

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**ÇOCUK EVLERİ SİTESİNDE KALAN ERGENLERİN
PSİKO-SOSYAL SORUNLARI İLE
SALDIRGANLIK VE ÖFKE DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ**

Cezmi ERVÜZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

ÇOCUK EVLERİ SİTESİNDE KALAN ERGENLERİN
PSİKO-SOSYAL SORUNLARI İLE
SALDIRGANLIK VE ÖFKE DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Cezmi ERVÜZ

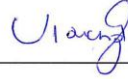
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

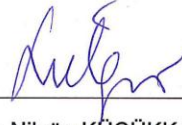
Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Cezmi ERVÜZ tarafından hazırlanan “Çocuk Evleri Sitesinde Kalan Ergenlerin Psiko-Sosyal Sorunları ile Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki” başlıklı bu çalışma, 05.06.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Vedat IŞIKHAN (Başkan)

Doç. Dr. Nilgün KUÇÜKKARACA (Danışman)

Doç. Dr. Eda PURUTÇUOĞLU

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

05.06.2018

Cezmi ERVÜZ

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

- Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.

(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etmeniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

- Tezimin/Raporumun 05.06.2021 tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapak, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum.

(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

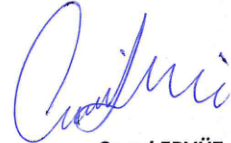
- Tezimin/Raporumun.....tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.

05/06/2018

Cezmi ERVÜZ

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Doç. Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Cezmi ERVÜZ

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda, yüksek lisans programı bitirme tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez konumun belirlenmesinden itibaren çalışmamın her yerinde imzası ve çalışmamda çok büyük emeği olan, beni sabırla dinleyen ve yönlendiren, yazdıklarımı değerlendirmesi için her fırsatta bana yardımcı olan değerli hocam bilim insanı Doç. Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA'ya, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez hazırlama sürecinde, engin bilgileriyle bana katkıda bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. İbrahim CILGA, Prof. Dr. Vedat IŞIKHAN, Prof. Dr. Tarık TUNCAY, Doç. Dr. Ercüment ERBAY'a minnettarım.

Sevgili arkadaşlarım Tarkan ALCA, Fikret YAMAN ve Gökhan YANAR'a tez yazma sürecinde her türlü sıkıntıda yanımda olmalarından dolayı ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak eğitim hayatım ve tez çalışmam boyunca, beni sürekli destekleyen, cesaretlendiren aileme, sevgili eşim Feyza ERVÜZ ve sevgili kızım Ahsen Neva ERVÜZ'e teşekkür ediyorum.

ÖZET

ERVÜZ, Cezmi. *Çocuk Evleri Sitesinde Kalan Ergenlerin Psiko-Sosyal Sorunları İle Saldırganlık Ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018.

Bu araştırmanın amacı, Çocuk Evleri Sitesinde koruma ve bakım altında bulunan 13-18 yaş grubu ergenlerin sosyo-demografik özellikleri, yaş, eğitim, koruma altında kalma süreleri durumlarının belirlenerek, bu durumlarla ergenlerin saldırganlık ve öfke düzeyleri arasında ilişki olup olmadığının incelenmesidir. Bu bağlamda, araştırma kapsamında İstanbul ve Gaziantep illerinde bulunan ergenlerle çalışılmış, bu ergenlerin saldırganlık ve öfke düzeylerine ilişkin görüşleri aktarılmaya çalışılmıştır.

Nicel araştırma tasarımının kullanıldığı çalışmada 13-18 yaş aralığında 200 ergene Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), Saldırganlık Ölçekleri S.Ö. (Aggression Questionnaire) ve sosyo-demografik bilgi formu uygulanarak bu ölçeklerden elde edilen nicel veriler analiz edilip ergenlerin saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

Araştırma sonucunda örneklem grubunda yer alan ergenlerin anne- babalarının hayatta olup olmama, arkadaşları ile olan ilişkileri, kardeş sayıları, eğitim durumları ile saldırganlık ve öfke düzeyleri arasında anlamlı düzeyde ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Aynı zamanda kuruluş tarafından yapılan sosyal etkinliklerin ergenlerin öfke düzeylerinde önemli ölçüde azalmasına katkı yaptığı görülmüştür. Yine ergenlerin saldırganlık ve öfke düzeylerini yansıtırma şekilleri arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışmadan elde edilen diğer bir sonuç ise, öfkelenilen durumların sosyal servis ile paylaşılması sosyal servisin çocuklarla ilgili multidisipliner bir şekilde çalışma yapmadıkları yönünde değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Çocuk Refahı, Çocuk Evleri Sitesi, Ergen, Saldırganlık, Öfke

ABSTRACT

ERVÜZ, Cezmi. *The Relationship Between Aggression and Anger Levels and Psycho-social Problems of Adolescents Staying in Child Homes*, Hacettepe University, Department of Social Work, Master's Thesis, Ankara, 2018.

The aim of this research is to determine the socio-demographic characteristics, ages, education levels, duration of protection and care of adolescents aged 13-18 in Child Homes Building Complex and to determine whether there is a relationship between these levels and aggression and anger levels. In this context, studies were carried out with adolescents in Istanbul and Gaziantep and their opinions on aggression and anger levels were tried to be conveyed.

In this study quantitative research design was used, Trait Anger (T Anger) and Anger Expression Scales (AngerEX), Aggression Questionnaire (AQ) and socio-demographic information form were applied to 200 adolescents between 13-18 years in order to analyze the quantitative data obtained from these scales and assess the relationship between aggression and anger levels of adolescents.

As a result of the research, it was determined that the adolescents in the sample group had a meaningful relationship between their parents' survival, their relationship with their friends, their sibling numbers, educational status, aggression and anger levels ($p < 0,05$). Besides it was seen that the social activities organized by the organization contributed to a significant decrease in the anger levels of the adolescents. Significant differences also appeared in the way that the adolescents reflected the traits and levels of aggression and anger. In addition, another result obtained from the research is that social services are not working in a multidisciplinary manner with children and children do not share the anger situations with social services.

Keywords

Child Welfare, Child Homes Building Complex, Adolescents, Aggression, Anger

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iii
ETİK BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

1. BÖLÜM ARAŞTIRMA BİLGİLERİ

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	5
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	6
1.5. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI	6

2. BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. ERGENLİK KURAMLARI	8
2.1.1. Psikoanalitik Kuram	8
2.1.2. Bilişsel Kuram	9
2.1.3. Psikososyal Kuram	9
2.2. ERGENLİK DÖNEMİ	10
2.2.1. Ergenlik Döneminde Gelişim	12
2.2.1.1. Ergenlikte Beden Gelişimi	12

2.2.1.2. Ergenlikte Cinsel Gelişim	13
2.2.1.3. Ergenlikte Duygusal Gelişim	13
2.2.1.4. Ergenlikte Bilişsel Gelişim	15
2.2.1.5. Ergenlikte Toplumsal Gelişim	17
2.2.1.5.1. Özdeşleşme	18
2.2.1.5.2. Arkadaş İlişkileri	18
2.2.2. Ergenlik Dönemi Sorunları	20
2.2.2.1. Bedensel Gelişime İlişkin Problemler	20
2.2.2.2. Cinsel Gelişime İlişkin Problemler	21
2.2.2.3. Toplumsal Gelişime İlişkin Problemler	22
2.2.2.4. Psikolojik Gelişime İlişkin Problemler	22
2.2.3. Ergenlik Dönemi Sorunu Olarak Öfke	23
2.2.3.1. Öfkenin İşlevleri	24
2.2.3.2. Öfkenin Nedenleri	25
2.2.3.2.1. Öfkenin Boyutları	27
2.2.3.2.1.1. Öfkenin Fiziksel Boyutu	27
2.2.3.2.1.2. Öfkenin Bilişsel ve Sosyal Boyutu	27
2.2.3.2.1.3. Öfkenin Davranış ve Tepki Boyutu	27
2.2.4. Öfkenin İfade Edilmesinin Bir Boyutu Olarak Saldırganlık	28
2.3. KURUM BAKIMI	30
2.3.1. Türkiye’de Kurum Bakımının Tarihçesi	32
2.3.2. Kurum Bakımının Ergen Üzerindeki Etkisi	32
2.4. SİSTEM YAKLAŞIMI BAKIŞ AÇISIYLA ERGENLİK ÇAĞINDA	
 ÖFKE VE SALDIRGANLIK	35

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	40
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	40
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	41
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	42

4. BÖLÜM BULGULAR VE ANALİZ

4.1. ERGENLERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	44
4.1.1. Ergenlerin Psiko-Sosyal Durumlarına İlişkin Bulgular.....	48
4.2. ERGENLERİN SALDIRGANLIK VE ÖFKE DURUMLARINA İLİŞKİN ANALİZ	49
5. BÖLÜM.....	83
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKÇA	93
EKLER.....	103
Ek-1. Anket Formu.....	103
Ek-2. Buss Peryy Agresyon Ölçeği	104
Ek-3. Sürekli Öfke Ölçeği Tarzı Ölçeği.....	105
Ek-4. Aydınlatılmış Onam Formu.....	109
Ek-5. Etik Kurul Raporu	113
Ek-6. Orijinallik Raporu	114

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Ergenlerin Eğitime Devam Etme Durumlarının Dağılımı	44
Tablo 2. Ergenlerin Okul Türlerine Göre Dağılımı	44
Tablo 3. Ergenlerin Sınıf Dağılımı	45
Tablo 4. Anne ve Baba Durumu ile ilgili cevapların dağılımı.....	46
Tablo 5. Ergenlerin Kardeş Durumları İle İlgili Cevapların Dağılımı.....	46
Tablo 6. Ergenlerin Kurum Bakımında Kalma Süreleri	47
Tablo 7. Ergenlerin Psiko-Sosyal Durumları	48
Tablo 8. Buss Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Maddeleri için elde edilmiş olan iç tutarlılık katsayıları	49
Tablo 9. SÖÖTÖ ölçeği Alt Maddeleri için elde edilmiş olan iç tutarlılık katsayısı.....	49
Tablo 10. Buss Perry Alt Ölçeklerinin okula gitme durumları ile karşılaştırılması	50
Tablo 11. SÖÖTÖ Alt Ölçeklerinin okula durumları ile karşılaştırılması	51
Tablo 12. Buss Perry Alt Ölçeklerinin eğitim durumuyla karşılaştırılması.....	52
Tablo 13. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin eğitim durumuyla karşılaştırılması	53
Tablo 14. Buss Perry alt ölçeklerinin Annesi hayatta olanlar ile karşılaştırılması	54
Tablo 15. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Annesi hayatta olanlar ile karşılaştırılması.....	55
Tablo 16. Buss Perry alt ölçeklerinin Babası hayatta olanlar ile karşılaştırılması	56
Tablo 17. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Babası hayatta olanlar ile karşılaştırılması	57
Tablo 18. Buss Perry alt ölçeklerinin Anne ve Babanın birlikte yaşama durumu ile karşılaştırılması.....	58

Tablo 19. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Anne ve Babanın birlikte yaşama durumu ile karşılaştırılması	59
Tablo 20. Buss Perry alt ölçeklerinin kardeş sayısı ile karşılaştırılması	60
Tablo 21. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin kardeş sayısı ile karşılaştırılması	61
Tablo 22. Buss Perry alt ölçeklerinin kurumda kalınan yıl değişkeniyle karşılaştırılması	62
Tablo 23. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin kurumda kalınan yıl değişkeniyle karşılaştırılması	64
Tablo 24. Buss Perry alt ölçeklerinin Kurum bakımında başka kardeşi olanlar ile karşılaştırılması	65
Tablo 25. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Kurum bakımında başka kardeşi olanlar ile karşılaştırılması	66
Tablo 26. Buss Perry alt ölçeklerinin Öfkelenildiği zaman sakinleşmek için ev iznine gidenler ile karşılaştırılması	67
Tablo 27. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Öfkelenildiği zaman sakinleşmek için ev iznine gidenler ile karşılaştırılması	68
Tablo 28. Buss Perry alt ölçeklerinin Arkadaşlarla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çekenler ile karşılaştırılması	69
Tablo 29. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Arkadaşlarla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çekenler ile karşılaştırılması	70
Tablo 30. Buss Perry alt ölçeklerinin “Kuruluştaki öfkelenilen durumların arkadaşlarla paylaşma durumunun karşılaştırılması	72
Tablo 31. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Kuruluştaki öfkelenilen durumların arkadaşlarla paylaşma durumunun karşılaştırılması	73
Tablo 32. Buss Perry alt ölçeklerinin Kuruluştaki öfkelenilen durumların sosyal servisle paylaşma durumunun karşılaştırılması	74
Tablo 33. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Kuruluştaki öfkelenilen durumların sosyal servisle paylaşma durumunun karşılaştırılması	75

Tablo 34. Buss Perry alt ölçeklerinin Öfkelenilen durumlarda sosyal etkinliklerin sakinleşmeye etkisi durumunun karşılaştırılması.....	76
Tablo 35. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Öfkelenilen durumlarda sosyal etkinliklerin sakinleşmeye etkisi durumunun karşılaştırılması	77
Tablo 36. Buss Perry alt ölçeklerinin Öfkenin sözlü veya fiziksel dışa vurumu ile karşılaştırılması.....	79
Tablo 37. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Öfkenin sözlü veya fiziksel dışa vurumu ile karşılaştırılması	80
Tablo 38. Buss Perry ve SÖÖTÖ alt ölçekleri arasındaki ilişki	81

GİRİŞ

Bireyin günlük yaşam içerisinde çeşitli engellerle karşılaştığı durumlarda öfke tepkisi, öfkenin kontrol edilemediği zaman da saldırganlık davranışı ortaya çıkabilmektedir. Salırganlık davranışının ortaya çıkma durumu bireylerin yaşına, eğitim seviyesine, içinde bulunduğı sosyal çevreye, psikolojik durumlarına göre farklılaşabilir.

Ergenler kendi hayatlarını yönetmek için mücadele etmekte ve bağımsız olmak istemekte olup, bu istekleri karşılanmadığı zaman öfkeli tepkiler gösterebilmektedirler. Diğer taraftan gelişimsel zorluklar, ekonomik sorunlar ve sosyal destekten yoksun olma durumları da ergende öfke ve saldırganlık duygularının yaşanmasına neden olabilmektedir.

Bunun yanında ergenlik döneminin gelişimsel ve davranışsal özelliklerinden olan lider olma, gruba kabul edilme ve toplum içinde saygınlık görme hissini tatmin etmek için ergenler saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine başvurumaktadırlar. Ayrıca kendini diğer çocuklardan fiziksel, sosyal-kültürel veya ekonomik açıdan farklı ve yetersiz hisseden çocuklar da kendini gerçekleştirmek ve kanıtlamak için saldırgan eylemlerle sorun çözme yöntemini kullanmaktadırlar.

Ergenlik döneminde olan gençler bir yandan bağımsız olma çabası duyarken diğer yandan da kendilerine rol modeli olacak ve onları tehlikelerden koruyacak büyüklerinin desteğine gereksinim duyarlar. Ancak özellikle toplu yaşam birimlerinde bu gereksinimin karşılanması her zaman mümkün olmamaktadır.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin yaşadığı psiko-sosyal sorunları tek bir nedene bağlamak sağlıklı olmayacaktır. Bu nedenle ergenleri içinde bulunduğı sistemi de ele alacak, 1973 yılında Goldstein ile Pincus ve Minahan'nın yayınladıkları çalışmalar ile temelleri atılan sistem yaklaşımı neden-sonuç ilişkisi kurma yerine, birey ve durumu birbiriyle karşılıklı ilişki içinde bir bütün olarak ele almaya yardımcı olmakta ve soruna daha sistemsel yaklaşmak açısından

araştırmanın kuramsal temelini oluşturmaktadır. Sistem yaklaşımı çerçevesinde çocuk evleri sitesinde kalan ergenler ile onları etkin olarak içine alan ortamlar arasında ilişki kurulacaktır. Ergenin ailesi, kalmakta olduğu kuruluştaki arkadaşları, grup sorumluları, yurt idarecileri ve personeli, ergenin okul çevresi, öğretmenleri ergenin iletişim içinde olduğu sistemi kapsamaktadır.

Başta düşük benlik saygısı, ailenin desteğinin olmayışı, ergenlik döneminin bir davranış örüntüsü olan bir gruba dahil olma eğilimi nedeniyle ergenlerin çete veya suç gruplarına dahil olma eğilimi, dönemin duygusal çatışmalarının olması, ergenler çevresindeki modellerin kendi saldırganlık dürtülerini nasıl dizginlediklerini gözleyerek ve onlara öykünerek kendi davranış örneklerini de geliştirmeleri, ergenlerin yaşadıkları ekonomik ve sosyal zorluklar, psikiyatrik rahatsızlıkların olabilme ihtimali çocuk evleri sitesinde kalan ergenleri şiddet ve saldırganlık ile karşı karşıya getirebilmektedir. Ayrıca ergenin kurum bakımında kalmaya başlamadan önceki yaşantısında da ergenlerin davranışlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle ergenin sahip olduğu, ailenin geçmiş yaşantısı, sosyo-ekonomik durumu, eğitim seviyesi, ailenin veya ergenin yaşadığı psikolojik sorunlar, ergenin geldiği sosyal çevrenin kültürel özellikleri gibi ergenlerin saldırganlık ve öfke düzeyine ne kadar etkisinin olduğu bu araştırmayla literatüre katkı sunacaktır.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BİLGİLERİ

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Ergenlik dönemi çocukluk döneminin bitişi ve bireyin yeni rol ve sorumluluklar yüklenmeye başladığı ve birey açısından yoğun çatışmaların olduğu bir dönem olarak değerlendirilebilir. Ergenlik, birçok değişikliğin meydana gelebildiği bir süreci kapsar. Ergenler diğer yaş gruplarına kıyasla bilişsel olarak farklı bir yapıdadırlar, çünkü somut düşünme yerine daha soyut ve kapsamlı düşünmeye, daha spesifik problemlerin üstesinden gelme becerisine, sağ duyulu düşünmeye ve önceki dönemlerine göre ahlaki ve etik bakımdan daha yüksek bir sorumluluğa sahip olurlar. Ergen bireyler, bu dönemde özgür olma ve kendilerini tanımlama yolunda çetin bir süreçten geçerler. Ergenlerin bu dönemde suça karışma, şiddetle iç içe olma, çete oluşturma ve madde bağımlılığına tabi olma gibi ihtimalleri oldukça yüksektir.

Ergenler dönemleri itibariyle kural tanımayan rollere bürünebilmektedirler. Çoğu zaman söz dinlemeyen, büyüklerine karşı saygısızca davranışlar sergileyebilen kişilik özellikleri yansıtmaktadırlar. Çocuk evleri sitelerinde ergenlerin egemen otorite ve rol model olarak görmek istemeyeceği çocuk evleri sitesi personeli ile aynı ortamda bulunmak zorunda oluşu, ilgi ve sevginin yeterince gösterilmemesi, duygusal paylaşımlarının çok az olması ve kişiselliklerine yeterince önem verilmemesi gibi sebeplerden dolayı çocuk evleri sitesinde yaşamlarını sürdüren ergenler kızgınlık yaşayabilmektedir. Dolayısıyla yaşanan bu kızgınlık, saldırganlık, şiddet ve öfke nöbetlerine kadar uzanan davranışların ortaya çıkmasına davetiye çıkarmaktadır.

Kurum bakımında aile sevgisinden yoksun ergenler çoğu zaman başıboşluğa sürüklenip kendilerine ve çevrelerine zarar verici davranışlarda bulunabilmektedirler. Özellikle çocuk evleri sitelerinin kalabalık olmasından

dolayı ergenler arasında akran zorbalığı ve birbirinden etkilenme olayı sıklıkla görülmektedir.

Çocuk evleri sitesinde yaşayan ergenler diğer ergenlere göre fiziksel, sosyal, ruhsal gelişim ve gelecek beklentileri ile ilgili sorunları daha fazla ve sıklıkla yaşamaktadırlar. Bu sorunlar özgüvenlerinin daha düşük seviyede olmasına, ruhsal bunalımlara ve kendilerini yalnız hissetmelerine, hayalperest olma gibi birçok olumsuz duruma yol açabilmektedir.

Aileleri ve kendilerine bakmakla sorumlu kişilerin eksikliğinden ortaya çıkan olumlu olmayan koşullar nedeniyle koruma altına alınmış çocuklarda, kurumların ve kuruluşların eksik ve yetersiz hizmetleri, herhangi bir donanıma ve bilgi birikime sahip olmayan bakıcıların olması ve insanların fazla olduğu ortamlarda yaşamaktan kaynaklanan sorunlar meydana çıkmaktadır. Öte yandan bu kurumların içinde sağlıklı bir sevgi gösteriminin yoksunluğu, çocukların sürekli bir kurumdan farklı bir kuruma nakil edilmeleri sebebiyle ilişkilerinde sürekli bir iletişimin sağlanmasına neden olmakta, korunma ve bakım altındaki çocukların sağlığını ve kişisel, ruhsal gelişimlerini olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Aile içi iletişimde problemler ve kurum bakımında olma ile ilgili ortaya çıkan güven sorunu, karamsar olma ve sosyal adapte problemleri gibi sorunların yanında geçmiş hayatlarından gelen reddedilme duyguları, ihmal ve istismardan dolayı çocukların özsaygıları saygıları düşük seviyede olabilmektedir.

Ailenin geçmiş yaşantısı, ekonomik durumu, eğitimi, ailenin veya ergenin yaşadığı psikolojik sıkıntılar, ergenin geldiği sosyal çevrenin kültürel özellikleri gibi ergenlerin saldırganlık ve öfke düzeylerini tetikleyici bazı durumlar vardır.

Söz edilen tüm bu nedenler de göz önünde bulundurulduğunda, bu araştırmanın problemini, çocuk evleri sitesinde kalan çocukların psiko-sosyal sorunları ile öfke ve saldırganlık düzeylerine ilişkin yeterli çalışmaların bulunmayışı, bu konudaki literatür bilgisi boşluğu ve dolayısıyla da bu sorunların çözümüne yönelik önerilerin geliştirilmesine duyulan gereksinim oluşturmaktadır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın genel amacı, Çocuk Evleri Sitesinde kalan 13-18 yaş grubu ergenlerin, sosyo-demografik özellikleri, aile özellikleri ve psikolojik durumlarına bağlı psiko-sosyal sorunları ile ergenlerin saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak ve bu ilişkinin görünür kılınmasını sağlamaktır.

Bu genel amaçtan yola çıkılarak oluşturulan araştırmanın alt amaçları ise:

1. Çocuk Evleri Sitesinde kalan ergenlerin sosyo-demografik özellikleri nedir?
2. Çocuk Evleri Sitesinde kalan ergenlerin öfke ve saldırganlık düzeyleri nasıldır?
3. Çocuk Evleri Sitesinde kalan ergenlerin saldırganlık düzeylerini etkileyen faktörler nelerdir?
4. Çocuk Evleri Sitesinde kalan ergenlerin ailelerinin yaşadığı sorunlar ergenlerin öfke ve saldırganlık düzeylerini nasıl etkilemektedir?
5. Çocuk Evleri Sitesinde kalan ergenlerin sosyo-demografik özellikleri öfke düzeylerini nasıl etkilemektedir?
6. Ergenler saldırganlık davranışlarıyla Çocuk Evleri Sitesinde birbirlerini nasıl etkilemektedirler?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin sosyo-ekonomik ve psikolojik durumları kıyaslanarak çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin saldırganlık davranışlarının nedenleri araştırılacaktır. Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin saldırganlık davranışları onların gelecek yaşamını etkileyecek bir sorun olduğundan, bu sorunun nedenlerinin erkenden tanınması ve çözülmesi önemlidir.

Ayrıca saldırganlık ve öfke kontrolünün ergenlik döneminde sıkça görülmesi ve çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerde de sıkça ortaya çıkan önemli sorunların başında gelmesi bu konuyu araştırmaya değer hale getirmiştir. Bunun için duygusal destekten çoğunlukla yoksun olan ve ayrı özen, dikkat gerektiren bir grup olan çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin öfke ve saldırganlık davranışlarının en aza indirilmesi için problemin kaynağının tespit edilip düzeltilmeye çalışılması önemlidir.

Ayrıca bu araştırmanın bu alanda yapılacak diğer çalışmalara ve araştırmacılara ışık tutması ve literatüre katkı sağlayacak olması açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma, Türkiye'deki tüm çocuk evleri sitesinde hizmet alan ergenlere yapılmak istenmiş olup, süre, olanak ve maliyet yetersizliğinden dolayı İstanbul ve Gaziantep illerinde bulunan çocuk evleri siteleri ile sınırlandırılmıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

Ergen: 13-18 yaş erkek grubunda İstanbul ve Gaziantep çocuk evleri sitesinde koruma ve bakım altında olan, hızlı büyüme ve olgunlaşmanın, ruhsal değişikliklerin yaşandığı bireylerdir.

Çocuk evleri sitesi: İstanbul ve Gaziantep illerinde bulunan koruma ve bakım altında olan 13-18 yaş grubu ergenlerin hizmet aldığı yatılı kurumdur.

Saldırganlık: Çocuk evleri sitelerinde kalan 13-18 yaş grubu ergenlerin sözlü veya fiziksel olarak bir başkasına zarar vermeyi amaçlayan hareketlerini ifade etmektedir.

Öfke: Çocuk evleri sitelerinde kalan 13-18 yaş grubu ergenlerin doyurulmamış isteklerine, istenmeyen sonuçlara ve karşılanamayan beklentilerine verilen duygusal tepkiyi ifade etmektedir.

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ergenlik kuramları, ergenlik dönemi, ergenlik dönemindeki gelişim, ergenlik dönemi sorunları, ergenlik dönemi sorunu olarak öfke, kurum bakımı, sistem yaklaşımına göre ergenlik çağındaki öfke ve saldırganlık durumları hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

2.1. ERGENLİK KURAMLARI

Ergenlik çağındaki süreçler ve süreçlerin işleyişini gelişimini, sorunlarını inceleyen birçok kuram ve araştırma bulunmaktadır. Aşağıda bu kuramlardan bazıları yer almaktadır.

2.1.1. Psikoanalitik Kuram

Psikoanalitik kuram, en başta bireylerin çocukluk sürecini ele alıp ergenliğe ve ergenlik sürecine ikinci derecede önemsemiştir. Psikoanalitik kuramın gelişimsel aşamalarından birincisi oral dönem (Doğumdan başlayıp 1-1,5 yaş), bu dönemden sonra gelen anal dönem (1,5-3 yaş sonu), ardından fallik dönem (3 yaş civarı) ve gizil (latent) dönemdir (5-6 yaş ve 12 yaş dahil) . Ergenlik sürecini kapsayan gelişim dönemlerinin en sonunda ise genital evre yer almaktadır. Bu dönem buluş çağıının başladığı 11-13 yaşlarından genç yetişkinlik dönemine kadar olan dönemi kapsamaktadır. Psikoanalitik kurama göre ergenlik ergenin kendini rolünü belirleyemediği geçici ve karmaşık bir dönemdir. Çeşitli kimlikler, fikirler, hedefler ve değerler denenir, içselleştirilir, sonra bunlardan vazgeçilerek yerine yenileri konulur. Bazen yıkıma kadar varabilen istikrarlı bir özgürlük duygusu gösteren diğer bir an çocuksu bir bağımlılık gösteren ergen sürekli bir ileriye gider, bir geriye gelir. Bu dönemin karmaşık problemleri kimlik karmaşası olarak karşımıza çıkmaktadır (Gençtan, 1995).

2.1.2. Bilişsel Kuram

Çocuk ve ergen bireylerde düşüncenin gelişimi belirli bir düzen içinde J. Piaget tarafından incelenmiştir.

Bilişsel kurama göre, kişiler ilk üç evreden oluşan duyu-hareket, işlem öncesi dönem, somut işlemler dönemlerini tamandıktan sonra, 11-12 yaşlarında soyut (formel-biçimsel) işlemler dönemine girmekle birlikte ergenlik çağı Piaget'e göre soyut işlem dönemidir ve bu dönemde ergen ihtimaller üzerine düşünülebilir, mantıksal çıkarımlar yapılabilir, somut ve soyut problemleri belirli bir sistem içinde çözebilir (Gallatin, 1995, Gander ve Gardiner, 1993).

Piaget'e göre insan yaşamı boyunca biliş sürekli olarak gelişir ve kapasitesi sürekli olarak artar bu nedenle Piaget ergenin bilişsel duyu yapısı ne kadar değiştirilmiş ve geliştirilmişse, o kadar yararlı ve verimli bir şekilde problemleri çözüp değişeceğine ve sosyal yaşamının gereksinimlerine çözümler bulabileceğini savunmuştur (Adams, 2000).

2.1.3. Psikososyal Kuram

Erikson insan yaşamını sekiz evrede ile sınırlandırmıştır. Eriksona göre ergenler ergenlik döneminde kim olduklarını kavramaya ve aynı zamanda ne olabileceklerini düşünmeye başlarlar. Geçmiş tecrübeleri birleştirme, “ben kimim” sorusuna cevap arama, etkin bir kişisel kimlik hissiyatına ulaşma çabası içine girerler. Bu nedenden dolayı bu dönem kriz dönemidir ve ergenlik çağındaki birey kriz dönemi olarak değerlendirilen bu dönem sonunda kişilik gelişiminde belli bir olgunluğa sahip olur. Kendisi, çevre ile olan ilişkileri, hayat tarzı gibi konularda çözümün olmaması ve ilginin eksik oluşu ise Erikson'a göre kimlik karmaşasının belirtisidir (Akt. Özbay, 2000). Kimlik karmaşasında ergen birey kendini belli roller ve amaçlar karşısında eksik ve tanımlanamayan biri olarak algılar. Kimlik duygusunun oluşması, çocukluk dönemindeki problemleri çözülmesi ve yetişkinler dünyasının sorunlarıyla karşı karşıya gelebilmeye hazırlıklı olmayı

gerektirir. Bu karmaşıklıkların çözümü sosyal ve kültürel yapıya göre değişebildiği gibi bireyden bireye de değişiklik gösterebilmektedir (Ekşi, 1990).

2.2. ERGENLİK DÖNEMİ

Ergenlik çağına baktığımızda, çocuklar ve ailelerinde birden fazla değişikliğin ortaya çıktığı bir dönemin kapsandığı görülmektedir. Çocuklar, hormonları aracılığıyla yetişkin olmaya başladıkça fiziksel olarak değişime uğramakta ve duygusal açıdan gelgitler yaşamaktadır. Çoğu zaman duygu durum değişiklikleri yaşamakta fakat neden böyle hissettiklerini açıklayamamaktadırlar. Yaşanılan duygu durum değişikliklerin yanı sıra bu çağda bulunan bireyler karşılarına çıkan problemleri çözerken öte yandan bilişsel, duygusal ve sosyal açıdan da olgunlaşmaktadırlar.

Ergenlik dönemi tanımları çeşitlilik gösterebilmektedir. Ergen sözcüğü Batı yazınında “adolescent” sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmıştır. Latincede büyümek, gelişmek anlamında kullanılan “adolescere” fiilinden türemiş olan bu sözcük. Jung ergenliği, “Bedensel değişimlere ruhsal devinimlerin eşlik etmesi olarak ifade eder ve gencin, çocukluk dönemlerinin sona ermesiyle gerçek yaşam beklentileri ile baş etme çabasına giriştiğini savunur” (Geçtan, 1981).

Ergenlik 9-11 yaşlarından itibaren 17-18 yaşlarına kadar devam eden bir dönem olmakla beraber aktif bir şekilde fiziksel, zihinsel ve sosyal duygusal değişimlere neden olmakta ve bunların meydana getirdiği kaygı ile stres kız ve erkek ergen bireylerde çeşitli tepkilere neden olmaktadır (Sayıl ve ark.,2002). Ergenlikte en dikkat çeken değişiklik ergenliğin ilk evrelerinde meydana gelmektedir. Ergenlik dönemi bir insanın sesi ve yüz çevresinde meydana gelen fiziksel özelliklerin değişiminin yanı sıra ikincil cinsiyet özelliklerini de ortaya çıkarmaktadır. Kızlar için bunlar göğüs büyümesi, kalça genişlemesi anlamına gelmekte iken; erkekler için omuz genişlemesi, yüksek oranda kaslı bir yapıya kavuşma, sakal çıkması gibi bedensel değişimlerdir.

Ergenlik dönemi ile ilgili literatür taraması yapıldığında bazı çalışmalarda ergenlik döneminin evrelere ayrılarak açıklandığı görülmektedir. 12-14 yaş arasındaki dönem başlangıç evresi (erken ergenlik) olarak tanımlanmaktadır. Bu dönemde hızlı büyüme ve cinsel gelişim kızlarda erkeklerden daha erken başlamaktadır. Erken büyüme erkeklerin ruh sağlığına olumlu bir katkı sağlarken; kızlarda bu durum olumsuz bir etki oluşturmakta, düşük benlik saygısı, yüksek depresyon oranı ve yeme bozukluklarına sebep olmaktadır. Ergenliğin ilk döneminde de ergenlerin en büyük önem verdikleri yer bedenleridir ve bu dönemde ergenler kendilerinde meydana gelen hızlı fiziksel değişimlerle baş etme ve uyum sağlama çabası içindedirler. Bedensel değişimlerin yanı sıra diğer fiziksel değişimlerinden biri olan üreme olgunluğunun başlangıcını vurgulayan ikincil cinsiyet özelliklerinin gelişimi de ergen bireylerin toplum içinde çocukluktan ziyade bir erkek veya kız kimliğinde algılanmasına neden olmaktadır (Derman, 2008). Bu süreçte uygun cinsiyet rollerine yönlendirici çevresel tutumlar ile birlikte toplumsal cinsiyet kavramı içselleştirilmekte ve ergenlerde cinsel kimlik oluşumu tamamlanmaktadır. Yine bu dönemde ergenlerde aynı cinsiyetten arkadaş grubu ve aktiviteleri tercih edilmekte ve bu grup ergenin ilgi alanlarını, giyim tarzını etkilemektedir.

15-18 yaş arasındaki dönem ise orta ergenlik olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde anne babadan, aile ortamından uzaklaşma, duygusal açıdan karşı cinse ve akran gruplarına yönelme, her şeyi yapabileceklerine ve bütün sorunları çözebileceklerine inanmaları, aşırı cesaretlerinden ötürü olası riskleri önemsememeleri anne ve baba ile çatışmalarına neden olabilmektedir.

Geç dönem ergenliği 18 yaşın başlarında ortaya çıkmakta ve kimlik tamamlanması ile sona ermektedir. Akademik hayat ve herhangi bir sanatsal etkinliğe yönelme, sosyal ilişkilerin ergenin kendini daha iyi tanımasına ve kendini bir gruba ait hissetmesine neden olduğu bir dönemdir (Derman, 2008). Bu dönemde ergenliğin ortaya çıkması ile hissedilen duygular, elde edilen yetenekler harmanlanıp birleştirilir ve bu birleşme sonucunda ergenlerin kimlik duyguları meydana gelir. Kimlik duygusu, ergenin “ben kimim?”, “ne olacağım?” sorularına

fazla şüphe ve zorluğa kapılmadan kendi kimliğini tanımlayabilme ve kabullenme durumuna gelmesidir.

Özet olarak; ergenlik dönemi, fiziksel, ruhsal, bilişsel ve sosyal yönden bir gelişme ve olgunlaşmanın var olduğu çocukluk döneminden yetişkinliğe geçiştir.

2.2.1. Ergenlik Döneminde Gelişim

2.2.1.1. Ergenlikte Beden Gelişimi

Ergenlik dönemi kişilerin gelişimindeki en hızlı iki büyüme evresinden birini oluşturmaktadır. Bu dönemdeki fiziki gelişim duygusal, zihinsel ve toplumsal gelişimin temelini oluşturur. Bu dönemde kişideki değişimler bedenin hızla büyümesi ve gelişmesi şeklindedir. Bu dönemde hormonların etkisiyle cinsel dürtüler artar ve zihnin kavrama yetisi de artar (Yavuzer,1994).

Kızların erkeklerden daha önce ergenlik dönemine girmesinden dolayı, bu dönemin yaş faktörüyle sınırlanması cinsiyetler arasında birden çok değişkenlik gösterebilmektedir. Ülkemizde bu süreç, kızlarda 10-12 yaş, erkeklerde 12-14 yaşları arasında başlayıp, 20 yasına kadar devam edebilmektedir (Yavuzer, 2001). Erkek ve kız çocuklarının bedenlerinde bir takım değişiklikler bu dönemde gerçekleşir. Erkeklerde penis büyür, kızlarda göğüsler büyür. Erkeklerde ve kızlarda cinsel bölgeler ve koltuk altları kıllanmaya başlar, var olan tüyler kalınlaşır ve koyulaşmaya başlar. Erkekler bireylerde ise bıyık ve sakallar çıkar. Kızların vücutlarında bulunan yağ dokularında artış meydana gelirken, erkek bireylerde ise kas dokularında gözle görülür bir artış meydana gelir. Kızlarda göğüsler ve kalçalar, erkeklerde omuzlar büyür. Ergenliğin bedensel değişiklikleri, kızlarda adet dönemine girme, erkeklerde sperm sayısının artması ile en üst seviyeye çıkar (Cowan, 2000, Yörükoglu, 2004).

2.2.1.2. Ergenlikte Cinsel Gelişim

Cinsel organlar gelişimlerinin sadece yüzde yirmiye yakınını 13-14 yaş civarında tamamlamaktadırlar. Cinsel gelişimin hızlı olduğu 14-20 yaşlarıdır. Bu dönemde cinsel organların gelişimi yüzde seksene ulaşır (İnanç ve ark, 2007).

Ergenlik cinselliğin en gergin dönemidir. Ergen çocukluğundan daha olgun bir cinsiyet kavramına ulaşmak, cinsel kimlik kazanmak zorundadır. Cinsel kimliğine ait özellikleri çevresindeki yetişkin kişileri örnek alarak öğrenir. Cinsel özdeşim, dönemin önemli önemli sorunlarından biri olarak kabul edilmektedir (Daco,1983, Koptagel 1984). Çocukluktan beri olumlu bir cinsel kimlik geliştirememiş kişiler, ergenlik döneminin getirdiği fiziksel ve cinsel değişimlere hazırlanmamış genç birey, duygusal ve ruhsal sıkıntılar yaşar ve rehberliğe ihtiyaç duyabilir (Ulugtekin, 1983).

2.2.1.3. Ergenlikte Duygusal Gelişim

Uzun soluklu bir çocukluk döneminden sonra çatışma ve agresiflik dönemi olarak isimlendirilen ergenlik dönemi ergen için yaşanması oldukça güç bir aşamadır. Bu dönemde ergenin duygusal dünyasında bazı tutarsızlıklar ortaya çıkmaktadır. Yalnızlık hissinden duyulan hazzın yanı sıra, bir gruba ait olma isteği, yetişkini reddetme, ama ondan kopamama; anksiyete ve karamsarlığa karşın geleceğe heyecanla yöneliş, bu sürecin belirgin tutarsız duyguları arasında gösterilebilmektedir.

Çevresinin uygun gördüğü biçimde davranış sergilemek ve duygularını belli etmemek için ergen içine kapanır. Ergenin kontrol altına aldığı duygular genellikle korku, öfke ve kıskançlık olabilmektedir. Güvensizlik duygusu ve sosyal çevrenin takdirini elde etme isteği, ergen bireylerin başarısızlıklarını gözden geçirmesine sebep olur. Bu tür durumlar, ergenin bir gün mutlu iken başka bir gün moral seviyesinin düşük olmasına ve içine kapanmasına neden olur (Yavuzer, 2001, Apuhan, 2005).

Arkadaş çevresinde kabul görmek, beğenilmek isteyen ergen birey, bu isteğini çeşitli yollarla göstermeye çalışır. İhtiyaçları olumlu olarak elde edildiğinde mutlu olur. Aksi durumda ise anksiyetesi artar, kızar, öfkelenir ve kıskanır. Ergenlik döneminde duygusallık düzeyinin en yüksek seviyede olduğu konusunda birçok araştırmacı hemfikirdir. Küçük bir kırgınlık hissine kapılma ergenin sosyal çevresindeki ilişkilerini anında etkiler.

Ergenler geniş bir duygusal kapasiteye sahiptir. Olumlu ve olumsuz duygu durumları geliştirebilmektedirler. Ergenlik döneminde ortaya çıkan duygusal tepki belirtileri, çocukluk döneminde yavaş yavaş görülen örüntülerin devamı niteliğindedir. Ergen bireyler; sıcakkanlı olma, dostane bir şekilde davranma ve sevgi dolu olmak ya da soğuk davranma, tepkisiz, uzak olmak gibi olumlu veya olumsuz duygu durumlarını çocukluklarında edinmektedirler. Bu süreçte sevecen ve dost kişiler olarak tanımlanan ergenler, insan ilişkilerinden daha çok doyum sağlamakta ve daha uyumlu toplumsal ilişkiler kurabilmektedir (İnanç ve diğ., 2007).

Öfke durumunun kontrolden çıkıp zararlı hale geldiğinde okul-iş hayatında, sosyal ilişkilerde ve genel yaşam döngüsünde sorunlara yol açar. Öfke yaşanabilir seviyede, işe yarayan yolları kullanıldığında, bireye zarar veren taraflarını hayatından uzaklaştırdığı düzeyde öfke yaşayabilmektedir (Kayaoğlu, 2016). Kavgaya karışma, argo kelimeler kullanma, öfke nöbetleri gibi davranışlar, duygularını şiddet şeklinde gösterme eğiliminde olan gençlerin kendilerini ifade tarzlarıdır. Bu ifade biçimleri ergenlere göre farklılık gösterebilmektedir. Bazı ergenler saldırganlık duygularını bir uğraşı edinmek, sporla ilgilenmek gibi çeşitli fiziksel aktivitelere dönüştürebilir, bazıları ise duygularının açığa çıkmasını istemediği için surat asma, ilişkilerden kendini soyutlama gibi tepkiler gösterebilirler. Öfke durumu genellikle sözel saldırganlık davranışı biçiminde meydana gelirken bazı durumlarda ise genç bireyin kendine, başka insanlara ya da canlı olmayan nesnelere yönelttiği fiziksel bir şiddete dönüşür (İnanç. ve diğ., 2007).

İnsan duyguları içinde en olumsuz duygulardan bir diğeri ise korkudur. Çocuklar büyüyüp belirli bir olgunluğa geldiklerinde doğal olaylara ve somut şeylere ilişkin korkularından kurtulurlarken; ebeveynlerin kızmasından, başarısız olmaktan, insanlardan ve gruplardan çekinmek gibi çeşitli korkular geliştirirler. Bazı ergenler için bir grup tarafından dışlanmak, düşüncelerinin önemsenmemesi, sınıf önünde küçük düşürülmek gibi yaşantılar korku verici yaşantılardır.

Nefret ise öfke ve korkuya göre daha uzun sürebilen bir duygu olmakla beraber aynı kişi veya kişilerle sürekli birlikte olma sonucu gelişir. Kalıcı özellik taşıyan duygular, sözcük veya davranışlarla anlatılabilir ya da patlama biçiminde ortaya çıkan saldırgan davranışlara dönüşebilir.

2.2.1.4. Ergenlikte Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim doğumla başlayan ve insan yaşamının sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Bilişsel gelişim süreci bireyin çevreyle uyum sürecidir, bu uyum süreci içerisinde birey içinde bulunduğu çevreden gelen uyarıcıları algılar, işler hale getirir, değiştirir ya da olduğu gibi bırakır, bunları birbiriyle uyumlu bir bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirir. Piaget gelişimi bireyin aktif olarak katıldığı bilişsel işlemlerin bir sonucu olarak tanımlamaktadır. İnsan yaşamını dengede tutmak isteyen bir sistemdir ve bilişsel işlemler aracılığıyla gelişimini dengeye ulaştırır, ancak hiçbir denge durumu sürekli değildir insan yaşamın her döneminde yeni durumlarla ve deneyimlerle karşılaşabilir ve bunlar bilişsel sistemde dengesizliğe sebebiyet verir, işte bu noktadan hareketle Piaget bilişsel gelişimi yaşanan her yeni dengesizlik durumu karşısından daha üst bir denge durumu inşa etme süreci olarak tanımlamıştır (Ahinoğlu ve Lindberg, 2011).

Ergenlik bedensel ve cinsel değişimlerle birlikte zihinsel yeteneklerde de değişimleri yalandığı bir dönemdir. Bilişsel gelişim olarak ta adlandırılan bu zihinsel değişim yalnızca ergenin kendisini, ailesini, arkadaşlarını ve öğretmenlerini değil tüm yaşamlarını görme biçimleri üzerinde önemli izler bırakacak bir değişimdir. Ergen bireylerin tüm düşünme süreçleri değişir, gittikçe artan bir şekilde geleceğe dair soyut düşüncelerle alakadar olurlar. İdealizm

kazanır ve cinsellik, ahlak, din gibi konularla birtakım değerler edinirler (Gander ve Gardiner, 1993). Ergenlik dönemi ile birlikte ergen birey somut işlemler döneminde kazandığı kazanımların üzerine yeni kazanımlar elde etmeye başlamakta ve bu ergenin daha yüksek seviyedeki dengelere ulaşmasını mümkün kılmaktadır (Öngen, 1995). Ergenlik dönemindeki birey soyut düşünebilmekte ve “*şimdi ve burada*” yı düşünsel yaşamına aktarabilmekle birlikte mevcut olmayan ihtimalleri göz önüne alma ve incelemeye yönelik eğilim ve yetenekleri işlevsel hale gelmektedir.

Ergenlik dönemindeki bir bireyler herhangi bir problemle karşılaştıklarında, öncelikle bu problemle ilgili var olan ya da ortaya çıkacak durumları kapsayan tüm açıklamalarını, özelliklerini değerlendirmekte ve gerçek hayatta var olanın, o durum ya da gerçeklikle ilgili olası açıklamalardan sadece biri olduğu yönünde varsayımsal analizler yapabilmektedirler (Ahinoğlu ve Lindberg, 2011).

Piaget'e göre tüm bireyler ergenlik döneminde soyut işlemler evresine geçememektedir. Bir bireyin ergenlik döneminde soyut düşünce yapısı gerçekleştirebilmesi için özel bir toplumsal çevreyi zorunlu kılmaktadır. Yaşanılan kültür ve alınan eğitim seviyesi soyut işlemler evresine geçişi hızlandırabilmekte veya yavaşlatabilmektedir. Piaget'in bu görüşü Peel'in 1971'de ve Duill'in 1972'de yaptığı yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin ergenlik çağındaki çocuklarının soyut düşünce evresine düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına oranla daha çabuk geçtiklerini saptanmıştır. Yudin'e göre ise tüm çocukların soyut işlem evresine geçtiklerini ancak bunun çocuğun zeka düzeyine göre erken ya da geç olduğu söylenebilir. Yüksek zeka düzeyine sahip ergenler daha çabuk soyut düşünce yapısına geçebilirlerken, daha düşük zeka düzeyine sahip ergenler daha geç soyut düşünce yapısına geçmektedirler. Kısaca soyut düşünce tarzına ulaşma ile ergenin içinde bulunduğu sosyal çevresi, ebeveynlerinin sosyo-ekonomik durumu ve zeka düzeyi arasında ilişkiler de bulunmaktadır (Gander ve Gardiner, 1993).

Ergen eleştirel becerisini kullanarak kuralları, genel değerleri irdelemeye başladığında, çoğunlukla aileler bundan kaygılanmaya başlarlar ve bu yüzden

aralarında çatışma çıkabilir. Bu süreçte kuralları sorgulamaya ve kuralların arkasındaki mantığı tartışmaya başlarlar. Kafalarındaki ideal anne babanın nasıl olması gerektiği konusunda da fikir yürütmeye ve bu konu kıyaslamalar yapmaya başlarlar ki, bu da ebeveyn ve ergen arasındaki ilişkiyi daha da çıkmaza sokar (Özbay ve Öztürk, 1992).

2.2.1.5. Ergenlikte Toplumsal Gelişim

Alfred Adler'e göre insan toplumsal bir varlıktır. Ben'in başkalarından ayrılması, Ben'in Biz olması insanın toplumsallaşma sürecidir. Doğum ile başlayıp bebeklik ve çocukluk dönemi ile devam eden toplumsallaşma, ergenlik dönemi ile birlikte daha da hızlanmaktadır. Ergenlik çağında birey kim olduğunu, ne yapmak istediğini, neden ve niçin farklı olaylarda farklı davranışlar sergilediğini, davranışının sınırlarını neler olduğunu toplumdaki yerinin ne olduğunu, kime ve ya neye bağlanacağını belirlemeye çalışır. Özdeşleşme, özerklik, sorumluluk ve arkadaşlık ilişkileri toplumsallaşma sürecinin önemli kanıtlarındandır (Yılgör, 1993).

Ergenlik çağındaki birey toplumsal yaşamada saygınlık elde etmeye ve statü sahibi olmaya ihtiyaç duyar. Toplumsal uyum geniş ölçüde bu gereksinimin karşılık bulmasına bağlıdır. Ergenlik dönemi birey için toplumsal gelişim ve toplumsal uyum yılları olarak değerlendirilebilir (Yavuzer, 1994).

Çocuklukla erişkinlik arasında bir geçiş dönemi olan ergenlik döneminde birey çocukça davranışları bırakarak olgun tutum ve davranışlar sergilemeye başlar. Bu dönemde birey, öğretmen, anne ve babaları olmaksızın çevresine tek başına bakmayı öğrenmektedir. Ancak bireyin bu dönemde başarılı olabilmesi önceki yaşam döneminde başarılı olmasına ve bu döneme hazırlanmış olmasına bağlıdır. Çocukluk döneminde özgür bir aile ortamında asgari düzeyde sevgi ve güven içinde büyüyen çocukların ergenlik döneminde çevreleri ile olumlu bir uyum sağlamaları için gerekli ortamın hazırlandığı söylenebilir (Yavuzer, 2004).

2.2.1.5.1. Özdeşleşme

Ergenlik dönemi kişiliğin toplumsal özellik bulduğu bir arayış dönemidir. Bu arayışta ergen bireyin kim olduğunu, nelere değer verip vermeyeceğini, kime bağlanıp inanacağını ve hayattaki amacını bulmaya çalışır (Yavuzer,1994). Bireyin kimliğini bulması, toplumda rol ve statü kazanması özdeşleşme ile gerçekleşir. Çocukluk döneminde anne ve baba üstün varlıklar olarak algılanmaktadır lakin ergenlik dönemine geçiş ile birlikte bireyin anne ve babasına bağlılığı giderek azalmakta onlara olan güven bağı da zayıflamaktadır, ergenlik çağındaki bireyin dış dünya ile ilgili arayışları ise giderek yoğunlaşmaktadır (Yılgör, 1993).

Ergen birey çevresinde sürekli olarak kendisi gibi olmak istediği kişileri arar ve çevresiyle özdeşleşme yaparak kişiliğine yön verirken, içinde büyüyüp geliştiği çevrenin ekonomik ve sosyo-kültürel koşullarının etkisinde sorumluluk ve özerklik arasında bir balans kurmak ister. Özdeşleşme gençlik çağına özgü ruhsal yapı içerisinde aile üyelerinden başlayarak, sosyal çevredeki kişilere, düşüncelere kültüre doğru giderek genişleyen, ergen bireyin istemli veya istemsiz olarak benimsediği, içselleştirdiği düşünce davranış, tutum ve fiillerden oluşan bir süreçtir (Yavuzer, 1994). Özdeşleşmenin oluştuğu sosyal çevre ve ekonomik yapılar bireyin kimliğini oluştururken bir yandan da sorumluluk ve özerklik kavramlarının da bireyde gelişmesine yardımcı olur.

2.2.1.5.2. Arkadaş İlişkileri

Ergenlik çağı, birlikte aileden kopma topluma açılma çağıdır. Ergenlik ile birlikte genç birey anne ve babasının öğütlerinden, eleştirilerinden ve davranışlarına karışmalarından sıkılıp kendisini ev dışı dünyaya açar. Kendine özgü bir dünya kurmaya çalışan en önemli güven kaynağı, arkadaşlık ilişkileri olur. Arkadaşları ergen bireye güven verir ve onlarla birlikte yetişkinlerin dünyasını tanımaya çalışırlar (Yörükoğlu, 2007, Yılgör, 1993).

Arkadaşlık çocukluk çağından itibaren başlayıp ergenlikle ve yaşının daha sonraki aşamalarında da devam edecek olgudur. Arkadaş grupları ilköğretim yıllarında başlar, ilköğretim yıllarında görülen arkadaşlık daha yüzeyseldir. Bu arkadaş grupları genellikle aynı cinsten oluşan 3-4 kişiden oluşur. Ergenlerin yüzde seksen veya yüzde doksanı ise orta ve ileri ergenlikle birlikte karşı cinsten bireylerin oluşturduğu, ortak ilgi ve amaca hizmet eden arkadaş grupları içerisinde yer alır (Yörükoğlu, 2007, Onur 2007).

Erken ergenlik dönemi ile ailesinden kopmaya başlayan ergenler arkadaş grupları içerisinde kendilerini var etmeye çalışırlar. Orta ergenlik dönemi ile birlikte bireyleşme çabası içerisinde giren ergen anne ve babadan ayrılarak duygusal yatırımlarını özellikle karşı cins olmak üzere arkadaş gruplarına yaparlar. Orta ergenlik döneminde ergenler çoğunlukla kendilerini arkadaşlarının gözünden görürler ve görünüm, giyinme biçimleri ve davranışlarının kabul görmemesi, benlik saygılarında azalmaya neden olabilir. Ancak çok yakın ilişkiler özgürlüklerini kaybetme riski taşıdığından ilişkilerdeki sınır bu yaş grubundaki ergenler için önemli bir anksiyete kaynağı oluşturmaktadır. Geç ergenlik dönemi ile birlikte akademik ve sanatsal bir topluluğa sahip olma, sosyal bağların, ergenin kendisini daha iyi nitelimesinde ve kendini bir topluluğa ait hissetmesine yol açtığı bir dönemdir. Daha önceki yaşam dönemlerinde ve ergenliğin başlarında gelişimsel görevlerini olumlu bir şekilde gerçekleştiren birey olumlu bir kimlik duygusu gerçekleştirecektir (Derman, 2008). Özdeşleşme süreci içerisinde yeni arayışlar içerisinde olan genç birey için en önemli sosyalleşme kaynağı arkadaşlarıdır. Arkadaş grubu içerisinde ergen grup bilincini, işbirliğini, paylaşmayı, sorumluluk almayı, kurallara uymayı öğrenir. Kimlik arayışındaki genç arkadaş çevresi sayesinde kimlik ve sosyal çevre kazanır (Köknel, 1984). Kağıtçıbaşı'na göre ise birey içerisinde yaşadığı sosyal çevrenin koşullarından etkilenir, toplumsal davranışlar bu etkileşimler sonrasında kazanılır. Bireyin önceki yaşam dönemlerindeki sosyal çevresi, ana baba tutumu, önceki yaş dönemlerindeki gelişimsel görevlerini olumlu ya da olumsuz gerçekleştirmiş olması, içerisinde yaşanılan kültür ve ekonomik yapı bireyin arkadaş çevresini seçimin de önemli bir yer tutmaktadır bu nedenle bireyin olumlu veya olumsuz

kimlik ve çevre kazanması bireyin sosyal çevresi ve önceki yaşam dönemlerinden aktardığı deneyimleri ile doğrudan ilişkilidir.

2.2.2. Ergenlik Dönemi Sorunları

Ergenlik dönemi, kişilerin, belirgin fizyolojik değişiklikler, hızlı büyüme ve gelişme, cinsel yönden olgunlaşma, psiko-sosyal gelişme gösterdiği bir süreçtir. Ergenlik dönemi, ergen bireylerde bazı imkanlar sunacağı gibi, sağlıkları ve iyilik durumları için de bir risk durumu oluşturabilir (WHO, 1997).

2.2.2.1. Bedensel Gelişime İlişkin Problemler

Ergen bireyler hızlı gelişen vücudundaki değişikliklere karşı bir takım değişik tepki gösterirler. Bu tepkilerin bir bölümü sevinç, bir bölümü üzüntü şeklinde olabilir. Kız ergenlerin göğüslerinin büyümesi onlar için bir sıkıntı olup, bu durumdan utanıp göğüslerini gizleme eğilimine girerken öte yandan göğüsleri henüz gelişmemiş olan ergen kızlar için de bu durum problem olabilmektedir. Ergenler kendilerinde görülen fiziksel değişiklikleri farklı yorumlayarak bir sorun olarak görebilirler. Kimisi arkadaşlarına oranla kısa olduğunu düşünüp üzülebilirken; kimisi tam tersi bir durum olarak akranlarına oranla uzun olduğunu düşünüp boy kompleksine girebilmektedir. Bu durumda ergenin beden algısı ve kimlik duygusu etkilenebilir (Yörükoğlu, 2004).

Şişman olma ya da zayıflık gibi durumlar da ergen için önemli problemler oluşturmaktadır. Bu dönemde kendi bedeninde meydana gelen değişimlerden etkilenen genç birey zayıf olması ya da şişman olmasından yeme bozuklukları meydana gelebilecek kadar etkilenebilir (Lerner and Steinberg, 2009). Bu dönemde beliren yeme alışkanlığının bozulmalarında en sık görüleni anoreksia nervroza'dır. Anoreksia nervroza çoğunlukla ergenlik döneminde ortaya çıkan, kişinin fiziksel bütünlüğünü ve sağlığını da tehdit edecek şekilde yememesi ve zayıflaması ile ilişkilidir. Çoğunlukla çok kız ergenlerde görülür (Aslan, 2004, Tahiroğlu ve diğ., 2005).

Ergenlik dönemi bedensel gelişim sorunlarından biri diğeri de ergenlik döneminde daha çok beliren sivilcelerdir. Hormonal durum ve yağ metabolizmasından kaynaklı ergenlerde geçici olarak sivilceler görülmesine neden olur. Bedenindeki değişiklikleri oldukça fazla düşünen ve bu değişiklikleri irdeleyen ergen için sivilceler ilişkilerini etkileyecek seviyede sorun teşkil edebilir (Güleç ve Köroğlu, 1998, Özcebe ve diğ., 2002, Yörükoğlu, 2004).

2.2.2.2. Cinsel Gelişime İlişkin Problemler

Ergenlik dönemi, karşı cinsten birine duyulan merakın ve ilginin yoğunluk kazandığı bir dönemdir. Karşı cinsteki arkadaş gruplarına duyulan ilgi dönem dönem yerini duygusal ilişkiye bırakır. Ergen birey karşı cinsten birinin ilgisini çekebilmek için gerek dış görünümüne özen gösterir, gerekse içinde bulunduğu grubun isteklerine uygun davranış şekilleri oluşturmaya dikkat eder. Bu dönemde kız erkek akranlığı ihtiyaç olarak evrensel bir nitelik taşısa da, gerçekleşebilme süreci toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar gösterir. TÜBA tarafından ülkemizdeki ergen bireylerin psikolojik süreçlerini belirlemek amacıyla yapılan bir araştırmada; ergen bireylerin yarısından fazlasının bu tür ilişkileri doğal olarak karşıladıklarını belirtmişlerdir (Yavuzer, 2001, TÜBA, 2004).

Bu dönemde ergenler cinsel uyarılmalarının çok olmasına bağlı olarak, aşk ve cinsel ihtiyaç arasındaki farkın ayırt edilememesi sonucu birden fazla cinsel birliktelik yaşama, adolesan gebelikler ve bunun sonucunda düşükler yapma, cinsel yolla bulaşan bulaşıcı hastalıklarla maruz kalma durumu ile karşı karşıya kalabilirler (Nicolson and Ayers, 2004).

Ergenlerin cinsellik hakkındaki öğrenmeleri gereken bilgileri en başta ebeveynlerinden almaları beklenirken; ebeveynler genellikle bu konuda çekingen ve eksik kalmaktadır. Bu süreçte arkadaş çevresi en önemli cinsel bilgileri öğrenme kaynağı haline gelmektedir. Bunların dışında internet ortamı cinselliğe ilişkin bilgileri öğrenmede tercih edilen önemli bir diğer kaynaktır (Dönmez, 1995).

2.2.2.3. Toplumsal Gelişime İlişkin Problemler

Ergenin nasıl davranışlar sergileyeceğine dair değerleri kazanması ve sosyal açıdan sorumluluk bilincinin farkına varması konusunda yardıma ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı karşılayan ve ergenin hayatında önemli bir yere sahip olan birim ailedir. Ailenin, ergenin fiziksel ve psikolojik açıdan olumlu gelişmeler sağlamasında ve olumlu davranışlar sergilemesinde önemli bir yeri vardır. Dolayısıyla ergen ve ebeveynleri arasındaki iletişim büyük bir önem arz etmektedir. Anne, baba ve ergen arasındaki iletişim bozulduğu, ergen anne ve babasının kendi duygu ve düşüncelerini anlamadıklarını hissedebilir. Bundan dolayı ergen ailesi ile olan ilişkilerinde isteksiz bir tavır sergileyerek kendini istenmeyen biri olarak düşünebilir ve aile bireyleri ile iletişim kurmaya ve etkinliklere girmekten kendini soyutlayabilir (Temel, Aksoy, 2001, Yavuzer, 2001, Yörükoğlu, 2004).

Araştırmaların çoğu, aile içinde ergenin özgürlüğünü elde etmesi için ortaya koyduğu çabanın doğal olduğunu ileri sürmektedir.

Öte yandan ergenin arkadaşlık kurmadan sosyal bir çevre edinmesi beklenemez. Yani aslında kurduğu arkadaşlık ilişkileri ergenin kendini toplumsal ilişkiler içinde var etmesine yardımcı olur. Ergen bireyler için arkadaşlar tarafından aranmak, beğenilmek ve benimsenmek özgüven duygusunun oluşmasının önemli bir koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Arkadaşlık kurabilmek ve bu ilişkilerini devam ettirmeyi başaran ergen, toplumsal yeteneklerini de geliştirmiş demektir (Yörükoğlu, 2004).

2.2.2.4. Psikolojik Gelişime İlişkin Problemler

Ergenlik döneminin psikolojik özellikleri toplu olarak incelendiğinde ortaya dengesiz ve sağlıklı olmayan bir tablo ortaya çıkmaktadır. Sinirli olma hali, aşırı tepki gösterme, öfke nöbetleri, davranışlarda tutarsızlıklar, bencillik, kaygı, güven problemi, özgüven eksikliği, kararsızlık, belirsizlik gibi birçok durum bu dönemde ortaya çıkmaktadır.

Ergen birey hayal kurma yolu ile taleplerini ve heveslerini düşüncelerine yansıtır. Hayalleri geleceğe yönelik planlar olabileceği gibi, gerçekleşmesini isteyebileceği herhangi bir isteği, beklentisi de olabilir. Hayal etme yaratıcı düşünebilmeyi sağlayan en önemli özelliktir. Bunun için oldukça faydalıdır. Ancak yerine getirilmemiş hevesler kısmen olmuş gibi hayal ediliyorsa, o zaman ergen bireyler için bir yer edinme ve telafi etme aracı haline getirilmiş demektir. Günlük yaşamın getirdiği zorlukları ve başarısızlıkları ile karşı karşıya kalan genç birey kendini hayatın zorlukları ile baş etme konusunda başarılı bir birey gibi düşünerek hayatta var olan gerçeklerden uzaklaşabilir.

2.2.3. Ergenlik Dönemi Sorunu Olarak Öfke

Öfke kavramıyla ilgili ilk detaylı araştırmayı yapanlardan biri olan Novaco (1975)'ya göre, öfke olgusu, oldukça eski dönemlerden beri psikoloji alanında problem olarak görülmemiştir. Bu durum, öfkenin, uzun bir süre saldırganlığın bir boyutu olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. (Özmen, 2006).

Kısaç'ın 1997 yılında yaptığı bir çalışmada; bir kişinin istek, gereksinim ve planlarının engellenmesi, yapılmasına izin verilmemesi, kendine haksızlık yapıldığını düşünmesi ve kendisini tehdit altında hissetmesi sonucunda ortaya çıkan savunma kökenine dayanan duygulanımını öfke olarak belirtmiştir.

Öfke, izin verilmeme, saldırıyla karşı karşıya kalma, tehditlerle karşılaşma, kısıtlanma vb. durumlarda hissedilen ve çoğunlukla öfkelenmeye sebep olan obje ya da bireye karşı saldırgan davranış ile sona erebilen yıkıcı bir duygudur (Özmen, 2006).

Öfke, kontrolünün çok zor olması sebebiyle diğer negatif duygulardan ayrılmaktadır (Siyez ve Tan-Tuna, 2014). Öfke, gerek etkilediği hedefi gerekse kaynağını olumsuz bir durum içine sokmaktadır (Soykan, 2003).

Öfke mevcut duruma gösterilen tepkinin adıdır. Geçici bir duygu hali olmakla birlikte birey kendini savunmasız hissettiği durumlarda karşısındaki herhangi bir nesne veya kişiye zarar verme potansiyeline sahip konumdadır.

2.2.3.1. Öfkenin İşlevleri

Öfke duygusu istenmeyen bir durumun meydana gelmesi karşısında gösterilen olumsuz bir davranıştır. Yaşanılan öfke duygusu yolunda gitmeyen bir takım şeylerin olduğunu hatırlatarak, içinde bulunulan hal veya ilişkiden olumlu sonuçlar alınmasına katkı sağlar. Öfke duygusu, insana sorumluluk bilincini hatırlatarak kendi değer ve ilkelerini sahiplenmesini sağlar. Bu duygu kişilik haklarına bir saldırı söz konusu olduğu durumlarda, gereksinim ve isteklerin yerine getirilmediği, bazı işlerin yolunda gitmediği, hiçbir şekilde onaylanmaması gereken konularda bize sinyaller verir. Bu duygunun bizdeki işlevi, karşılaştığımız güç durumlarda kendimizi korumamız gerektiği hakkında mesajlar göndererek yardım etmektir. Bu mesajlar sayesinde bünyemizdeki güç ve enerji seviyesi yükselmekte ve metabolizma savunma haline geçmektedir (Yılmaz, 2004).

Öfke, aynı zamanda karşılanmamış ihtiyaçların işaretçisidir. Bir belirteç olarak öfkenin verdiği mesaj "isteğimi elde edemiyorum" şeklinde gelişebilir. Bu mesaj verilirken kişiler değişik tepkiler gösterebilir. Gurur kırıcı hareketler, gerçekleşme olasılığı çok düşük istekler, değişik fanteziler öfkelenmeye sebep olabilir. Bazen kendi eksikliklerimizi saklayarak, başka insanları suçlarken öfkeyi kullanırız. Var olan diğer duygularımızı saklamak ya da yok etmek için de öfkeden yararlanırız (Önem, 2010).

Öfke, özellikle net bir şekilde ortaya konduğunda ve başka bireyler tarafından olumlu olmayan bir şekilde açıklandığında; kişide düşük benlik saygısının oluşmasına, sözel ve fiziksel saldırılara, kişilerarası çatışmalara ve iş hayatı ile ilgili uyumsuzluklara neden olabilir. Diğer bir ifade ile kişiler hem öfkenin sebep olduğu istenmeyen sonuçlar, hem de kültürel değerlerden dolayı öfkelenmekten korkmakta ve öfkesini gizleme eğilimine girmektedirler. Oysa öfkenin içe atılması,

mevcut enerjinin içe yansıtılmasıdır. Öfke durumunun bu şekilde yaşanması ise, bireye zarar vermektedir (Soyaldın, 2007).

Öfkesinden dolayı kişinin kendisini suçlu hissetmesi yanlıştır. Sağlıklı olarak dışa vurulan öfke, amaca hizmet eder, genelde toplum tarafından kabul edilebilir ve uzun vadede bireye fayda sağlayabilir. Öfkenin kontrol edilememesi ve sağlıklı olmayan bir şekilde dışa vurulması ise saldırgan davranışlar ve şiddet biçiminde en büyük zararı kişinin kendisine verir. Yıkıcı olmayan bir tavırla ortaya konan öfke bireye, zihinsel ve bedensel güç verir (Baltaş ve Baltaş, 2008).

Novaca tarafından 1975 senesinde yapılan bir çalışmada öfkenin bireyi güçlü kıldığı, bireyi huzursuz eden davranışları azalttığı, bireyin başka insanlara hissettiği negatif duygularını açığa vurmasına yardımcı olduğu, bireyi atılgan ve dışa dönük bir hale getirdiği ve bireyin ego çatışmalarını önlediğine vurgu yapılmaktadır.

Sonuç olarak araştırmalar paralelinde de söylenebilir ki öfkenin bastırılması ya da saldırganca dışa vurulması insanın psikolojik ve fiziksel sağlığı ile ilişkili olup; iş ve sosyal yaşantıda birçok probleme neden olmakta ve kaos durumu yaratmaktadır.

2.2.3.2. Öfkenin Nedenleri

Dünyada ve Türkiye’de ergenlerde öfke problemi ciddi ve her geçen gün yaygınlaşan bir problem olup; evde, sosyal yaşantısında ve okulda baskı altında kalan, çevresi tarafından anlaşılmadığını düşünen, kendini ifade edemeyen gençler kendilerini ifade etmek için öfkeyi seçebilmektedir (Kesen ve diğ., 2007: 297).

Gazda (1995)’ya göre öfkeyi açığa çıkaran durumlar dört madde olarak sıralanmıştır:

1. Kayıplar: bir insanın kendisi için önemli olan bir kişiyi bir eşyayı veya bir statüyü kaybetmesi gibi durumlar kişide, acı, keder ve yas duygularının ortaya çıkmasına sebep olur.
2. Tehditler ve Korkular: Kişinin etkisi altında kaldığı yasal olmayan olaylardan kaynaklanan kaygı, güvensizlik gibi duygularının neticesinde öfke duygusu yaşanabilir.
3. Engellenme: Kişinin ihtiyaçlarının giderilmesi engellendiğinde öfke duygusu yaşanabilir.
4. Reddedilme: Öfke, insanın başka birisi tarafından reddedilmesinin sonucu olarak ortaya çıkabilir (Özmen, 2006).

Öfkenin altında yatan nedenleri Akılcı Duygusal Yaklaşım kuramında Albert Ellis, öfkeye ABC modeli çerçevesinde yaklaşarak açıklamaya çalışmıştır. ABC modelinde; A, hareketi ortaya çıkartan ve başlatan olayken C, sonuç ya da duygusal tepkidir. Ortaya çıkartan olay emosyaonel sonuca direkt olarak katkıda bulunmaktadır, ancak tek veya tamamıyla nedeni değildir. Bu şekilde A ve C ilişkisi incelendiğinde bu ilişkiye katkısı olan başka bir etken vardır. Bu da B yani inanç sistemidir. Bireyler gelişimi anında karar almalarına ve durumları, diğer bireyleri ve olayları değerlendirmesine yardımcı olacak bir inanç sistemi geliştirebilirler. Bu inanç sisteminde C'yi ve var olan tepkileri etkileyebilir. Bu inanç sistemi öfke yaşantısı üzerinde de benzer şekilde işler (Akt. Aydınoglu ve Avcı, 2009).

Dolayısıyla düşüncelerimiz duygularımızı, duygularımız ise nasıl davranmamız gerektiğini belirler. Ellis, insanın zihinsel yapılarının temelinde akla dayanmayan düşünce tiplerinin öfke duygusu yaşanmasına neden olduğunu söylemektedir (Nelson ve Jones, 1982).

2.2.3.2.1. Öfkenin Boyutları

Öfkenin tanımlanmasında etkili olan boyutları üç başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar:

2.2.3.2.1.1. Öfkenin Fiziksel Boyutu

Öfkelenen insanda kaslarda gerilme, vücutta kızarma, terleme, ellerde ve ayakta titreme, baş ağrısı, kontrol kaybı gibi birçok fiziksel belirti ortaya çıkmaktadır (Tavris,1989)

2.2.3.2.1.2. Öfkenin Bilişsel ve Sosyal Boyutu

Bir birey öfkelenildiğinde olayı abartılmış ve çarpıtılmış bir şekilde algılayabilir. Bu tür düşüncelerin farkına varıp, bu tür düşünceler yerine daha mantıklı olanları yerleştirmek gerekmektedir.

Öfkenin kontrol edilmesinde öncelikli olarak öfkenin bedensel, ruhsal, davranışsal izlerinin fark edilmesi gerekmektedir. Sonrasında öfkeye sebep olan faktörleri ve bireyin öfkesinden dolayı kendisine ve içinde bulunduğu sosyal çevresine sergilediği davranışları anlaması gerekmektedir.

2.2.3.2.1.3. Öfkenin Davranış ve Tepki Boyutu

Öfkenin davranışsal boyutunu ele alacak olursak; öfkesini doğru şekilde yönlendiremeyen bireylerde öfke durumu saldırganlığa ve şiddete dönüşebilmektedir. Bu noktada bahsi geçen saldırgan davranışları önlemek amacıyla birey kendi öfke davranışını öğrenme, öfkelenmesine yol açan nedenleri, davranışları ve davranışların sonuçlarını değerlendirmesi bireye fayda sağlayacaktır.

2.2.4. Öfkenin İfade Edilmesinin Bir Boyutu Olarak Saldırganlık

Öfke duygusu yaşayan bireyler bu duyguyu değişik şekillerde ifade ederek değişik tepkiler ortaya koyabilmektedirler. Bu ifade şekilleri bireyden bireye farklılık gösterebilmektedir. Bu ifade tarzları öfke içte, öfke dışı ve öfke kontrol olarak üç farklı şekilde gruplanabilir. Öfke içte, öfkeye sebep olan duyguları bastırma eğilimi; öfke dışı, öfke duygusundan ötürü insanlara veya nesnelere şiddet gösterme eğilimi ve öfke kontrolü ise bireyin öfke duygusunun farkında olmasıdır (Küçükköse ve Bedel, 2015).

Saldırganlık, tüm canlıların temel içgüdülerinden, dürtülerinden biridir ve belirli standartlar dahilinde olması gereken yaşamsal önemi olan itici bir güçtür (Köknel, 1996).

Saldırganlık bireyin engellenmesi sonucunda ortaya çıkan en olağan davranıştır, saldırgan eylemler bazen bireyi uyum sağlamaya bazen de uyumsuz bir şekilde davranmaya götürür. Bireyleri engelleyen kişi veya olaylar güçlerinden daha fazlasını içeriyorsa, engellenen bireyler güçlerinin yettiği kişi ve objelere doğru yönelirler (Cüceloğlu, 1994). Saldırganlıkta yapılan tüm eylemler kasıtlıdır ve zarar verme amacı güder. Saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri, öfke, kaygı, korku gibi duygu durumlarının neticeleridir (Köknel, 1996). Moeller (2001)'e göre saldırganlık fiziksel ve sözel saldırganlık olarak iki kısma ayrılır. Fiziksel saldırganlıkta kişiye, hayvana ya da bir nesneye zarar verme vardır. Sözel saldırganlıkta ise; kelimelerle başka kişilere zarar verme durumu bulunmaktadır. Tehdit etme, yazılı bir şekilde tehditte bulunma, bağırıp çağırma, dedikodu yapıp faklı insanlara anlatma, alay ederek bireylere sataşma sözel saldırganlık durumunu kapsar (Moeller, 2001).

Saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri öfkenin bir sonucu olup; öfke davranışı bir duyguyu, saldırganlık ise bir davranışı ifade etmektedir. Bazı bireyler öfkelenedikleri durumlarda saldırganlığı tercih ederken bazı bireyler ise dolaylı saldırganlığı veya geri çekilme durumu yaşayabilmektedir. Bu noktada ise öfke durumunun her zaman saldırganlığı ortaya çıkarmadığı söylenebilir.

2.2.4.1. Akran Zorbalığı

Zorbalık; bilinçli bir şekilde başkalarına sözel ve fiziksel şiddet gösterme veya baskı yoluyla zarar verme davranışıdır. Zorbalıkla genellikle iş yeri ve okul gibi toplu yaşamın hüküm sürdüğü ortamlarda karşılaşılır. Zorbalıkta; saldırganlığa, hakaret edici davranışlara ve gücün kötüye kullanımına sık rastlanır (Olweus 1994).

Son yıllarda dünyada ve ülkemizde okullarda akranlar arasında yaşanan şiddet olaylarına yoğun olarak rastlanmaktadır. Okullarda yaşanan bu tür şiddet olaylarına akran zorbalığı denilmektedir. Akran zorbalığı; kışkırtma unsuru olmaksızın aralarında fiziksel ya da psikolojik açıdan güç eşitsizliği olan çocuklardan güçlünün, karşı tarafa bilerek ve isteyerek, niyetli, kasıtlı, sistemli bir biçimde belli zaman aralıkları ile uyguladığı, zorbalığa maruz kalan öğrenciye korku, endişe veya zarar vermeyi amaçlayan fiziksel, sözel, psikolojik saldırıyı kapsar (Akgün 2005; Baldry ve Farington 2000; Hughes 2005; Klomek Marrocco, Kleinman, Schonfeld ve Gould 2007).

Zorbaca davranışlar; sözlü, fiziksel veya ilişkisel olabilir. Sözlü zorbalık; isim takmak, alay etmek, karşıdaki insanın onurunu zedelemek, küçük düşürmek, iğnelemek, hakaret etmek, tehdit etmek, fiziksel zorbalık; vurmak, yumruklamak, tekmelemek, tırmalamak, çelme takmak, tükürmek, ilişkisel zorbalık ise; görmezden gelmek, dışlamak, yok saymak, yabancılaştırmak, uygunsuz hareketler yapmak, dedikodu yapmak, düşmanca bakışlar sergilemek, kişisel eşyalarını saklamak veya bunlara zarar vermek şeklindedir (Hughes 2005).

Okul yaşamı bireyin sosyalizasyonu ve toplumsal beceri kazanmasında önemli bir role sahiptir. Ergenlik çağındaki gençler akranları ile yakın ilişki kurma çabası içerisinde. Çocukluk döneminde de arkadaşlık ilişkileri önemli olsa da ergenlik döneminde daha fazla önem kazanmaktadır (Hortaçsu, 2003). Ergenler okulda ya da okul dışında zamanını genellikle akranlarıyla geçirmektedir. Akranlarla birlikte hareket etme ve ortak davranışlar seçme eğilimi göstermektedirler. Akranlarla ilişkiler bir bakıma gelişimi destekleyici bir işlev görürken diğer yandan bazı durumlarda saldırganlık, şiddet ve zorbalık davranışları ile

ilişkilendirilmektedir. Ancak okulda saldırganlık, zorbalık davranışlarına maruz kalmak ise fiziksel ve psikolojik olarak gelişimi engelleyici olabilmektedir. Literatür incelendiğinde akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerde kendisini tehdit altında, aşağılanmış, yaralanmış ve kafası karışmış hissetme ve özgüvende azalma ve stres gibi tepkiler oluşabilir (Ando ve Asakura 2005). Okulda zorbalığa maruz kalan öğrencilerde, kısa dönemde ciddi fiziksel ve duygusal örselenme oluşması ile okula devamsızlık, okul kurallarına uymama, sosyal ilişkilerde azalma, depresyona eğilim, intihar girişimi gibi sorunlar yanında uzun dönemde, öğrencilerin kişilik yapısı üzerine olumsuz etkileri sonucunda benlik saygılarında düşme, akran ilişkilerinde zayıflama ve depresyon düzeyinde artma görülmektedir (Ando ve Asakura 2005; Skybo 2005).

Okulda zorbalık davranışlarının, akran ilişkileri yönünden ele alındığı bazı araştırmalarda, kurban statüsündeki ergenlerin akranlarına oranla arkadaşlarının daha az olduğu ve genellikle akran grupları tarafından reddedildikleri, zorbaların ise akran grupları tarafından daha az dışlandıkları, ancak sınıf arkadaşları arasında diğer akranlarınca pek fazla hoşlanılmadıkları (Spriggs ve ark., 2007) gibi bulgular bulunmaktadır. Ülkemizde ise akran zorbalığı üzerine sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Karaman Kepenekci ve Çinkır (2006) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, lise öğrencileri arasında akran zorbalığının yaygın olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle öğrencilerin bir eğitim öğretim yılı boyunca birden fazla zorbalık türüne maruz kaldığı belirlenmiştir. Benzer çalışmalar Kıran Esen (2003), Kartal ve Bilgin (2007) ve Kapcı (2004) tarafından da gerçekleştirilmiştir.

2.3. KURUM BAKIMI

İnsanın gelişim süreci göz önüne alındığında aile hayatının önemi çok büyüktür. Aile bir çocuğun psikolojik, fizyolojik ve davranışsal gelişimi açısından önemlidir. İşlevsel bir aile ortamından yoksun kalan çocuğun psiko-sosyal gelişimi olumsuz etkilenir (Yavuzer, 1996).

Sosyal yaşamda ortaya çıkan değişimler; göç, kentleşme, işsizlik, boşanma, savaşlar, yoksulluk vb. şeyler çocukların ailelerinden ayrı kalmasına ve kurum bakımı altına alınmasına sebep olabilmektedir (Öcal ve Kemer kaya, 2011).

Tüm toplumlar çocukların iyi ve sağlıklı bir şekilde büyüebilmeleri için elverişli aile, çevre ve toplumsal koşulların olmasını öngörür. Fakat tüm her şeye rağmen her toplumda elverişli olmayan aile, çevre ve toplumsal koşullarda yaşayan çok sayıda çocuk vardır. Çocukların yaşadıkları olumsuz koşulları ortadan kaldırmak, her çocuğun yetenekleri ölçüsünde gelişmesini sağlamak, en alt ve üst düzeyde çocukların korunmasını sağlamak çocuk refahı politikalarının odak noktasıdır. Çocuk refahı politikaları, çocukları korumak için gerektiğinde aileye müdahale eder. Toplumun devamı çocuklarla mümkündür. Parens patrie görüşüne göre devletin görevi ana babanın ve ana babanın yerine geçenlerin; davranışlarından, var olmayışlarından ve yetersizliklerinden meydana gelecek zarara karşı çocuğu korumaktır, devlet tüm çocukların babasıdır. Devlet bu yükümlülüğünü kuruluşları aracılığı ile yerine getirir (Kahn,1993, Kadushin, 1970, Koşar, 1989, Köknel, 1979, Kraus, 1997, Loy ve diğ., 1981, Meier, 1964).

Koşar'a göre, kurum bakımı hizmeti, korunmaya muhtaç çocuklar için eski çağlardan bu yana uygulanan bir hizmettir. Bu hizmet biçimi aile yaşamı içerisinde yaşama imkanı olmayan veya ailelerinin yanında kalmasını doğru olmayan çocukların, yatılı olarak kendileri ile benzer durumda olan diğer çocuklarla topluca yaşamaları ve bakıcı personel tarafından bakılmalarıdır.

Koşar'a göre bakım modelleri ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Günümüzde birçok ülkede büyük ve kalabalık bakım evi modellerinin terk edildiği bilinmektedir. Buna karşın gelişmekte olan ülkelerde kalabalık kışla tipi çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları gibi kurumsal modellerin yaygınlığını koruduğu bilinmektedir (Şimşek ve diğ., 2008).

2.3.1. Türkiye’de Kurum Bakımının Tarihçesi

Ülkemizde korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerin 19. yüzyılda kurumsallaştığı görülmektedir. Osmanlı devleti döneminde vakıflar loncalar yardımıyla karşılanmaya çalışılan korunma ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçları karşılanmıştır. 1868 yılında kurulan ve bugünkü adı Kızılay olan Mecrutin ve Mardayi Askeriyeyi İmdat ve Muavenet Cemiyetinin kurulması daha sonrasında Mithat Paşa tarafından kurulan ıslahhaneler ile kurumsallaşma devam etmiştir. 1872 yılında Darüşşafaka çocuklara yönelik hizmetler yürütmek amacıyla kurulmuştur. Şehit çocukları ve savaş nedeniyle yoksulluk içine düşmüş çocukların bakım ve korunmasını sağlamak amacıyla 1921 yılında Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur. 1934’de “Çocuk Esirgeme Kurumu” olarak ismi değiştirilmiş, 1949 yılında Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun kabul edilmiştir ve bu kanunla birlikte Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı’na birtakım görev ve sorumluluklar verilmiştir. 1983 yılında, “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü” (SHÇEK) kurulmuştur. 24.05.1983 tarihinde kabul edilen 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile bu çocukların bakımı, yetiştirilmesi ve topluma faydalı bir birey olarak kazandırılması görevi SHÇEK Genel Müdürlüğü’ne verilmiştir ve çocukla ilgili dağınık halde bulunan görev ve sorumluluklar SHÇEK çatısı altında toplanmıştır SHÇEK önce, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’na, 1989 yılında da Başbakanlık’a bağlanmıştır. 2011 yılında ise SHÇEK kapatılmış ve bu kuruma ait iş ve işlemlerin devri yeni kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na yapılmıştır (Çavuşoğlu, 2005, Çengelci, 1996, Cebe, 2005, Türkmen, 2005, ASPB,2011).

2.3.2. Kurum Bakımının Ergen Üzerindeki Etkisi

Bütün çocuklar hayatlarının bazı evrelerinde onların iyilik hallerini etkileyebilecek problemlerle karşı karşıya kalabilir, ancak kurum bakımı altındaki çocukların karşılaştığı sorunlar ailesiyle kalan çocuklara oranla daha yoğun ve uzun sürebilmektedir. Bu durum kurum ve kuruluşların yapısal özelliklerinden

kaynaklanmaktadır. Türkiye’de yürütüldüğü biçiminde kurum ve kuruluşlarda çocuklarla temas halinde çalışan personelin vardiyalı çalışması, çalışma saatlerinin sınırlılığı gibi nedenlerden dolayı ebeveyn çocuk arasındaki sıcak samimi ve sevgiye dayalı iletişimden farklı olmakta çocuklarla bireysel ilişki kurulmasını güçleştirmekte, kurumlarda çalışan personelinde ilgisini pek çok çocuğa paylaştırmak zorunda kalmasına neden olmaktadır (Kut ve Özalattın, 1987).

Ergenlik döneminde bağımsız olma gayreti içerisindeki gençler, aynı zamanda kendilerine örnek olacak, kendilerini tehlikelerden koruyacak aile büyüklerinin desteğine ihtiyaç duyarlar. Fakat kışla tipi bakım veren, personel sayısının yeterli olmadığı yetiştirme yurtlarında gençler, kendilerine bu desteği sağlayabilecek aile ortamının özelliklerini gösterebilen şartlara her zaman sahip olamamaktadırlar (Kutlu, 2003, Aşık, 2006).

Yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında yaşam biçiminin, insan ilişkilerini sınırlandırdığı, ergenlerin yaşam hakkındaki bilgi ve deneyimlerini farklı kıldığı bilinmektedir. Bu sistem içinde yetişen gençlere yönelik olan çeşitli önyargılar, damgalamalar, kurumlarda kalan ergenleri olumsuz etkilemekte, onlarda özgüven eksikliğine yol açmakta ve kırılğanlaştırıcı bir etki yapmaktadır. Ergenlik dönemine has olan, bedensel, toplumsal, psikolojik gelişim, karşı cinsle ilişki ve gelecek beklentisi ile ilgili sorunlar, yetiştirme yurdunda yaşayan gençler için aşılması daha güç sorunlar haline gelebilmektedir (Roy ve diğ., 2006, Ekşi, 2004).

Kurum bakımıyla ilgili yapılan araştırma sonuçlarına göre kurum bakımı altında yaşayan çocuklarda; kendi başına yemek yeme, gece yatağını ıslatma, aşırı hareketsizlik ve durgunluk, kendine ve başkasına zarar verme, ürkek ve çekingen olma, saldırganlık, çok yeme, parmak emme, dikkat dağınıklığı, gündüz altını ıslatma, öfke nöbetleri, tırnak yeme, aşırı bağımlılık, kurumdan kaçma davranışları, aile yanında büyüyen çocuklara göre daha fazla bedensel gelişim ve toplumsal gelişim problemlerini yaşadıklarını, depresyon, anksiyete, düşük benlik saygısı gibi duygusal ve davranışsal sorunlar gösterdiğini ortaya

koymaktadır (Erim, 2001, Tümkiye 2005, Şimşek ve diğ., 2005, Kut ve Özalpın, 1987, Gençtan 1982).

Kurum bakımındaki çocuklar kalabalık gruplar halinde yasadıklarından büyük çocuklar genelde küçük çocuklara kendi özel işlerini yaptırabilmekte, ya da şiddet uygulayabilmektedirler. Fazla sayıda çocuğun bir arada kalması sonucunda yaşları ile orantılı olarak cinsel arayışlar içine girmektedirler. Uygun örnekleri bulamadıkları zaman çeşitli cinsel sapmalar göstermektedirler. Toplu yaşantının bir parçası olarak benlik duyguları, sahip olma ve mülkiyet duygusunu yaşayamamaktadırlar (4. Sosyal Hizmet Konferansı 1994).

Yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında kalmak; çocukların ve ergenlerin insan ilişkilerini sınırlandırmakta, yaşam hakkındaki bilgi ve deneyimlerini farklılaştırmaktadır. Kurum bakımı altında yaşamaktan dolayı damgalanmaya ve ön yargılara maruz kalan ergenlerde öz güven eksikliği baş gösterebilmektedir (Roy ve diğ., 2006).

Yetiştirme yurdu deneyimi olan çocuklarla yapılan bir çalışmada, çocukların sıklıkla okulda problem yaşadıkları gözlenmiştir. Yapılan bir çalışmada kurumda yetişen ve yetismeyen 65 çocuk karşılaştırılmış ve toplam problem sorunları ve antisosyal puanlar bakımından her iki grup arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Kurum bakımında kalan çocukların aile yanında kalan çocuklara oranla anlamlı olarak daha fazla anti sosyal davranış sergiledikleri saptanmıştır (Tizard ve Hodges, 1978). Yine erken çocukluk dönemlerinde kurum bakımına verilmiş lise çağındaki 15-17 yaş arası toplam 24 ergenle yapılan ve “Sosyal Uyum Envanteri” kullanılan bir çalışmada, kurum bakımındaki çocukların sosyal yaşamlarında daha az uyum gösterdikleri ve öz saygılarının daha az olduğu tespit edilmiştir (Youngleson, 1973).

Kurum bakımında olan ergenlerde daha fazla psikiyatrik bozukluk ve davranım bozukluğu olduğu, kurumlarda yaşayan ergenlerin daha fazla risk aldıkları, kendilerini başarısız kılacak yaşantılara ve olumsuz arkadaş etkilerine daha açık

oldukları olduğu bilinmektedir (Altschuler ve Poertner, 2002, McCann ve diğ., 1996; Garland ve diğ., 2001).

2.4. SİSTEM YAKLAŞIMI BAKIŞ AÇISIYLA ERGENLİK ÇAĞINDA ÖFKE VE SALDIRGANLIK

1920-1960 yılları arasında birçok sosyal hizmet uygulamasında insanların sergiledikleri davranışları değerlendirme ve değiştirmede medikal model olarak isimlendirilen, temelde Sigmund Freud tarafından geliştirilen, müracaatçıyı hasta olarak niteleyen model kullanılmıştır. Medikal modele göre hastanın sorunlarının nedenleri yine bireydeki bozukluklardan kaynaklanmaktadır. Medikal modele göre uygulanmakta olan sosyal hizmet müdahalelerinde bireyin sorunu ya da patolojisi üzerinde durulur dolayısıyla değiştirilecek olan bireyin kendisidir (Duyan ve diğ.,2008). Ancak bu durum Genel Sistemler Kuramının sosyal bilimlere özelliklede sosyal hizmet uygulamalarında temele alınmasıyla radikal bir değişime maruz kalmıştır.

Sistem yaklaşımı bir bütün oluşturmak amacıyla bir araya gelmiş bir biri ile ilişkili unsurların tamamını kapsar. Sistem içerisinde yer alan her parça bir biri ile bağımlıdır ve bir birini etkiler. Sistemlerin en temel özelliği statik olmamaları ve sürekli bir değişim içerisinde olmalarıdır. Sistem içerisinde yer alan bir öğede meydana gelen değişiklik sistem de yer alan bir başka öğenin de değişmesine neden olur (Dallos ve Draper, 2005, Nichols ve Schwartz, 1997).

Sistem kuramı tek tek parçalar üzerinde odaklanmaz bunun yerine, bütün parçalar arasındaki bağıntılar, karşılıklı etkileşimler ve bağımlılıklar üzerine yoğunlaşmaktadır. Bir sosyal sistemde bireyler diğerlerine karşılıklı olarak bağlıdır ve her birey diğerini etkiler (Yalın ve diğ., 2007, Duyan 2010, Compton ve diğ., 2005).

Sistem yaklaşımı kapsamında çalışmalara sahip olan Bronfenbrenner insan gelişimini kapsayan iç içe geçmiş dört sistemden bahsetmektedir. Bireyin sürekli etkileşim içinde olduğu aile, okul, yakın arkadaşlar, fiziksel çevresi ve bireyin

doğrudan etkileşimde olduğu sosyal çevreyi kapsayan mikro sistem bu sistemlerden ilkidir. İkinci olarak mikro sistemi çevreleyen okul, ana-baba, arkadaş çevresi gibi çeşitli mikro sistemlerin arasındaki ilişkilerden oluşan mezosistem, mezosistemi çevreleyen, kitle iletişim araçları, kamu uygulamaları, hukuk kuralları, sosyal hizmetler gibi bireyin gelişiminde doğrudan etkisi bulunmayan koşulları temsil eden egzosistem ve tüm bu sistemleri çevreleyen en dıştaki katmanı oluşturan, kültür, toplumsal değerler, gelenekler, inanç sistemi, yaşam tarzını içine alan makrosistem bu sistemleri oluşturmaktadır (Gökler, 2008, Mete,2015).

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenler bağlamında düşünüldüğünde ergen birey Bronfenbrenner'in dört halkasının en iç kısmında yer alan mikrosistem'in odak noktasını oluşturmaktadır. Odak noktada yer alan ergenin çocuk evleri sitesine gelmesine sebep olan etken veya nedenler sistem yaklaşımı çerçevesinde ele alındığında birçok farklı nedenin göz önüne alınması gerektiği, aile ve ergenin karşılıklı etkileşim içerisinde olduğu ancak bunları etkileyen birden fazla okul, arkadaş çevresi, kültür, kitle iletişim araçları vb. gibi birçok sistemin de olduğu, mikro sistemden daha dıştaki halkalara doğru ilerledikçe ergen bireyin davranışlarının karmaşık hale geldiği söylenebilir. Ergenlik çağındaki bireylerin tutum, davranış ve düşünceleri içerisinde bulundukları sosyal çevre ve sahip oldukları imkânlar doğrultusunda şekillenmektedir.

Saldırganlığın nedenlerini araştırmak amacıyla yapılan bir çok çalışmada saldırganlığa etkisi olan bir çok faktör tespit edilmiştir ancak saldırgan davranışları etkileyen bileşenler arasında dominant olanı aileye dair olanlardır. Sosyalleşme süreci aile içerisinde başlar ve hayat boyunca devam eder. Anne ve babanın çocuğun davranışlarını gereksiz yere kısıtlaması, çocuğun talepleri ve davranışlarını eleştirmesi ve sürekli olarak cezalandırması, çocuğun her isteğini yerine getirmesi veya çocuğu ihmal etmesi, çocukta saldırgan davranışlara neden olmaktadır. Anne v babaya ait davranışlarla birlikte sosyal çevrenin de saldırgan davranışların ortaya çıkmasında etkin rolü vardır (Aral ve diğ., 2004).

Ergenlik dönemindeki bireyin gelişiminde biyolojik faktörlerle birlikte, çocuğun içerisinde yer aldığı sosyal çevre de önemli bir rol oynamaktadır. İnsana ait tüm üst düzey zihinsel bileşenler kişinin içinde var olduğu sosyal ve kültürel ortamdan kaynaklanmaktadır. Tüm insanlar yaşamları boyunca çevresiyle belli bir oranda ilişki kurar ve ilişkileri içerisinde bazen çatışmalar ile de karşı karşıya kalmaktadırlar.

Çocuklarda saldırganlık davranışının ortaya çıkmasında etkili olan çevresel şartları araştıran araştırmalarda sosyo-ekonomik eşitsizlik, yoksulluk, eğitim, sağlık, emniyet, barınma, koruyucu ve önleyici politikaların olmaması gibi birtakım etkenlerin varlığı dikkat çekmektedir. (Yalçın ve Erdoğan, 2013).

Öfke ve saldırganlık kavramları birbiri ile aynı kavramlar değildir. Öfke bir duygudur saldırganlık ise bir eylemdir. Öfkelenen her bireyin saldırganca davranacağına dair kesin bir kural da yoktur. İnsanların öfkelenedikleri zaman nasıl tepkiler verecekleri, kişinin konumuna, içerisinde bulunduğu sosyal çevrenin özelliklerine, kültürel öğelere, öfkenin derecesine, kişisel özelliklere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir (Deffenbacher, 1999).

Ergenlik çağı birçok birey için çatışmalı ve kaotik bir süreç olarak değerlendirilmektedir; ancak kurum ortamında yaşayan bir ergenin aile yanında kalan akranlarına oranla baş etmesi gereken birçok durum ve sorun vardır. Anne ve babasından ayrı olmanın vermiş olduğu yalnızlık hissi, kurum personeli ile uygun iletişim biçimlerini kuramama, kurum personelinin otoriter tutumları, çocukların kendilerini yalnız, terk edilmiş ve engellenmiş hissetmelerine neden olabilmektedir. Bu durumun da çocuklar üzerinde farklı farklı davranış problemlerine neden olduğu bilinmektedir. Bu sorunlardan birisi de saldırganlık ve buna bağlı şiddet eylemleridir.

Çocukların kurum bakımına alınmadan önceki yaşantılarının da çocuk üzerinde olumsuz etkileri olabilmektedir. Kurum bakımına alınmadan önce şiddet eylemlerinin olduğu ailelerde yetişen çocukların saldırganca davranışlarının kurum bakımında kalan diğer çocuklara oranla daha fazla olduğu bilinmektedir.

(Bayındır, 2010). Ayrıca çok küçük yaştan itibaren kurumda kalmanın yetişkinlikte psikiyatrik sorunlar yaşamaya etkisi olduğu bilinmektedir (Frank, Klass, Earls, ve Eisenberg, 1996). Ülkemizde koruyucu önleyici sosyal hizmet modellerinin yetersiz olması nedeniyle korunma ihtiyacı olan çocuğun Emniyet, Savcılık ya da Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'ne bildirilmesi tüm risklerin yaşanması sonrasında ancak mümkün olmaktadır. Dolayısıyla çocuklar çoğu zaman uzun zaman kötü muameleye maruz kalmış bir şekilde, örselenmiş ve ihmal edilmiş olarak kurum bakımına alınmaktadırlar. Ebeveyn yoksunluğu ya da yetersizliği sonucu bağlanma ilişkisi kopma noktasına gelmiş çocuklar hiç tanımadıkları, yabancıları oldukları bir kurum ortamına geldiklerinde belirsizlik ve umutsuzluk yaşamaktadırlar. Eğer yakınlarıyla ilişkisi uzun süre önce kopmuşsa duruma karşı tepkisiz ve kayıtsız da kalabilmektedirler. Bu durum yas tepkisine benzer bir ruh halini ortaya çıkarmaktadır. Kaybedilen kişiye yönelik yoğun özlem duygusuyla, ona duyulan öfke bilinçdışı düzlemde sürekli dışa vurulmaya hazır bir biçimde birbiriyle çatışmaktadır (Bowlby, 2012).

Kurum bakımı, ailesi ya da yakınları tarafından ev ortamında bakımı sağlanamayan ya da evlat edinme, koruyucu aile gibi hizmet modellerinden yararlandırılamayan korunma ihtiyacı olan çocukların yatılı olarak bakım ve korunmalarının sağlandığı sosyal hizmet modelidir. Çocuk için bakım ve korunma altında olmak, yaşamındaki köklü bir değişimin başlangıcıdır. Bu değişim çocuğun yaşına, gelişim düzeyine, kişilik özelliklerine, önceki aile yaşantısına ve kuruma gelme sebebine göre farklı oranlarda çocuk üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Çocuğun bildiği ve tanıdığı çevresini, ebeveynlerini bırakarak bilmediği bir sosyal çevreye gelmesi onun için travmatik bir deneyimdir (Eryılmaz, 2010).

Kurum bakımının sınırlılıkları nedeniyle korunma ihtiyacı olan çocukların diğer insanlarla özellikle aileleri ile ilişkileri yetersiz olmaktadır. Kurumlar kapalı olduğundan ve çocukların zamanlarının birçoğu buralarda geçmesinden dolayı sadece kurum bakımı altında kalan akranları ile kapalı gruplaşmalar kurmakta olup çok yönlü ilişkiler oluşturmakta zorluk çekmektedirler. Bu nedenle arkadaşlık ilişkilerinde zorluk çekmektedirler. Yine kurum bakımında kalmalarından dolayı ötekileştirmeye maruz kalmadan dolayı dışlanma riskinin varlığı da çocukları

okul, iş yeri, kurs vb travmatik süreçler yaşamasına neden olmaktadır. Kurum personelinin ise sayıca az olması, çocukların ihtiyaçlarına uygun niteliklere sahip olmada yetersiz oluşu, idari kadro, personel-çocuk ilişkilerinin bütüncül bir temele oturtulamaması ve çocukların kendi aralarındaki ilişkilerinin sıkı olması kişilik gelişimlerini olumsuz etkilemektedir (Karataş, 2010).

Kurum bakımında yetişen çocuklarda ortak olarak gözlenen bir takım özellikler son yıllarda yapılan araştırmalara yansımıştır. Yapılan araştırmalarda ilk beliren şey genel bir ilgisizlik ve çevreyi görmezlikten gelmedir. İnsanlarla iletişim kuramaz, kolay arkadaşlık edinemezler. Merak ve girişkenlikleri önemli ölçüde azalmıştır. Öğrenmeye karşı ilgisiz kalırlar ve okuldaki başarı performansları düşüktür. Anlatım ve öğretim yetenekleri sınırlıdır. Düşünceleri ve kavramaları zayıftır. Kısacası, zekâları donuk, duygusal tepkileri de künüttür. Sevgiye gereksinim duyarlar ama sevgi gösterilince kuşkulu ve duyarsız davranırlar. Çoğu kavgacı ve saldırgan olur. Arkadaşının eşyasını izinsiz alma ve okuldan kaçma gibi davranış sorunları sık görülür ve suça işlemeye eğilimli olurlar (Saraç, 2011).

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, bilgi toplama teknikleri ve bilgilerin yorumlanmasına yer verilecektir.

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırmada tarama modellerinden ‘genel tarama modeli’ kullanılmıştır. Tarama modelleri arasından ilişkisel tarama modeli bu araştırma için uygun görülmüştür. Araştırmada çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin saldırganlık ve öfke düzeyleri, ergenlerin yaşadığı psiko-sosyal sorunlar arasındaki ilişki ilişkisel yöntem kullanılarak belirlenmiştir. Çocuk Evleri Sitesinde kalan ergenlerin saldırganlık davranışları ile psiko-sosyal sorunları arasındaki ilişkiyi anket ve ölçek yoluyla ölçtüğü ve sayısal verilerle açıkladığı için bu çalışma nicel bir araştırmadır.

3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Türkiye’de korunma gereksinimi olan çocuklara hizmet veren çocuk evleri siteleri oluşturmaktadır. Ancak bu evreni incelemek pahalı ve uzun zaman gerektirdiğinden evren üzerinden bir örneklem seçilmiştir. Araştırmanın örneklemini İstanbul Halkalı, Zeytinburnu ve Gaziantep çocuk evleri sitesinde bulunan 13-18 yaş grubundaki 200 ergen oluşturmaktadır. Öncelikle İstanbul ilinde bulunan çocuk evleri sitesi örnekleme oluşturmaktayken, verilerin anlam düzeylerinde önemli ölçüde farklılık çıkması nedeni ile Türkiye’de bulunan çocuk evleri siteleri arasında kura çekilmiş olup örnekleme Gaziantep ilinde bulunan çocuk evleri sitesi de dahil edilmiştir. Örnekleme yöntemlerinden tabakalı yöntem kullanılmıştır. Çocuk evleri sitelerinde kalan her bir ergen farklı yaş, eğitim düzeyi, sosyo-demografik özelliklerden etkilendiğinden dolayı bu yöntem

seçilmiştir. Ergenleri kendi özellikleri içerisinde tabakalara ayırıp her tabakadan belli sayıda ergen seçilerek örnekleme yapılmıştır.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Öncelikle araştırmacı tarafından çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin yaş, sosyo-demografik özelliklerini, aile özelliklerini ve psikolojik durumlarına bağlı psiko-sosyal sorunları saptamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu uygulanmıştır. Anket formu tamamlandıktan sonra ise psiko-sosyal sorunları ile ilişkilerinin analiz edilmesi amacıyla ölçekler Çocuk Evleri Sitesinde kalan 13-18 yaş aralığındaki erkek ergenlere uygulanmıştır.

Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), ergenlerin öfke ifade tarzlarını saptamak amacıyla Spielberger ve arkadaşları tarafından 1983 yılında geliştirilmiş bir ölçektir. Ölçek, 34 madden oluşan 4'lü likert tipi bir ölçektir. Ölçekte yer alan ilk 10 madde sürekli öfke durumunun anlaşılması, daha sonraki 24 madde ise öfke ifade tarzlarının ne olduğunu ölçmektedir. Sürekli Öfke ölçeğinden elde edilebilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 40'tır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanma çalışması Özer (1994) tarafından 1994 senesinde yapılmıştır (Çalikuşu, Yücel, Polat ve Baykal 2001).

Saldırganlık Ölçeği S.Ö. (Aggression Questionnaire): S.Ö. Buss ve Perry (1992, akt. Can, 2002) tarafından geliştirilen, saldırgan davranışların beş kısımda inceleyen sistemli bir ölçektir. Ölçek toplamda 29 maddeden meydana gelmektedir. Ölçek 5'li likert tipinde sorulardan oluşmaktadır. Çalışmaya katılan kişilerin ifadelerin kendi karakterlerine ne kadar uygun olduğunu "Hiç Uygun Değil" den "Tam Uygun"a kadar değerlendirmelerine yer veren bir ölçektir. Ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 170, en düşük puan 34'dür. Saldırganlık ölçeğinden elde edilecek olan toplam puanı 111 puan ve üzeri ise, bireyin alt ölçek puanlarını incelemek gerekir. Ölçekten edinilen puanlardan 58 puan ve aşağısında olan düşük, 59 puan ve 110 puan arası normal, 111 puan ve üzerinde ise yüksek saldırganlık düzeyinin olduğunu işaret etmektedir. Ölçekte var olan 8, 10, 11, 17, 23, 24, 25, 27. maddeler Fiziksel saldırganlığın ne

olduğunu; 1, 4, 6, 20, 26. Maddeler ise sözel saldırganlık durumunun ne olduğunu; 3, 7, 12, 16, 19, 22, 29, no'lu maddeler öfkenin alt boyutunu; 2, 5, 9, 21,28, no'lu maddeler düşmanlık alt boyutunu ve 13, 14, 15, 18, no'lu maddeler ise dolaylı saldırganlık alt boyutunu ölçmektedir (Can, 2002). Ölçeğin güvenirlik çalışmaları ile ilgili olarak elde edilen iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha. 89 olarak belirlenmiştir. Ölçüt bağıntılı geçerlik çalışması yapılan ve 300 bireye Saldırganlık ölçeği Sürekli Öfke-Öfke Tarz ölçeği ile birlikte uygulanmış ve güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu saptanmıştır.

Araştırma, anket formu Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), ve Saldırganlık Ölçeği S.Ö. (Aggression Questionnaire) ölçeklerinden elde edilen nicel verilerin analiz edilip ergenlerin, sosyo-demografik özellikleri, aile özellikleri ve psikolojik durumlarına bağlı psiko-sosyal sorunları ile saldırganlık ve öfke düzeyleri ile karşılaştırılması şeklinde tasarlanmıştır. Karşılaştırma yapmak amacıyla herhangi bir kontrol grubu kullanılmamış; bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında çoklu ilişkiler aranmıştır.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Bu çalışmada yer alan değişkenlerin normal bir dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testi ile değerlendirilmiştir. Değişkenlerin tanımlayıcı istatistiklerinin gösteriminde ortanca (Çeyreklikler Arası Genişlik – ÇAG, Interquartile Range - IQR), ortalama $\pm$ SS (Standart Sapma) değerleri verilmiştir.

Kurum bakımında kalan ergenlerin kardeş sayısı ve kurumda kalınan yıl değişkenlerinin, her iki ölçeğin ölçek alt grupları arasında normal dağılım ve varyans homojenliği varsayımlarını gösteren değişkenlerin karşılaştırılmasında F istatistiği, varyans homojenliği göstermeyen değişkenlerin karşılaştırılmasında Welch istatistiği kullanılmıştır. Normal dağılım göstermeyen değişkenlerin karşılaştırılmasında Kruskal-Wallis test istatistiği verilmiştir.

Diğer değişkenlerin ölçekler bazında değerlendirilmesinde, normal dağılım gösteren değişkenler t testi ile normal dağılım göstermeyen değişkenler Mann Whitney U testi ile değerlendirilmiştir.

İstatistiksel analizler ve hesaplamalar için IBM SPSS Statistics 21.0 (IBM Corp. Released 2012. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 21.0. Armonk, NY: IBM Corp.) ve MS-Excel 2007 programları kullanıldı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR VE ANALİZ

Bu bölümde “Çocuk Evleri Sitesinde Kalan Ergenlerin Psiko-Sosyal Sorunları İle Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki” ergenlerin sosyo-demografik bilgileri, Buss Peryy Saldırganlık ölçeği ve Sürekli Öfke Ölçeğinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. ERGENLERİN DEMOGRAFİK BİLGİLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu çalışmaya katılan 200 erkek ergenin yaş ortalaması 15.72 bulunmuştur.

Tablo 1. Ergenlerin Eğitime Devam Etme Durumlarının Dağılımı

	Sayı	%
Okula Gitme Durumu		
Evet	188	90.0
Hayır	6	3.0
Diğer	6	3.0
Toplam	200	100

Tablo 2. Ergenlerin Okul Türlerine Göre Dağılımı

	Sayı	%
Okul Türü		
Ortaokul	65	32.5
Lise	128	64.0
Üniversite	2	1.0
Diğer	5	2.5
Toplam	200	100

İstanbul Halkalı, Zeytinburnu ve Gaziantep çocuk evleri sitesinde bulunan 13-18 yaş grubundaki 200 ergene ait eğitim durumları ile ilgili sayı ve yüzde durumları Tablo 1’de ve Tablo 2’de verilmiştir. Tablo 1’de görüldüğü üzere ergenlerin

%90.0'ı okula giderken %3.0'ü okula gitmemektedir. Tablo 2'ye göre Ç-çalışmaya katılan ergenlerin %32.5'i ortaokul öğrencisiyken %64.0'ü lise öğrencisidir. Ergenlerden sadece %1.0'i üniversite öğrencisi ve %2.5'i meslek edindirme kursları vb. gitmektedir. Tablo 2.'ye göre öğrencilerin yarısından fazlası lise ve üzeri eğitim durumuna sahiptir.

Saral tarafından 2013 yılında yapılan bir çalışmada yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin %42,6 ilköğretim düzeyinde eğitim ve öğretime devam etmekteyken, %51,7'sinin lise ve dengi eğitim düzeyine devam etmekte olduğu tespit edilmiştir, yine Aşık tarafından 2006 yılında yetiştirme yurdunda kalan gençlerin ergenlik sorunları ve baş etme yöntemlerini saptamak amacıyla yapılan çalışmada da ergenlerin yarısından fazlasının (%64.4) lise öğrencisi olduğu saptanmıştır. Görüldüğü üzere literatür ile, yapılan bu çalışma ergenlerin eğitim düzeyleri karşılaştırıldığında paralellik göstermektedir. Bu durumunun ergenlik döneminin genel olarak 12- 18 yaş aralığında yaşanması ve ülkemizdeki eğitim sisteminin bu yaş aralığında lise ve üstü eğitim düzeyine denk gelmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 3. Ergenlerin Sınıf Dağılımı

Ergenlerin Sınıf Dağılım Durumu	Sayı	%
4	1	0.5
6	2	1.1
7	20	10.5
8	40	21.1
9	51	26.8
10	31	16.3
11	31	16.3
12	14	7.4
Toplam	200	100

Tablo 3'e göre araştırma kapsamında yer alan ergenlerin %26.8'i 9. sınıf öğrencisi, %16.3'ü 10. ve 11. sınıf öğrencisi, %10.5'i 7. sınıf öğrencisidir. Çalıkoğlu tarafından yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin çatışma çözme yöntemleri üzerine yapılan bir araştırmada %42,5'i lise 1, %25'i lise 2, %22,5'i

lise 3, %10'u lise 4 öğrencilerinden oluşmakta olduğu mevcut çalışmanın da bu çalışma ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4. Anne ve Baba Durumu ile ilgili cevapların dağılımı

	Evet		Hayır	
	Sayı	%	Sayı	%
Anne sağ	149	78.0	42	22.0
Baba sağ	143	72.6	54	27.4
Anne ve baba birlikte yaşama durumu	30	15.6	162	84.4

Tablo 4'te çalışma kapsamında çocuk evleri sitesinde kalan çocukların %78.0'inin annesi hayattayken, %22.0'sinin annesi hayatta değildir. Benzer şekilde %72.6'sının babası hayatta ve %27.4'ünün babası hayatta değildir. Aynı şekilde çocukların %15.6'sının anne ve babasının birlikte yaşadığı, %84.4'ünün ise anne babasının ayrı yaşadığı tespit edilmiştir. Aşık tarafından 2006 yılında yetiştirme yurdunda kalan gençlerin ergenlik sorunları ve baş etme yöntemlerini saptamak amacıyla yapılan çalışmada ergenlerin çoğunun (%46.0) anne ve babasının her ikisinin de hayatta olduğu, Tekelioğlu (1993)'nun çalışmasında yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin %79.10'unun anne ve babasının hayatta olduğu tespit edilmiştir. Anne ve babası hayatta iken ergenlerin çocuk evleri sitesinde kalmasının sebebi olarak aile içindeki risk faktörlerinin; sağlıklı aile işlevleri, ekonomik sorunlar, göç yaşama, tek ebeveynli olma, üvey ebeveyn olma, boşanmış aile yapısında olma, katı ve kuralcı olma vb. önem arz ettiği söylenebilir. Mevcut çalışmanın bulgularına bakarak boşanmış bir aileye sahip olmanın devlet korunması altına alınmak için önemli bir risk faktörü oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 5. Ergenlerin Kardeş Durumları ile İlgili Cevapların Dağılımı

	Sayı	%		Sayı	%
Kardeş sayısı			Kurum Bakımında Kalan Kardeş Sayısı		
1-3	102	54.3	Evet	115	57.5
4-6	64	34.0	Hayır	79	39.5
7-18	22	11.7	Tek Çocuk	6	3.0
Toplam	200	100		200	100

Tablo 5’de gösterildiği gibi, ergenlerin %54.3’ünün kardeş sayısı 1 ile 3 arasında, %34.0’ünün 4 ile 6 arasında ve %11.7’sinin 7 ile 18 arasındadır ve ergenlerin %57,5’in kardeşinin de sevgi evlerinde kalmakta olduğu saptanmıştır. Tablo 5’e göre sevgi evlerinde kalan ergenlerin % 96’sının kardeşi vardır ve kardeşi olanların %57,5’inin de kardeşi devlet koruması altında kuruluşlarda kalmaktadır. Tekelioğlu (1993)’nın yaptığı çalışmada yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin %79.10’unun koruma altında olduğu ve bu ergenlerinden sadece %30.19’unun kardeşleri ile aynı yurtta kaldığı bildirilmiştir. Kardeş sayısının fazla olmasının çocukların devlet korunmasına alınmasında bir risk faktörü olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Ergenlerin Kurum Bakımında Kalma Süreleri

	Sayı	%
Kurumda Geçirdiği Yıl		
1-5 yıl	78	39.8
6-10 yıl	65	33.2
11-18 yıl	53	27.0
Toplam		100

Tablo 6’da çalışmaya katılan 78 ergenin (%39.8) 6 yıldan az kurum bakımında kalırken, 65 ergen (%33.2) 6 ile 10 yıldır, 53 ergenin ise (%27.0) 10 yıldan fazla kurum bakımında kalmaktadır. Tekelioğlu’nun (1993) yaptığı çalışmada yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin %34.33’ünün 6-9 yaşları arasında yurda verildikleri belirlenmiştir. Başka bir çalışmada da, yetiştirme yurdunda kalan 70 ergen bireyden yarısının kuruma ilk geliş yaşının 7-12 yaş arası olduğu tespit edilmiştir (Çetin, 2004). Araştırma kapsamında elde edilen bulguların alan yazın ile benzer bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

4.1.1. Ergenlerin Psiko-Sosyal Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 7. Ergenlerin Psiko-Sosyal Durumları

	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Kuruluştaki öfkelendiğiniz zaman sakinleşmek için ev iznine gider misiniz?	48	24.5	148	75.5	196	100.0
Kuruluş içerisinde arkadaşlarınızla yaşanan problemlerde öfkenizi kontrol etmekte güçlük çekiyor musunuz?	89	44.9	109	55.1	198	100.0
Kuruluştaki öfkelendiğiniz durumları arkadaşlarınızla paylaşıyor musunuz?	113	57.7	83	42.3	196	100.0
Kuruluştaki öfkelendiğiniz durumları sosyal servisle paylaşıyor musunuz?	94	47.7	103	52.3	197	100.0
Öfkelendiğinizde kitap okumak, televizyon izlemek, spor yapmak vb. etkinlikler sakinleşmenize yardımcı olur mu?	146	74.1	51	25.9	197	100.0
Kuruluş içerisinde öfkelendiğiniz durumlarda öfkenizi sözlü ya da fiziksel olarak dışa vurur musunuz?	107	54.3	90	45.7	197	100.0

Tablo 7’de ergenlerin öfke ile baş etme yöntemlerine ilişkin dağılım yer almaktadır, Tablo 7’ye göre ergenlerin %75.5’i öfkelenildiği zaman sakinleşmek için ev iznine gitmediğini, %24.5’i gittiğini belirtmiştir. Benzer şekilde kurum bakımında kalan ergenlerin 89’u (%44.9) kurum içinde arkadaşlarıyla yaşadıkları problemlerde öfkelerini kontrol etmekte zorluk yaşarken, 109’u (%55.1) zorluk çekmediklerini ifade etmiştir. Yine ergenlerin %47.7’si öfkelerini sosyal servisle paylaştığını, %52.3’ü paylaşmadığını söylemiştir. Ergenlerin %74.1’i öfkelenildiğinde sosyal aktivitelerle sakinleşebildiğini belirtmesine rağmen, %25.9’u sakinleşemediğini belirtmiştir. Kurumda kalan ergenlerin %54.3’ü öfkelenildiğinde öfkesini sözlü ya da fiziksel olarak dışa vurduğunu ifade ederken, %45.7’si dışa vurmadığını ifade etmiştir.

Tekelioğlu’nun (1993) yaptığı çalışmada yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin %44.74’ünün sorunlarını kurum personeli dahil hiç kimse ile paylaşmadığı, %25’inin ise sorunlarını akran gurubu ile paylaştıkları bildirilmiştir. Yetiştirme yurdunda ve ailesi ile birlikte kalan ergenler duygusal gereksinim duyduklarında daha çok akran gurubundan yardım almayı tercih etmektedirler. Ergen bireyler duygusal destek aldıkları kişileri daha çok kendilerini anladıklarını, kendilerini

rahatlattıkları ve kendilerine yakın buldukları için tercih etmektedirler (Çetin, 2004). Tablo 7'ye göre ergenlerin öfkelenedikleri zaman öfkelerini akranları ile paylaştıkları bu paylaşımın sözel ve fiziksel bir paylaşım olduğu yani öfkelenediklerinde akranlarına karşı sözel veya fiziksel bir saldırganlığı da içeren davranışlar gösterdikleri söylenebilir. Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin, ebeveynleri ile birlikte kalan ergenler gibi duygusal destek kaynağı olarak daha çok arkadaşlarını tercih etmelerinin ergenlik dönemine özgü bir davranış olduğu düşünülmektedir.

4.2. ERGENLERİN SALDIRGANLIK VE ÖFKE DURUMLARINA İLİŞKİN ANALİZ

Buss Perry ölçeği alt maddelerine dair Cronbach α katsayıları sırasıyla 0.424, 0.632, 0.121 ve 0.649 olarak elde edilmiştir.

Tablo 8. Buss Perry Saldırganlık Ölçeği Alt Maddeleri için elde edilmiş olan iç tutarlılık katsayıları

Ölçekler	Min	Mak	Cronbach α
Fiziksel Saldırganlık	13.0	37.0	0.424
Sözel Saldırganlık	8.0	35.0	0.632
Öfke Alt Ölçeği	11.0	29.0	0.121
Düşmanlık Alt Ölçeği	5.0	22.0	0.649

Tablo 9. SÖÖTÖ ölçeği Alt Maddeleri için elde edilmiş olan iç tutarlılık katsayısı

Ölçekler	Min	Mak	Cronbach α
Sürekli Öfke	10.0	40	0.860
Öfke Kontrol	8.0	32	0.748
Öfke Dışta	8.0	32	0.778
Öfke İçte	8.0	29	0.603

Tablo 9'a göre SÖÖTÖ ölçeği alt maddelerine dair Cronbach α katsayıları sırasıyla 0.860, 0.748, 0.778 ve 0.603 olarak saptanmıştır.

Tablo 10. Buss Perry Alt Ölçeklerinin okula gitme durumları ile karşılaştırılması

Ölçekler	Okula gidip gitmeme durumu	Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	Z	P
Fiziksel Saldırganlık	Gidiyor	22.74±5.2	23.00 (8.0)	0.429	0.668
	Gitmiyor+Diğer	23.29±3.1	23.00 (6.0)		
Sözel Saldırganlık	Gidiyor	12.54±4.2	12.00 (6.0)	0.680	0.497
	Gitmiyor+Diğer	12.57±2.8	14.00 (5.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Gidiyor	20.15±3.8	20.00 (6.0)	0.446	0.655
	Gitmiyor+Diğer	19.43±3.8	20.00 (8.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Gidiyor	22.18±5.9	22.00 (8.0)	0.244	0.807
	Gitmiyor+Diğer	23.00±6.3	20.00 (12.0)		

Tablo 10'a göre okula giden ergenlerin fiziksel saldırganlık alt ölçeğine verdikleri puanların ortalaması 22.74±5.2 iken okula gitmeyen ergenlerin verdikleri puanların ortalaması 23.29±3.1'dir. Ayrıca okula giden ergenlerin bu alt ölçekten aldıkları puanların ortancası 23.0 (ÇAG=8.0) ve gitmeyen ergenlerin ortancasıysa 23.0 (ÇAG=6.0)'tir. Benzer şekilde okula giden ergenlerin Sözel Saldırganlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 12.54±4.2 ve okula gitmeyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 12.57±2.8'dir. Yine, okula giden ergenlerin Öfke alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 20.15±3.8 ve okula gitmeyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 19.43±3.8'dir. Düşmanlık alt ölçeğine baktığımızda, okula giden ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 22.18±5.9 ve gitmeyen ergenlerin ortalaması 23.00±6.3 olarak belirlenmiştir.

Okula giden ve gitmeyen ergenlerin arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Çalışmaya katılan ergenlerin tamamına yakınının eğitim hayatına devam etmesi nedeni ile istatistiksel bir anlamlılığın bulunamadığı söylenebilir.

Tablo 11. SÖÖTÖ Alt Ölçeklerinin okula durumları ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	Z	p
Sürekli Öfke	Gidiyor	22.50±7.1	22.00 (10.0)	1.419	0.156
	Gitmiyor+Diğer	27.56±6.4	27.00 (9.0)		
Öfke Kontrol	Gidiyor	20.75±5.2	21.00 (7.0)	1.442	0.149
	Gitmiyor+Diğer	17.22±12.0	17.00 (12.0)		
Öfke Dışta	Gidiyor	18.10±5.3	18.00 (8.0)	1.577	0.115
	Gitmiyor+Diğer	21.33±4.0	21.00 (5.0)		
Öfke İçte	Gidiyor	17.28±4.5	17.00 (6.0)	1.885	0.059
	Gitmiyor+Diğer	20.56±3.4	19.00 (6.0)		

Okula giden ergenlerin Sürekli Öfke alt ölçeğine verdikleri puanların ortalaması 22.50±7.1 iken gitmeyen öğrencilerin verdikleri puanların ortalaması 27.56±6.4'dır. Ayrıca okula giden öğrencilerin bu alt ölçekten aldıkları puanların ortancası 22.0 (ÇAG=10.0) ve gitmeyen öğrencilerin ortancasıysa 27.0 (ÇAG=9.0)'tir. Benzer şekilde okula giden öğrencilerin Öfke Kontrol alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 20.75±5.2 ve okula gitmeyen öğrencilerin aldıkları puanların ortalaması 17.22±12.0'dir. Yine, okula giden öğrencilerin Öfke Dışta alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 18.10±5.3 ve okula gitmeyen öğrencilerin aldıkları puanların ortalaması 21.33±4.0'dür. Öfke İçte ölçeğine baktığımızda, okula giden öğrencilerin aldıkları puanların ortalaması 17.28±4.5 ve gitmeyen öğrencilerin ortalaması 20.56±3.4 olarak belirlenmiştir (Tablo 11).

Okula giden ve gitmeyen öğrenciler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$). Araştırma kapsamında ulaşılan çocuk evleri sitesinde kalan ergen gençlerin tamamına yakını eğitim yaşamlarını sürdürmekte olduğu için anlamlı bir farklılığın bulunmadığı söylenebilir.

Tablo 12. Buss Perry Alt Ölçeklerinin eğitim durumuyla karşılaştırılması

Ölçekler	Ergenlerin eğitim durumları	Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	Z	P
Fiziksel Saldırganlık	Ortaokul	23.48±4.8	24.00 (7.0)	1.132	0.257
	Lise+ Üni+Diğer	22.44±5.3	22.00 (8.0)		
Sözel Saldırganlık	Ortaokul	12.57±4.1	12.50 (5.0)	0.048	0.961
	Lise+ Üni+Diğer	12.52±4.3	12.00 (6.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Ortaokul	19.91±4.1	20.00 (7.0)	1.060	0.289
	Lise+ Üni+Diğer	20.22±3.7	20.00 (6.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Ortaokul	22.15±6.2	22.00 (8.0)	0.833	0.405
	Lise+ Üni+Diğer	22.24±5.8	22.00 (9.0)		

Tablo 12'ye göre, ortaokula giden ergenlerin Fiziksel Saldırganlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 23.48 ± 4.8 ve ortancası 24.00 (ÇAG=7.0)'dür. Lise, üniversite ve diğer eğitim kurumlarına devam eden ergenlerin ortalaması ise 22.44 ± 5.3 , ortancası 22.00 (ÇAG=8.0)'dir. Yine, ortaokula giden ergenlerin Sözel Saldırganlık puanlarının ortalaması 12.57 ± 4.1 'dir. Lise, üniversite ve diğer eğitim kurumlarına devam eden ergenlerin puanlarının ortalaması ise 12.52 ± 4.3 'dir. Ortaokula giden ergenlerin Öfke Alt Ölçeği puanlarının ortalaması 19.91 ± 4.1 ve diğer eğitim kurumlarına giden ergenlerin ortalaması 20.22 ± 3.7 olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde ortaokula giden ergenlerin Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 22.15 ± 6.2 ve diğer eğitim kurumlarına devam eden ergenlerin puanlarının ortalaması 22.24 ± 5.8 'dir. Ortaokul, lise, üniversite ve diğer eğitim kurumlarına devam eden ergenlerin arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0.05$).

Edmonson ve Bullock (1998) ilkökul çağında bulunan ve ergenler ile yaptıkları araştırmalarda ergenlerin ilkökul çağı çocuklarına nazaran daha agresif ve saldırgan davranışlar gösterdiklerini ortaya koyan bulgular ortaya koymuşlardır. Araştırma bulgularının literatürden farklı bir görünüm sergilemesinin nedeni olarak; araştırma kapsamında ulaşılan çocukların tamamının ergenlik döneminde olması gösterilebilir.

Tablo 13. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin eğitim durumuyla karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	Z	p
Sürekli Öfke	Ortaokul	23.56±7.5	22.50 (11.0)	0.332	0.740
	Lise+ Üni+Diğer	22.42±6.9	22.50 (10.0)		
Öfke Kontrol	Ortaokul	19.81±5.3	20.00 (7.0)	1.713	0.087
	Lise+ Üni+Diğer	20.90±5.3	21.00 (6.0)		
Öfke Dışta	Ortaokul	18.63±5.3	19.50 (7.0)	0.557	0.577
	Lise+ Üni+Diğer	18.11±5.3	18.00 (8.0)		
Öfke İçte	Ortaokul	17.67±4.0	18.00 (7.0)	0.294	0.769
	Lise+ Üni+Diğer	17.36±4.7	17.00 (6.0)		

*Mann-Whitney test sonucudur.

Ortaokula giden öğrencilerin Sürekli Öfke alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 23.56 ± 7.5 ve ortancası 22.50 (ÇAG=11.0)'dür. Lise, üniversite ve diğer eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin ortalaması ise 22.42 ± 6.9 , ortancası 22.50 (ÇAG=10.0)'dir. Yine, ortaokula giden öğrencilerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması 19.81 ± 5.3 'dir ve lise, üniversite ve diğer eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin puanlarının ortalaması ise 20.90 ± 5.3 'dir (Tablo 13). Ortaokula giden öğrencilerin Öfke Dışta ölçeğinden aldıkları puanlarının ortalaması 18.63 ± 5.3 ve diğer eğitim kurumlarına giden öğrencilerin ortalaması 18.11 ± 5.3 olarak belirlenmiştir. Benzer şekilde ortaokula giden öğrencilerin Öfke İçte ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 17.67 ± 4.0 ve diğer eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin puanlarının ortalaması 17.36 ± 4.7 'dir.

Ortaokula ve lise, üniversite ve diğer eğitim kurumlarına devam eden öğrenciler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > 0.05$).

Literatür incelendiğinde Rice ve Howell (2006) ve McKinnie (2006) ve Karataş (2008) öğrencilerin öfke puanlarında sınıf seviyelerine göre değişiklikler tespit etmişlerdir. Bu bulguların aksine, Ağlamaz (2006) ve Bolat-Karataş (2002), ise sınıf seviyelerine göre öğrencilerin saldırganlık puanlarının değişkenlik göstermediğini ortaya koymuştur. Çalışmada ise sınıf düzeyi ve saldırganlık puanları arasında farklılaşma olmadığı saptanmıştır, bu durumun nedeni olarak çalışma kapsamında değerlendirilen gençlerin yaşlarının birbirine yakın olması ve aynı sosyal çevre içerisinde yaşamalarından kaynakladığı söylenebilir.

Tablo 14. Buss Perry alt ölçeklerinin Annesi hayatta olanlar ile karşılaştırılması

Ölçekler	Annenin hayatta olup olmama durumu	Ort±SS	Ortance (ÇAG)	Z	P
Fiziksel Saldırganlık	Evet	22.58±5.1	23.00 (7.0)	0.111	0.911
	Hayır	23.24±5.6	23.50 (8.0)		
Sözel Saldırganlık	Evet	12.22±4.2	12.00 (6.0)	0.864	0.387
	Hayır	13.5±4.4	13.00 (8.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Evet	20.03±3.9	20.00 (6.0)	0.336	0.737
	Hayır	20.24±3.6	20.00 (6.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Evet	21.92±5.9	22.00 (8.0)	0.717	0.473
	Hayır	22.91±5.9	22.00 (9.0)		

Tablo 14’de “Annen hayatta mı?” sorusuna evet cevabı veren ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 22.58±5.1, hayır cevabı verenlerin ortalaması 23.24±5.6’dır. Evet cevabı veren ergenlerin ortancası 23.00 (ÇAG=7.0) ve hayır cevabı verenlerin ortancası 23.50 (ÇAG=8.0)’dir (Tablo 13). Annesi hayatta olan ergenlerin Sözel Saldırganlık puanlarının ortalaması 12.22±4.2 ve hayatta olmayanların ortalama puanı 13.5±4.4’dür (Tablo 14). Benzer şekilde annesi hayatta olan ergenlerin Öfke alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 20.03±3.9 ve hayatta olmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 20.24±3.6 olarak belirlenmiştir. Düşmanlık alt ölçeğine baktığımızda, annesi hayatta olan bireylerin aldıkları puanlarının ortalaması 21.92±5.9 ve hayatta olmayan bireylerinin ortalaması 22.91±5.9’dır.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerden annesi hayatta olan ve olmayanlar arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 15. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Annesi hayatta olanlar ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	Z	P
Sürekli Öfke	Evet	21.81±6.7	22.00 (10.0)	2.045	0.041
	Hayır	24.95±7.3	24.00 (13.0)		
Öfke Kontrol	Evet	20.75±5.5	21.00 (7.0)	0.181	0.856
	Hayır	20.11±5.2	21.00 (8.0)		
Öfke Dışta	Evet	17.84±5.3	18.00 (7.0)	1.523	0.128
	Hayır	18.79±5.1	19.50 (7.0)		
Öfke İçte	Evet	17.13±4.2	17.00 (6.0)	1.045	0.296
	Hayır	17.92±5.3	18.00 (8.0)		

“Annen hayatta mı?” sorusuna evet cevabı veren ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 21.81±6.7, hayır cevabı verenlerin ortalaması 24.95±7.3’dir. Evet cevabı veren ergenlerin ortancası 22.00 (ÇAG=10.0) ve hayır cevabı verenlerin ortancası 24.00 (ÇAG=13.0)’dir (Tablo 15). Annesi hayatta olan ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması 20.75±5.5 ve hayatta olmayanların ortalama puanı 20.11±5.2’dir. Benzer şekilde annesi hayatta olan ergenlerin Öfke Dışta ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 17.84±5.3 ve hayatta olmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 18.79±5.1 olarak belirlenmiştir. Öfke İçte alt ölçeğine baktığımızda, annesi hayatta olan ergenlerin aldıkları puanlarının ortalaması 17.13±4.2 ve hayatta olmayan ergenlerinin ortalaması 17.92±5.3’dir.(Tablo 15)

Annesi hayatta olmayan ergenlerin Sürekli Öfke ölçeğinden aldıkları puanlar, annesi sağ olan ergenlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($Z=2.045$, $p=0.041$).

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerden annesi hayatta olan ve olmayanlar arasında, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 16. Buss Perry alt ölçeklerinin Babası hayatta olanlar ile karşılaştırılması

Ölçekler	Babanın hayatta olup olmama durumu	Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	Z	P
Fiziksel Saldırganlık	Evet	22.15±5.0	23.00 (6.0)	2.208	0.027
	Hayır	24.29±5.4	24.50 (8.0)		
Sözel Saldırganlık	Evet	12.25±4.3	12.00 (6.0)	1.221	0.222
	Hayır	13.19±4.1	13.50 (6.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Evet	19.89±4.0	20.00 (7.0)	0.917	0.359
	Hayır	20.60±3.4	21.00 (6.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Evet	21.83±5.8	22.00 (8.0)	1.006	0.314
	Hayır	22.98±6.4	23.50 (10.0)		

Tablo 16’da babası hayatta olmayan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 24.29±5.4 ve ortancası 24.50 (ÇAG=8.0) iken babası hayatta olan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 22.15±5.0 ve ortancası 23.00 (ÇAG=6.0) olarak belirlenmiştir. Babası hayatta olanlarla olmayan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık alt ölçeğinden aldıkları puanları arasında istatistiksel bir anlamlılık olduğu tespit edilmiştir ($Z=2.208$, $p=0.027$). Yine babası hayatta olmayan ergenlerin Sözel Saldırganlık puanlarının ortalaması 13.19±4.1 ve babası hayatta olan ergenlerin puanlarının ortalaması 12.25±4.3’dir. Babası hayatta olan ergenlerin Öfke Alt Ölçek puanlarının ortalaması 19.89±4.0 ve hayatta olmayan ergenlerin ortalaması 20.60±3.4 olarak tespit edilmiştir. Düşmanlık Alt Ölçek puanlarına baktığımızda, babası hayatta olan ergenlerin ortalaması 21.83±5.8 ve hayatta olmayan ergenlerin ortalaması 22.98±6.4’dür.

Babası hayatta olan ve olmayan ergenler arasında, Sözel Saldırganlık, Öfke alt ve Düşmanlık alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 17. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Babası hayatta olanlar ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	Z	p
Sürekli Öfke	Evet	22.01±7.1	22.00 (10.0)	2.690	0.007
	Hayır	24.56±6.9	25.00 (11.0)		
Öfke Kontrol	Evet	20.73±5.5	21.00 (7.0)	0.192	0.848
	Hayır	20.06±4.9	20.50 (8.0)		
Öfke Dışta	Evet	17.66±5.3	17.00 (7.0)	2.256	0.024
	Hayır	19.50±5.2	20.00 (6.0)		
Öfke İçte	Evet	17.06±4.5	16.00 (6.0)	1.916	0.055
	Hayır	18.25±4.5	18.00 (6.0)		

Babası hayatta olmayan ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 22.01±7.1 ve ortancası 22.00 (ÇAG=10.0) iken babası hayatta olan ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 24.56±6.9 ve ortancası 25.00 (ÇAG=11.0) olarak belirlenmiştir. Yine babası sağ olan ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması 20.73±5.5 ve babası sağ olmayan ergenlerin puanlarının ortalaması 20.06±4.9'dır. Babası hayatta olan ergenlerin Öfke Dışta puanlarının ortalaması 17.66±5.3 ve hayatta olmayan ergenlerin ortalaması 19.50±5.2 olarak tespit edilmiştir. Öfke İçte ölçek puanlarına baktığımızda, babası hayatta olan ergenlerin ortalaması 17.06±4.5 ve hayatta olmayan ergenlerin ortalaması 18.25±4.5'dir (Tablo 17).

Babası hayatta olan ve olmayan ergenler arasında, Öfke Kontrol ve Öfke İçte ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır ($p>0.05$).

Babası sağ olan ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke Dışta ölçeklerinden aldıkları puanlarla, babası sağ olmayan ergenlerin aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir (sırasıyla, $Z=2.690$, $p=0.007$; $Z=2.256$, $p=0.024$). Babası sağ olmayan ergenlerin Sürekli Öfke ve Öfke Dışta ölçeklerinden aldıkları puanlar, babası sağ olan ergenlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Tablo 15 ve Tablo 17 incelendiğinde anne ve baba kaybı yaşayan ergenlerin sürekli öfke puanları ve öfkelerinin dışa vurum puanlarının anne ve babası hayatta olan ergenlere oranla yüksek olduğu saptanmıştır, bu durum literatür ile uyumludur. Buradan anne ve baba kaybı yaşamış ergenlerin anne ve babası hayatta olan akranlarına oranla daha agresif bir tutum içerisinde olabilecekleri söylenebilir. Ancak Tablo 14 ve Tablo 16'da ergenlerin anne ve babalarının hayatta olması ve öfke ve saldırganlık duygu ve davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yavuzer'e göre ergenlik döneminde birey çocukça davranışları bırakarak olgun tutum ve davranışlar sergilemeye başlar. Bu dönemde birey, öğretmen, anne ve babaları olmaksızın çevresine tek başına bakmayı öğrenmektedir. Bu nedenden ötürü anne ve/veya babası hayatta olmayan bir ergen saldırganca davranmanın çocukça bir davranış olduğunu bunun yerine daha olgun bir tutum sergilemesi gerektiğini düşünüp anne ve/veya babasının hayatta olmamasına öfke duygusu hissederken bu öfkesini saldırganca eylemlere yönlendirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 18. Buss Perry alt ölçeklerinin Anne ve Babanın birlikte yaşama durumu ile karşılaştırılması

Ölçekler	Anne babanın birlikte yaşama durumu	Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	Z	p
Fiziksel Saldırganlık	Evet	22.15±5.2	23.00 (7.0)	0.917	0.359
	Hayır	22.83±5.2	23.00 (8.0)		
Sözel Saldırganlık	Evet	11.26±3.5	10.00 (5.0)	1.713	0.087
	Hayır	12.75±4.3	13.00 (6.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Evet	20.19±4.2	21.00 (8.0)	0.094	0.925
	Hayır	20.05±3.8	20.00 (6.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Evet	22.22±5.2	22.00 (7.0)	0.443	0.657
	Hayır	22.11±6.1	22.00 (9.0)		

Tablo 18'e göre anne ve babası birlikte yaşamayan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 22.83±5.2 ve ortancası 23.00 (ÇAG=8.0), anne ve babası birlikte yaşayan ergenlerin ortalaması 22.15±5.2 ve ortancası 23.00 (ÇAG=7.0)'dür. Anne ve babası birlikte yaşayan ergenlerin Sözel Saldırganlık puanlarının ortalaması 11.26±3.5 ve birlikte yaşamayan ergenlerin

ortalaması 12.75 ± 4.3 olarak belirlenmiştir. Öfke Alt Ölçek puanlarına baktığımızda, anne ve babası birlikte yaşayan ergenlerin puanlarının ortalaması 20.19 ± 4.2 ve birlikte yaşamayan ergenlerin ortalaması 20.05 ± 3.8 'dir. Düşmanlık alt ölçeğine baktığımızda ise, anne ve babası birlikte yaşayan ergenlerin ortalaması 22.22 ± 5.2 ve anne ve babası birlikte yaşamayan ergenlerin ortalaması 22.11 ± 6.1 olarak tespit edilmiştir.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerden anne ve babası birlikte yaşayan ve yaşamayanlar arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p > 0.05$). Araştırmaya göre anne ve babanın ayrı yaşamasının çocuk ve ergen açısından bir risk faktörü oluşturduğu ancak saldırgan davranışlar ve öfke duygusunun oluşmasında bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tablo 19. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Anne ve Babanın birlikte yaşama durumu ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort $\pm$ SS	Ortanca (ÇAG)	Z	P
Sürekli Öfke	Evet	20.79 $\pm$ 5.9	21.50 (8.0)	0.991	0.322
	Hayır	23.06 $\pm$ 7.4	23.00 (10.0)		
Öfke Kontrol	Evet	21.79 $\pm$ 5.8	21.00 (10.0)	1.376	0.169
	Hayır	20.27 $\pm$ 5.3	20.50 (7.0)		
Öfke Dışta	Evet	16.38 $\pm$ 4.6	16.00 (8.0)	1.348	0.178
	Hayır	18.49 $\pm$ 5.4	18.00 (8.0)		
Öfke İçte	Evet	15.96 $\pm$ 3.4	15.00 (6.0)	1.469	0.142
	Hayır	17.59 $\pm$ 4.6	18.00 (7.0)		

Tablo 19 incelendiğinde anne ve babası birlikte yaşayan ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 20.79 ± 5.9 ve ortancası 21.50 (ÇAG=8.0), anne ve babası birlikte yaşamayan ergenlerin ortalaması 23.06 ± 7.4 ve ortancası 23.00 (ÇAG=10.0)'dür. Anne ve babası birlikte yaşayan ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması 21.79 ± 5.8 ve birlikte yaşamayan ergenlerin ortalaması 20.27 ± 5.3 olarak belirlenmiştir. Öfke Dışta ölçek puanlarına baktığımızda, anne ve babası birlikte yaşayan ergenlerin puanlarının ortalaması 16.38 ± 4.6 ve birlikte

yaşamayan ergenlerin ortalaması 18.49 ± 5.4 'dur. Öfke içte alt ölçeğine baktığımızda ise, anne ve babası birlikte yaşayan ergenlerin ortalaması 15.96 ± 3.4 ve anne ve babası birlikte yaşamayan ergenlerin ortalaması 17.59 ± 4.6 olarak tespit edilmiştir.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerden anne ve babası birlikte yaşayan ve yaşamayanlar arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 20. Buss Perry alt ölçeklerinin kardeş sayısı ile karşılaştırılması

Ölçekler	Ergenlerin kardeş sayıları	Ort $\pm$ SS	Ortance (ÇAG)	χ^2	P
Fiziksel Saldırganlık	1-3	22.24 $\pm$ 5.3	23.00 (7.0)	1.149	0.563
	4-6	22.98 $\pm$ 4.9	23.00 (8.0)		
	7-18	23.9 $\pm$ 5.4	24.00 (8.0)		
Sözel Saldırganlık	1-3	12.06 $\pm$ 4.1	12.00 (6.0)	2.806	0.246
	4-6	12.47 $\pm$ 4.0	12.00 (6.0)		
	7-18	13.48 $\pm$ 4.6	14.00 (8.0)		
Öfke Alt Ölçeği	1-3	19.61 $\pm$ 3.9	20.00 (7.0)	3.225	0.199
	4-6	20.96 $\pm$ 3.8	22.00 (6.0)		
	7-18	20.24 $\pm$ 3.1	19.00 (6.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	1-3	21.14 $\pm$ 5.9	22.00 (7.0)	3.035	0.219
	4-6	23.00 $\pm$ 5.9	22.00 (9.0)		
	7-18	23.48 $\pm$ 5.3	23.00 (8.0)		

Kardeş sayısı 1 ve 3 arası olan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 22.24 ± 5.3 , ortancası 23.00 (ÇAG=7.0), 4 ve 6 arası olan ergenlerin puanlarının ortalaması 22.98 ± 4.9 ve ortancası 23.00 (ÇAG=8.0), kardeş sayısı 7'den fazla olan ergenlerin ortalama puanı ise 23.9 ± 5.4 ve ortancası 24.00 (ÇAG=8.0) olarak belirlenmiştir (Tablo 20). Sözel Saldırganlık puanlarına baktığımızda, kardeş sayısı 1 ve 3 arası değişen ergenlerin puanlarının ortalaması 12.06 ± 4.1 , 4 ve 6 arası değişen ergenlerin ortalaması 12.47 ± 4.0 ve 7-18 arası değişen ergenlerin ortalaması ise 13.48 ± 4.6 olarak tespit edilmiştir. Kardeş sayısı 1-3 arası değişen ergenlerin Öfke alt ölçeğinden aldıkları

puanların ortalaması 19.61 ± 3.9 , 4-6 arası değişen ergenlerin ortalaması 20.96 ± 3.8 ve 7-18 arası değişen ergenlerin ortalaması ise 20.24 ± 3.1 'dir. Benzer şekilde kardeş sayısı 1-3 arası değişen ergenlerin Düşmanlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 21.14 ± 5.9 , 4-6 arası değişen ergenlerin ortalaması 23.00 ± 5.9 ve 7-18 arası değişen ergenlerin ortalaması ise 23.48 ± 5.3 'dir.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin, kardeş sayıları arasında Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 21. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin kardeş sayısı ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort $\pm$ SS	Ortanca (ÇAG)	χ^2	p
Sürekli Öfke	1-3	22.51 $\pm$ 7.1	22.00 (11.0)	1.515	0.469
	4-6	22.55 $\pm$ 7.5	22.00 (10.0)		
	7-18	24.40 $\pm$ 6.9	24.50 (11.0)		
Öfke Kontrol	1-3	20.77 $\pm$ 4.9	20.00 (6.0)	1.605	0.448
	4-6	19.68 $\pm$ 5.9	20.00 (8.0)		
	7-18	20.85 $\pm$ 4.7	22.00 (5.0)		
Öfke Dışta	1-3	18.33 $\pm$ 5.2	18.00 (8.0)	1.386	0.500
	4-6	17.89 $\pm$ 5.8	18.00 (8.0)		
	7-18	19.50 $\pm$ 5.0	20.00 (9.0)		
Öfke İçte	1-3	17.29 $\pm$ 4.7	17.50 (6.0)	0.843	0.656
	4-6	17.45 $\pm$ 4.3	16.00 (7.0)		
	7-18	18.25 $\pm$ 4.3	18.00 (9.0)		

Tablo 21 incelendiğinde kardeş sayısı 1 ve 3 arası olan ergenlerin Sürekli Öfke ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 22.51 ± 7.1 , ortancası 22.00 (ÇAG=11.0), 4 ve 6 arası olan ergenlerin puanlarının ortalaması 22.55 ± 7.5 ve ortancası 22.00 (ÇAG=10.0), kardeş sayısı 7'den fazla olan ergenlerin ortalama puanı ise 24.40 ± 6.9 ve ortancası 24.50 (ÇAG=11.0) olarak belirlenmiştir (Tablo 21). Öfke Kontrol puanlarına baktığımızda, kardeş sayısı 1 ve 3 arası değişen ergenlerin puanlarının ortalaması 20.77 ± 4.9 , 4 ve 6 arası değişen ergenlerin ortalaması 19.68 ± 5.9 ve 7-18 arası değişen ergenlerin ortalaması ise

20.85±4.7 olarak tespit edilmiştir. Kardeş sayısı 1-3 arası değişen ergenlerin Öfke Dışta ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 18.33±5.2, 4-6 arası değişen ergenlerin ortalaması 17.89±5.8 ve 7-18 arası değişen ergenlerin ortalaması ise 19.50±5.0'dir. Benzer şekilde kardeş sayısı 1-3 arası değişen ergenlerin Öfke İçte alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 17.29±4.7, 4-6 arası değişen ergenlerin ortalaması 17.45±4.3 ve 7-18 arası değişen ergenlerin ortalaması ise 18.25±4.3'dir.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin, kardeş sayıları arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Araştırmaya göre kardeş sayısı çocuk ve ergenlerin kurum bakımına alınmalarında bir risk faktörü oluşturduğu ancak saldırgan davranışlar sergilemelerinde ve öfkelenmelerinde bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Tablo 22. Buss Perry alt ölçeklerinin kurumda kalınan yıl değişkeniyle karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortance (ÇAG)	F	P
Fiziksel Saldırganlık	1-5	22.33±5.5	23.00 (7.0)	0.654	0.521
	6-10	22.75±5.0	23.00 (8.0)		
	11-18	23.58±4.8	23.00 (7.0)		
Sözel Saldırganlık	1-5	12.31±4.3	12.00 (6.0)	1.480	0.477*
	6-10	12.23±3.8	12.00 (5.0)		
	11-18	13.15±4.4	13.00 (8.0)		
Öfke Alt Ölçeği	1-5	19.83±3.8	20.00 (6.0)	0.937	0.395*
	6-10	19.91±3.9	20.00 (7.0)		
	11-18	20.79±3.7	21.00 (6.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	1-5	21.31±5.7	21.50 (8.0)	2.846	0.061
	6-10	21.72±5.6	22.00 (7.0)		
	11-18	23.69±6.3	23.00 (10.0)		

*:Kruskal-Wallis test sonucu verilmiştir. / **: Welch istatistiği verilmiştir.

Tablo 22'ye bakıldığında kurumda 1-5 yıl arası kalan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 22.33 ± 5.5 ve ortancası 23.00 ($\text{ÇAG}=7.0$), 6-10 yıl arası değişen ergenlerin ortalaması 22.75 ± 5.0 ve ortancası 23.00 ($\text{ÇAG}=8.0$), 11-18 arası değişen ergenlerin ortalaması ise 23.58 ± 4.8 ve ortancası 23.00 ($\text{ÇAG}=7.0$) olarak tespit edilmiştir. Sözel Saldırganlık puanlarına baktığımızda kurumda 1-5 yıl arası kalan ergenlerin puanlarının ortalamasının 12.31 ± 4.3 , 6-10 yıl arası değişen ergenlerin ortalamasının 12.23 ± 3.8 , 11-18 arası değişen bireylerin ortalamasının ise 13.15 ± 4.4 olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde kurumda 1-5 yıl arası kalan ergenlerin Öfke alt ölçeği puanlarının ortalaması 19.83 ± 3.8 , 6-10 yıl arası değişen ergenlerin puanlarının ortalaması 19.91 ± 3.9 , 11-18 arası değişen bireylerin puanlarının ortalaması ise 20.79 ± 3.7 'dur. Düşmanlık alt ölçeği puanlarına baktığımızda kurumda 1-5 yıl arası kalan ergenlerin puanlarının ortalaması 21.31 ± 5.7 , 6-10 yıl arası değişen ergenlerin ortalaması 21.72 ± 5.6 , 11-18 arası değişen bireylerin ortalaması ise 23.69 ± 6.3 'dur.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin, kurumda kaldıkları yıllar arasında Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 23. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin kurumda kalınan yıl değişkeniyle karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	F	p
Sürekli Öfke	1-5	21.55±6.7	22.00 (10.0)	1.995	0.139
	6-10	22.69±7.5	22.50 (12.0)		
	11-18	24.50±7.0	24.00 (10.0)		
Öfke Kontrol	1-5	20.97±5.3	21.00 (8.0)	2.880	0.059
	6-10	21.27±5.4	21.50 (8.0)		
	11-18	19.37±5.1	20.00 (6.0)		
Öfke Dışta	1-5	17.17±4.3	17.00 (6.0)	2.817	0.062
	6-10	18.58±5.8	19.00 (9.0)		
	11-18	19.33±5.6	19.00 (8.0)		
Öfke İçte	1-5	17.52±4.4	17.50 (7.0)	0.673	0.511
	6-10	17.98±4.6	18.00 (6.0)		
	11-18	17.04±4.5	16.50 (7.0)		

Kurumda 1-5 yıl arası kalan ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 21.55±6.7 ve ortancası 22.00 (ÇAG=10.0), 6-10 yıl arası kalan ergenlerin ortalaması 22.69±7.5 ve ortancası 22.50 (ÇAG=12.0), 11-18 arası kalan ergenlerin ortalaması ise 24.50±7.0 ve ortancası 24.00 (ÇAG=10.0) olarak tespit edilmiştir. Öfke Kontrol puanlarına baktığımızda kurumda 1-5 yıl arası kalan ergenlerin puanlarının ortalamasının 20.97±5.3, 6-10 yıl arası kalan ergenlerin ortalamasının 21.27±5.4, 11-18 arası kalan ergenlerin ortalamasının ise 19.37±5.1 olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde kurumda 1-5 yıl arası kalan ergenlerin Öfke Dışta ölçeği puanlarının ortalaması 17.17±4.3, 6-10 yıl arası kalan ergenlerin puanlarının ortalaması 18.58±5.8, 11-18 arası değişen ergenlerin puanlarının ortalaması ise 19.33±5.6'dır. Öfke İçte alt ölçeği puanlarına baktığımızda kurumda 1-5 yıl arası kalan ergenlerin puanlarının ortalaması 17.52±4.4, 6-10 yıl arası değişen ergenlerin ortalaması 17.98±4.6, 11-18 arası kalan ergenlerin ortalaması ise 17.04±4.5'dir (Tablo 23).

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin, kurumda kaldıkları yıllar arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Literatür incelendiğinde Kesen ve arkadaşları tarafından yapılan bir araştırmada ergen bireylerin yetiştirme yurdunda bulunma süreleri arttıkça atak, dolaylı ve genel saldırganlık düzeylerinin arttığı negatif ve sözel saldırganlık puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Soysal (2001) tarafından yapılan bir araştırmada SHÇEK'te korunma ve bakım altında bulunan çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların depresyon seviyelerini karşılaştırılmıştır. Netice olarak yetiştirme yurdunda yaşayan çocukların depresyon seviyeleri ebeveynleri yanında bakımları yapılan çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Ayrıca Sayar (2000) tarafından yapılan çalışmada da depresyon düzeyinin artmasıyla öfke ve öfke nöbetlerinin arttığı belirlenmiştir. Bu bulguların araştırma bulgularını destekler nitelikte olmadığı söylenebilir. Literatürde var olan çalışmalardan bu yana kurum bakım standartlarının iyileştirilmiş olması ve yeni hizmet modellerinin geliştirilmesinden dolayı farklı bir görünüm sergilediği söylenebilir.

Tablo 24. Buss Perry alt ölçeklerinin Kurum bakımında başka kardeşi olanlar ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	t	P
Fiziksel Saldırganlık	Evet	22.56±4.9	23.00 (7.0)	0.447	0.656
	Hayır	22.91±5.5	23.00 (8.0)		
Sözel Saldırganlık	Evet	12.69±4.1	12.50 (5.0)	0.981	0.326*
	Hayır	12.19±4.4	12.00 (6.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Evet	19.98±3.6	20.00 (6.0)	0.428	0.669
	Hayır	20.18±4.1	21.00 (6.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Evet	22.29±5.6	22.00 (7.0)	0.949	0.344
	Hayır	21.79±6.3	22.00 (10.0)		

*: Mann Whitney U test sonucudur.

Kurum bakımında başka kardeşi olan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 22.56±4.9 ve ortancası 23.00 (ÇAG=7.0), kurum bakımında başka kardeşi olmayan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 22.91±5.5 ve ortancası 23.00 (ÇAG=8.0) olarak belirlenmiştir. Kurum bakımında başka kardeşi olan ergenlerin Sözel Saldırganlık puanlarının ortalaması 12.69±4.1 ve kurum bakımında başka kardeşi olmayan ergenlerin puanlarının

ortalaması 12.19 ± 4.4 'dir. Yine kurum bakımında başka kardeşi olan ergenlerin Öfke alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 19.98 ± 3.6 ve kurum bakımında başka kardeşi olmayan ergenlerin Öfke alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 20.18 ± 4.12 'dir. Kurum bakımında başka kardeşi olan ergenlerin Düşmanlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 22.29 ± 5.6 ve kurum bakımında başka kardeşi olmayan ergenlerin Düşmanlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 21.79 ± 6.3 olarak tespit edilmiştir (Tablo 24).

Kurum bakımında başka kardeşi olan ve olmayan ergenler arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 25. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Kurum bakımında başka kardeşi olanlar ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort $\pm$ SS	Ortanca (ÇAG)	T	p
Sürekli Öfke	Evet	23.00 $\pm$ 7.1	22.50 (10.0)	0.635	0.525*
	Hayır	22.36 $\pm$ 7.3	22.50 (11.0)		
Öfke Kontrol	Evet	20.14 $\pm$ 5.6	20.00 (7.0)	0.353	0.725
	Hayır	21.11 $\pm$ 4.9	21.00 (8.0)		
Öfke Dışta	Evet	18.38 $\pm$ 5.8	18.00 (8.0)	0.305	0.761*
	Hayır	17.91 $\pm$ 4.5	18.00 (7.0)		
Öfke İçte	Evet	17.44 $\pm$ 4.5	17.50 (7.0)	0.555	0.580
	Hayır	17.27 $\pm$ 4.3	17.00 (6.0)		

*: Mann Whitney U test istatistiği sonucudur.

Kurum bakımında başka kardeşi olan ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 23.00 ± 7.1 ve ortancası 22.50 (ÇAG=10.0), kurum bakımında başka kardeşi olmayan ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 22.36 ± 7.3 ve ortancası 22.50 (ÇAG=11.0) olarak belirlenmiştir. Kurum bakımında başka kardeşi olan ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması 20.14 ± 5.6 ve kurum bakımında başka kardeşi olmayan ergenlerin puanlarının ortalaması 21.11 ± 4.9 'dir. Yine kurum bakımında başka kardeşi olan ergenlerin Öfke Dışta alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 18.38 ± 5.8 ve kurum bakımında

başka kardeşi olmayan ergenlerin Öfke Dışta alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 17.91 ± 4.5 'dir. Kurum bakımında başka kardeşi olan ergenlerin Öfke İçte alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 17.44 ± 4.5 ve kurum bakımında başka kardeşi olmayan ergenlerin Düşmanlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 17.27 ± 4.3 olarak tespit edilmiştir (Tablo 25).

Kurum bakımında başka kardeşi olan ve olmayan ergenler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p > 0.05$). Çalışmaya katılan ergenlerin yarısından fazlasının kardeşleri ile aynı kurumda kalmamasından dolayı istatistiksel bir anlamlılığın çıkmamış olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 26. Buss Perry alt ölçeklerinin Öfkelendiği zaman sakinleşmek için ev iznine gidenler ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort $\pm$ SS	Ortanca (ÇAG)	Z	p
Fiziksel Saldırganlık	Evet	23.03 $\pm$ 5.1	24.00 (7.0)	0.491	0.623
	Hayır	22.64 $\pm$ 5.2	23.00 (7.0)		
Sözel Saldırganlık	Evet	13.00 $\pm$ 4.9	12.00 (8.0)	0.363	0.716
	Hayır	12.36 $\pm$ 4.0	12.00 (6.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Evet	20.33 $\pm$ 3.5	21.00 (5.0)	0.057	0.955
	Hayır	20.07 $\pm$ 3.9	20.00 (6.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Evet	21.79 $\pm$ 5.8	22.00 (9.0)	0.272	0.785
	Hayır	22.29 $\pm$ 6.0	22.00 (9.0)		

Öfkelendiği zaman sakinleşmek için ev iznine gitmeyen ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 22.64 ± 5.2 ve ortancası 23.00 (ÇAG=7.0) iken giden ergenlerin ortalaması 23.03 ± 5.1 ve ortancası 24.00 (ÇAG=7.0) olarak bulunmuştur (Tablo 26). Ev iznine giden ergenlerin Sözel Saldırganlık puanlarının ortalaması 13.00 ± 4.9 , gitmeyen ergenlerin puanlarının ortalaması 12.36 ± 4.0 'dır. Benzer şekilde öfkelendiği zaman ev iznine giden ergenlerin Öfke Alt Ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 20.33 ± 3.5 ve ev iznine gitmeyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 20.07 ± 3.9 'dur. Yine, ev iznine giden ergenlerin Düşmanlık

Alt Ölçeğinden aldıkları puanlarının ortalaması 21.79 ± 5.8 ve gitmeyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 22.29 ± 6.0 olarak belirlenmiştir.

Öfkelenildiği zaman ev iznine giden ve gitmeyen ergenler arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0.05$).

Tablo 27. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Öfkelenildiğin zaman sakinleşmek için ev iznine gidenler ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort $\pm$ SS	Ortanca (ÇAG)	Z	p
Sürekli Öfke	Evet	22.10 $\pm$ 7.2	22.00 (10.0)	0.319	0.750
	Hayır	23.00 $\pm$ 7.1	23.00 (10.0)		
Öfke Kontrol	Evet	19.38 $\pm$ 5.5	20.00 (6.0)	1.699	0.089
	Hayır	20.92 $\pm$ 5.2	21.00 (7.0)		
Öfke Dışta	Evet	17.93 $\pm$ 5.4	17.00 (8.0)	0.229	0.819
	Hayır	18.41 $\pm$ 5.3	19.00 (8.0)		
Öfke İçte	Evet	16.69 $\pm$ 3.6	17.50 (5.0)	0.774	0.439
	Hayır	17.73 $\pm$ 4.7	18.00 (7.0)		

Tablo 27 incelediğinde Öfkelenildiği zaman sakinleşmek için ev iznine giden ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 22.10 ± 7.2 ve ortancası 22.00 (ÇAG=10.0) iken gitmeyen ergenlerin ortalaması 23.00 ± 7.1 ve ortancası 23.00 (ÇAG=10.0) olarak bulunmuştur (Tablo 27). Ev iznine giden ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması 19.38 ± 5.5 , gitmeyen ergenlerin puanlarının ortalaması 20.92 ± 5.2 'dir. Benzer şekilde öfkelenildiği zaman ev iznine giden ergenlerin Öfke Dışta alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 17.93 ± 5.4 ve ev iznine gitmeyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 18.41 ± 5.3 'dir. Yine, ev iznine giden ergenlerin Öfke İçte alt ölçeğinden aldıkları puanlarının ortalaması 16.69 ± 3.6 ve gitmeyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 17.73 ± 4.7 olarak belirlenmiştir.

Öfkelenildiği zaman sakinleşmek için ev iznine giden ve gitmeyen ergenler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 28. Buss Perry alt ölçeklerinin Arkadaşlarla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çekenler ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	T	p
Fiziksel Saldırganlık	Evet	24.50±4.1	24.00 (5.0)	4.242	<0.001*
	Hayır	21.31±5.5	20.00 (8.0)		
Sözel Saldırganlık	Evet	14.30±13.8	14.00 (5.0)	5.420	<0.001*
	Hayır	11.13±4.1	10.00 (6.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Evet	20.57±3.8	20.50 (5.0)	1.711	0.089
	Hayır	19.73±3.8	20.00 (7.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Evet	23.84±5.3	23.00 (8.0)	3.046	0.003
	Hayır	20.86±6.1	21.00 (8.0)		

*: Mann Whitney U test sonucudur.

Arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 24.50±4.1 ve ortancası 24.00 (ÇAG=5.0) iken zorlanmayan ergenlerin ortalaması 21.31±5.5 ve ortancası 20.00 (ÇAG=8.0)'dir (Tablo 28). Benzer şekilde arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çeken ergenlerin Sözel Saldırganlık puanlarının ortalaması 14.30±13.8 ve zorluk çekmeyen ergenlerin 11.13±4.1'dir. Öfkesini kontrol etmekte zorluk çektiğini ifade eden ergenlerin Öfke Alt Ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 20.57±3.8 iken zorlanmadığını ifade eden ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 19.73±3.8 olarak tespit edilmiştir. Yine öfkesini kontrol etmekte zorluk çektiğini ifade eden ergenlerin Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 23.84±5.3 ve zorlanmadığını ifade eden ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 20.86±6.1'dir.

Arkadaşlarıyla yaşadıkları problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çektiğini ifade eden ergenlerle, güçlük çekmediğini ifade eden ergenlerin Fiziksel Saldırganlık, Öfke Alt ölçeği ve Düşmanlık Alt ölçeğinden aldıkları puanlar

açısından anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (sırayla, $Z=4.242$, $p<0.001$; $Z=5.420$, $p<0.001$, $t=3.046$, $p=0.003$). Arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çeken ergenlerin Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık ve Düşmanlık alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalaması, öfkesini kontrol etmekte zorlanmayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksektir.

Arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çeken ve çekmeyen ergenler arasında, Öfke Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 29. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Arkadaşlarla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çekenler ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	T	p
Sürekli Öfke	Evet	25.95±6.3	25.00 (9.0)	5.795	<0.001*
	Hayır	20.00±6.6	19.00 (9.0)		
Öfke Kontrol	Evet	19.23±4.7	20.00 (7.0)	3.000	0.003
	Hayır	21.67±5.6	21.00 (8.0)		
Öfke Dışta	Evet	20.09±5.3	20.00 (8.0)	4.610	<0.001
	Hayır	16.70±4.8	17.00 (7.0)		
Öfke İçte	Evet	18.73±4.5	19.00 (7.0)	3.726	<0.001
	Hayır	16.33±4.2	16.00 (6.0)		

*: Mann Whitney U test sonucudur.

Arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 25.95 ± 6.3 ve ortancası 25.00 (ÇAG=9.0) iken zorlanmayan ergenlerin ortalaması 20.00 ± 6.6 ve ortancası 19.00 (ÇAG=9.0)'dir (Tablo 29). Benzer şekilde arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çeken ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması 19.23 ± 4.7 ve zorluk çekmeyen ergenlerin 21.67 ± 5.6 'dir. Öfkesini kontrol etmekte zorluk çektiğini ifade eden ergenlerin Öfke Dışta alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 20.09 ± 5.3 iken zorlanmadığını ifade eden ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 16.70 ± 4.8 olarak tespit edilmiştir. Yine öfkesini kontrol etmekte zorluk çektiğini ifade eden ergenlerin Öfke İçte alt

ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 18.73 ± 4.5 ve zorlanmadığını ifade eden ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 16.33 ± 4.2 'dür.

Arkadaşlarıyla yaşadığı problemlerde öfkesini kontrol eden ergenlerle edemeyen ergenlerin Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta, Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir (sırasıyla, $Z=5.795$, $p<0.001$, $t=3.000$, $p=0.003$, $t=4.610$, $p<0.001$, $t=3.726$, $p<0.001$). Arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması, öfkesini kontrol etmekte zorlanmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması, öfkesini kontrol etmekte zorlanmayan ergenlerden anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Yine, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçekleri için de, arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin ortalama puanları, öfkesini kontrol etmekte zorlanmayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Bu analizlere göre ergenlerin benzer durumlara aynı düzeyde öfkelenedikleri fakat öfke gibi doğal bir duygunun ifade ediliş biçimine göre saldırganlık gibi olumsuz bir eyleme dönüşebileceği, öfkeyi ifade etmenin sağlıklı ilişkiler ve iletişim kurmada önemli olduğu, öfkesini kontrol edebilen ergenlerin sosyal aktivitelere yönlendirerek olumlu çıktılar elde edebilecekleri ve olumlu ilişkiler kurabilecekleri, öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin ise arkadaşlarıyla yaşanan sorunlarda saldırgan davranışlarda bulunabileceği söylenebilir. Dryden (1990), öfkenin derecesinin, çoğunlukla kişinin kendi benlik saygısı ile doğru orantılı bir seyir izlediğini ileri sürmekte, düşük benlik saygısı olan kişilerin, yüksek benlik saygısı olan kişilere kıyasla daha çabuk öfkelenme eğiliminde olduklarını belirtmektedir, araştırma sonucuna göre öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin düşük benlik saygısına sahip oldukları ve bu durumun arkadaşlık ilişkilerini de olumsuz etkilediği söylenebilir.

Tablo 30. Buss Perry alt ölçeklerinin “Kuruluştaki öfkelenilen durumların arkadaşlarla paylaşma durumunun karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	T	p
Fiziksel Saldırganlık	Evet	22.50±5.2	23.00 (7.0)	0.770	0.442
	Hayır	22.96±5.1	23.00 (7.0)		
Sözel Saldırganlık	Evet	12.80±4.3	13.00 (6.0)	1.162	0.245*
	Hayır	12.04±4.1	12.00 (5.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Evet	20.14±3.6	20.00 (6.0)	0.385	0.700
	Hayır	20.07±4.1	21.00 (7.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Evet	22.64±6.2	23.00 (9.0)	1.595	0.113
	Hayır	21.47±5.5	21.50 (7.0)		

*: Mann Whitney U test sonucudur.

Kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 22.50±5.2 ve ortancası 23.00 (ÇAG=7.0), paylaşmayan ergenlerin puanlarının ortalaması 22.96±5.1 ve ortancası 23.00 (ÇAG=7.0) olarak tespit edilmiştir (Tablo 30). Kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ergenlerin Sözel Saldırganlık puanlarının ortalaması 12.80±4.3, paylaşmayan ergenlerin ortalaması 12.04±4.1’dir. Yine, kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ergenlerin Öfke alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 20.14±3.6, paylaşmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 20.07±4.1’dir. Düşmanlık alt ölçeğine baktığımızda, kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ergenlerin puanlarının ortalaması 22.64±6.2 ve paylaşmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 21.47±5.5 olarak belirlenmiştir.

Kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ve paylaşmayan ergenler arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 31. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Kuruluştaki öfkelenilen durumların arkadaşlarla paylaşma durumunun karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	T	p
Sürekli Öfke	Evet	22.52±7.4	22.50 (10.0)	1.157	0.247*
	Hayır	23.11±6.9	23.00 (10.0)		
Öfke Kontrol	Evet	20.31±5.3	21.00 (6.0)	0.675	0.500
	Hayır	20.86±5.5	21.00 (8.0)		
Öfke Dışta	Evet	18.54±5.5	18.50 (8.0)	0.884	0.378
	Hayır	17.74±5.2	17.50 (8.0)		
Öfke İçte	Evet	17.35±4.4	17.00 (6.0)	0.086	0.932
	Hayır	17.40±4.7	17.50 (6.0)		

*: Mann Whitney U test sonucudur.

Kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ergenlerin sürekli Öfke puanlarının ortalaması 22.52±7.4 ve ortancası 22.50 (ÇAG=10.0), paylaşmayan ergenlerin puanlarının ortalaması 23.11±6.9 ve ortancası 23.00 (ÇAG=10.0) olarak tespit edilmiştir (Tablo 31). Kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması 20.31±5.3, paylaşmayan ergenlerin ortalaması 20.86±5.5'dir. Yine, kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ergenlerin Öfke Dışta alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 18.54±5.5, paylaşmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 17.74±5.2'dür. Öfke İçte alt ölçeğine baktığımızda, kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ergenlerin puanlarının ortalaması 17.35±4.4 ve paylaşmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 17.40±4.7 olarak belirlenmiştir.

Kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ve paylaşmayan ergenler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 32. Buss Perry alt ölçeklerinin Kuruluştaki öfkelenilen durumların sosyal servisle paylaşma durumunun karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	T	p
Fiziksel Saldırganlık	Evet	22.54±4.8	23.00 (5.0)	0.917	0.361
	Hayır	22.93±5.5	23.00 (8.0)		
Sözel Saldırganlık	Evet	12.33±4.1	12.00 (5.0)	0.205	0.937*
	Hayır	12.64±4.3	12.00 (6.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Evet	20.16±3.8	20.00 (6.0)	0.062	0.951
	Hayır	20.06±3.9	20.00 (7.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Evet	21.46±5.8	22.00 (6.0)	1.502	0.135
	Hayır	22.83±6.0	23.00 (9.0)		

*: Mann Whitney U test sonucudur.

Kuruluştaki öfkelenildiği durumları sosyal servisle paylaşan ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 22.54±4.8 ve ortancası 23.00 (5.0), sosyal servisle paylaşmayan ergenlerin puanlarının ortalaması 22.93±5.5 ve ortancası 23.00 (ÇAG=8.0)'dir. Yine, kuruluştaki öfkelenildiği durumları sosyal servisle paylaşan ergenlerin Sözel Saldırganlık puanlarının ortalaması 12.33±4.1 ve sosyal servisle paylaşmayan ergenlerin ortalaması 12.64±4.3 olarak belirlenmiştir (Tablo 32). Öfke alt ölçeğinden alınan puanlara baktığımızda, kuruluştaki öfkelenildiği durumları sosyal servisle paylaşan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 20.16±3.8, sosyal servisle paylaşmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 20.06±3.9'dir. Kuruluştaki öfkelenildiği durumları sosyal servisle paylaşan ergenlerin Düşmanlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 21.46±5.8 ve sosyal servisle paylaşmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 22.83±6.0'dir.

Kuruluştaki öfkelenildiği durumları servisle paylaşan ve paylaşmayan ergenler arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 33. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Kuruluştaki öfkelenilen durumların sosyal servisle paylaşma durumunun karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	T	P
Sürekli Öfke	Evet	22.05±6.4	22.00 (10.0)	1.686	0.093
	Hayır	23.50±7.7	23.00 (12.0)		
Öfke Kontrol	Evet	21.01±5.4	21.00 (7.0)	0.927	0.355
	Hayır	20.08±5.3	20.00 (8.0)		
Öfke Dışta	Evet	17.30±4.7	18.00 (8.0)	1.680	0.093*
	Hayır	19.06±5.7	18.00 (9.0)		
Öfke İçte	Evet	17.36±4.3	18.00 (6.0)	0.038	0.970
	Hayır	17.43±4.7	17.00 (7.0)		

*: Mann Whitney U test sonucudur.

Kuruluştaki öfkelenildiği durumları sosyal servisle paylaşan ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 22.05±6.4 ve ortancası 22.00 (10.0), sosyal servisle paylaşmayan ergenlerin puanlarının ortalaması 23.50±7.7 ve ortancası 23.00 (ÇAG=12.0)'dir. Yine, kuruluştaki öfkelenildiği durumları sosyal servisle paylaşan ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması 21.01±5.4 ve sosyal servisle paylaşmayan ergenlerin ortalaması 20.08±5.3 olarak belirlenmiştir (Tablo 33). Öfke Dışta alt ölçeğine baktığımızda, kuruluştaki öfkelenildiği durumları sosyal servisle paylaşan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 17.30±4.7, sosyal servisle paylaşmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 19.06±5.7'dir. Kuruluştaki öfkelenildiği durumları sosyal servisle paylaşan ergenlerin Öfke İçte alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 17.36±4.3 ve sosyal servisle paylaşmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 17.43±4.7'dür.

Kuruluştaki öfkelenildiği durumları servisle paylaşan ve paylaşmayan ergenler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tekelioğlu tarafından 1993 yılında yetiştirme yurtlarında yapılan bir çalışmaya göre yurttaki kalan gençlerin %44,74'ü sorunlarını hiç kimseye açmamakta, %22,32'sinin ise sosyal servislerde görevli sosyal çalışmacılara ve

öğretmenlere sorunlarını açtığı saptanmıştır. Çalışmada da ergenlerin %47,7'sinin sosyal servise başvurdukları saptanmıştır, ergenlerin %57,7'sinin ise akranları ile sorunlarını paylaştığı tespit edilmiştir bu veriler göz önüne alındığında ve ergenlik döneminde artan akran etkisinden kaynaklı sosyal servise başvuran ve başvurmayan ergenlerin öfke puanları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı söylenebilir. Ayrıca ergenlik döneminin bir kimlik oluşturma süreci olması ve doğası gereği bir çatışmayı barındırmasından ötürü de anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmadığı şeklinde bir değerlendirme yapılabilir.

Tablo 34. Buss Perry alt ölçeklerinin Öfkelenilen durumlarda sosyal etkinliklerin sakinleşmeye etkisi durumunun karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	Z	P
Fiziksel Saldırganlık	Evet	22.42±5.2	23.00 (7.0)	1.390	0.165
	Hayır	23.43±4.8	24.00 (7.0)		
Sözel Saldırganlık	Evet	11.88±3.9	12.00 (5.0)	3.250	0.001
	Hayır	14.23±4.4	14.00 (8.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Evet	19.88±3.9	20.00 (7.0)	1.494	0.135
	Hayır	20.84±3.6	21.00 (5.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Evet	21.49±5.8	22.00 (7.0)	2.184	0.029
	Hayır	24.11±5.9	24.00 (10.0)		

Öfkelenildiği zaman kitap okumak, televizyon izlemek veya spor yapmak gibi sosyal etkinliklerin sakinleşmesine yardımcı olduğunu söyleyen ergenlerin Fiziksel Saldırganlık alt ölçeğinden aldığı puanların ortalaması 22.42±5.2 ve ortancası 23.00 (ÇAG=7.0), sosyal etkinliklerin sakinleşmesine yardımcı olmadığını söyleyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 23.43±4.8 ve ortancası 24.00 (ÇAG=7.0)'dir. Benzer şekilde sosyal etkinlikler yardımıyla sakinleşen ergenlerin Sözel Saldırganlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 11.88±3.9, sosyal etkinliklerle sakinleşemeyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ise 14.23±4.4 olarak tespit edilmiştir. Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşen ergenlerin Öfke alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 19.88±3.9, sakinleşemeyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 20.84±3.6'dır. Düşmanlık alt ölçeğinden alınan puanlara baktığımızda,

öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşen ergenlerin ortalaması 21.49 ± 5.8 , sosyal etkinliklerle sakinleşmeyen ergenlerin ortalaması 24.11 ± 5.9 'dir (Tablo 34).

Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşen ve sakinleşemeyen ergenlerin Sözel Saldırganlık ve Düşmanlık Alt ölçeğinden aldıkları puanların ortancaları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir (sırayla $Z=3.250$, $p=0.001$; $Z=2.184$, $p=0.029$). Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşemeyen ergenlerin Sözel Saldırganlık puanları, sakinleşen ergenlerin aldıkları puandan anlamlı düzeyde yüksektir. Benzer şekilde, öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşemeyen ergenlerin Düşmanlık alt ölçeğinden aldıkları puanlar, sakinleşen ergenlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksektir.

Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşebilen ve sakinleşemeyen ergenler arasında, Fiziksel Saldırganlık ve Öfke Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 35. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Öfkelenilen durumlarda sosyal etkinliklerin sakinleşmeye etkisi durumunun karşılaştırılması

Ölçekler		Ort $\pm$ SS	Ortanca (ÇAG)	Z	p
Sürekli Öfke	Evet	21.81 $\pm$ 7.0	22.00 (10.0)	3.008	0.003
	Hayır	25.19 $\pm$ 6.9	25.00 (11.0)		
Öfke Kontrol	Evet	21.12 $\pm$ 5.4	21.00 (7.0)	2.230	0.026
	Hayır	19.00 $\pm$ 4.8	19.00 (7.0)		
Öfke Dışta	Evet	17.53 $\pm$ 5.3	17.00 (9.0)	2.761	0.006
	Hayır	20.02 $\pm$ 4.9	20.00 (6.0)		
Öfke İçte	Evet	16.95 $\pm$ 4.7	17.00 (7.0)	2.113	0.035
	Hayır	18.57 $\pm$ 3.7	18.00 (5.0)		

Tablo 35 incelendiğinde öfkelenildiği zaman kitap okumak, televizyon izlemek veya spor yapmak gibi sosyal etkinliklerin sakinleşmesine yardımcı olduğunu söyleyen ergenlerin Sürekli Öfke alt ölçeğinden aldığı puanların ortalaması 21.81 ± 7.0 ve ortancası 22.00 (ÇAG=10.0), sosyal etkinliklerin sakinleşmesine yardımcı olmadığını söyleyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 25.19 ± 6.9 ve ortancası 25.00 (ÇAG=11.0)'dir. Benzer şekilde sosyal etkinlikler yardımıyla

sakinleşen ergenlerin Öfke Kontrol alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 21.12 ± 5.4 , sosyal etkinliklerle sakinleşemeyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması ise 19.00 ± 4.8 olarak tespit edilmiştir. Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşen ergenlerin Öfke Dışta alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 17.53 ± 5.3 , sakinleşemeyen ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 20.02 ± 4.9 'dir. Öfke İçte alt ölçeğinden alınan puanlara baktığımızda, öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşen ergenlerin ortalaması 16.95 ± 4.7 , sosyal etkinliklerle sakinleşmeyen ergenlerin ortalaması 18.57 ± 3.7 'dir.

Öfkelenildiğinde sosyal etkinlikler sakinleşmenize yardımcı oluyor mu?" sorusuna evet cevabı verenlerle hayır cevabı veren ergenlerin Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur (sırasıyla, $Z=3.008$, $p=0.003$; $Z=2.230$, $p=0.026$; $Z=2.761$, $p=0.006$; $Z=2.113$, $p=0.035$). Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşemeyen ergenlerin Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte puanları, sakinleşen ergenlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşen ergenlerin Öfke Kontrol alt ölçeğinden aldıkları puanlar, sakinleşemeyen ergenlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Kişiyi saldırganlığa yönlendiren diğer bir neden ise içerisinde bulunduğu sosyal çevredir. Kişilerin içinde bulundukları sosyal çevre, bireylerin duygu durumları ve davranışsal gelişimlerini etkilemekte, özellikle sosyo-ekonomik çevre çocuğun davranış sorunu olan saldırgan davranış eğilimleri göstermesine neden olabilmektedir. Saldırgan davranışları ve şiddet fiillerini kapsayan örneklerin ekonomik, eğitim durumları ve kültür seviyeleri düşük olan toplum kesimleri içerisinde bulunan erkekler arasında daha fazla bulunduğu çeşitli araştırmalarda gözlenmiştir. Bu durumun nedeni eğitilmiş olmayan ve yoksul olan bireylerin olumsuz örneklerden daha kolay etkilenip, saldırganlığı benimsemesidir (Köknel,1996).Çalışma sonucunda sosyal aktivitelere katılan, entelektüel etkinliği fazla olan ergenlerin öfkelerini, sosyal aktivitelere katılmayan ergenlere daha fazla kontrol edebildikleri, sosyal aktivitelerin kişilik gelişimine ve sosyal gelişime olumlu katkıları olduğu söylenebilir.

Tablo 36. Buss Perry alt ölçeklerinin Öfkenin sözlü veya fiziksel dışa vurumu ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	T	p
Fiziksel Saldırganlık	Evet	24.11±4.6	24.00 (6.0)	4.197	<0.001
	Hayır	20.89±5.3	20.00 (8.0)		
Sözel Saldırganlık	Evet	13.67±4.0	13.00 (5.0)	4.285	<0.001*
	Hayır	10.94±3.9	10.00 (6.0)		
Öfke Alt Ölçeği	Evet	20.62±3.6	21.00 (6.0)	2.411	0.017
	Hayır	19.46±4.1	20.00 (7.0)		
Düşmanlık Alt Ölçeği	Evet	23.57±5.7	23.00 (7.0)	3.727	<0.001
	Hayır	20.29±5.6	20.50 (9.0)		

*: Mann Whitney U test sonucudur.

Öfkesini fiziksel veya sözlü olarak dışa vuran ergenlerin Fiziksel Saldırganlık puanlarının ortalaması 24.11±4.6 ve ortancası 24.00 (ÇAG=6.0), öfkesini fiziksel veya sözlü olarak dışa vurmeyan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 20.89±5.3 ve ortancası 20.00 (ÇAG=8.0)'dir. Öfkesini sözlü veya fiziksel olarak dışa vuran ergenlerin Sözel Saldırganlık puanlarının ortalaması 13.67±4.0, sözlü veya fiziksel dışa vurmeyan ergenlerin puanlarının ortalaması 10.94±3.9 olarak belirlenmiştir. Öfkesini sözlü veya fiziksel olarak dışa vuran ergenlerin Öfke Alt Ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 20.62±3.6, sözlü veya fiziksel olarak dışa vurmeyan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 19.46±4.1'dir. Düşmanlık Alt Ölçeğinden alınan puanlara baktığımızda, öfkesini sözlü veya fiziksel olarak dışa vuran ergenlerin ortalaması 23.57±5.7, öfkesini dışa vurmeyan ergenlerin ortalaması 20.29±5.6 olarak tespit edilmiştir (Tablo 36).

Öfkesini fiziksel ve sözlü olarak dışa vurduğunu ifade eden ergenlerin Buss Perry alt ölçeklerinden aldıkları puanlar, fiziksel veya sözlü olarak dışa vurmadiğini ifade eden ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir (sırayla, $t=4.197$, $p<0.001$; $Z=4.285$, $p<0.001$; $t=2.411$, $p=0.017$; $t=3.727$, $p<0.001$). Öfkesini dışa vuran ergenlerin Fiziksel Saldırganlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmeyan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Öfkesini dışa vuran ergenlerin Sözel Saldırganlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmeyan ergenlerin

puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Benzer şekilde, öfkesini dışa vuran ergenlerin Öfke alt ölçeğinden ve Düşmanlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmayan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 37. SÖÖTÖ alt ölçeklerinin Öfkenin sözlü veya fiziksel dışa vurumu ile karşılaştırılması

Ölçekler		Ort±SS	Ortanca (ÇAG)	t	p
Sürekli Öfke	Evet	24.84±6.9	24.00 (9.0)	4.091	<0.001*
	Hayır	19.91±6.6	18.00 (10.0)		
Öfke Kontrol	Evet	19.97±5.1	20.00 (7.0)	1.407	0.161
	Hayır	21.35±5.7	21.00 (7.0)		
Öfke Dışta	Evet	19.84±5.0	20.00 (7.0)	5.622	<0.001
	Hayır	16.04±4.9	16.00 (8.0)		
Öfke İçte	Evet	18.24±4.6	18.00 (6.0)	3.358	0.001
	Hayır	16.23±4.2	16.00 (6.0)		

*: Mann Whitney U test sonucudur.

Öfkesini fiziksel veya sözlü olarak dışa vuran ergenlerin Sürekli Öfke puanlarının ortalaması 24.84±6.9 ve ortancası 24.00 (ÇAG=9.0), öfkesini fiziksel veya sözlü olarak dışa vurmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 19.91±6.6 ve ortancası 18.00 (ÇAG=10.0)'dir. Öfkesini sözlü veya fiziksel olarak dışa vuran ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması 19.97±5.1, sözlü veya fiziksel dışa vurmayan ergenlerin puanlarının ortalaması 21.35±5.7 olarak belirlenmiştir. Öfkesini sözlü veya fiziksel olarak dışa vuran ergenlerin Öfke Dışta alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması 19.84±5.0, sözlü veya fiziksel olarak dışa vurmayan ergenlerin aldıkları puanların ortalaması 16.04±4.9'dür. Öfke İçte alt ölçeğinden alınan puanlara baktığımızda, öfkesini sözlü veya fiziksel olarak dışa vuran ergenlerin ortalaması 18.24±4.6, öfkesini dışa vurmayan ergenlerin ortalaması 16.23±4.2 olarak tespit edilmiştir (Tablo 37).

Öfkesini dışa vuran ve vurmayan ergenler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (sırasıyla, Z=4.091, p<0.001; t=5.622, p<0.001; t=3.358, p=0.001). Öfkesini sözlü veya fiziksel dışa vuran ergenlerin Sürekli Öfke alt ölçeğinden

aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmayan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Öfkesini dışa vuran ergenlerin Öfke Dışta alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmayan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Benzer şekilde, öfkesini dışa vuran ergenlerin Öfke İçte alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmayan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Öfkesini sözlü veya fiziksel olarak dışa vuran ve vurmayan ergenler arasında, Öfke Kontrol alt ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$).

Kesel ve arkadaşları tarafından 2007 yılında yapılan bir öfke dışa alt boyutu ile saldırganlık alt boyutları arasında pozitif yönde çok anlamlı bir ilişki saptanmış ve bu durumun nedeni bireyin öfkesini dışa yansıtırma şekli olarak saldırgan davranışlar göstermesi olduğu şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır. Bu çalışmada da Kesel ve arkadaşlarının yapmış olduğu araştırma bulguları ile paralel sonuçlara ulaşılmış ve öfkesini dışa vuran ergenlerin çevrelerine karşı saldırganca davranarak öfkelerini ifade ettikleri yönünde bir kanıya ulaşıldığı söylenebilir.

Tablo 38. Buss Perry ve SÖÖTÖ alt ölçekleri arasındaki ilişki

Buss Perry	SÖÖTÖ			
	Sürekli Öfke	Öfke Kontrol	Öfke Dışta	Öfke İçte
Fiziksel Saldırganlık	0.504*	-0.009	0.488*	0.462*
Sözel Saldırganlık	0.594*	-0.177**	0.544*	0.381*
Öfke Alt Ölçeği	0.361*	0.105	0.266*	0.230*
Düşmanlık Alt Ölçeği	0.576*	-0.053	0.483*	0.382*

* $p<0.01$ ** $p<0.05$

Tablo 38 incelendiğinde Fiziksel Saldırganlık alt ölçeği ile, Sürekli Öfke ($r=0.504$), Öfke Dışta ($r=0.488$) ve Öfke İçte ($r=0.462$) alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel Saldırganlık puanları arttıkça Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte puanları da artmaktadır. Sözel Saldırganlık

alt ölçeği ile Sürekli Öfke ($r=0.594$), Öfke Dışta ($r=0.544$) ve Öfke İçte (0.381) alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu, Öfke Kontrolü (-0.177) alt ölçeğiyle ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin Sözel Saldırganlık puanları arttıkça sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte puanları artmakta, Öfke Kontrol puanları ise düşmektedir. Öfke alt ölçeği ile Sürekli Öfke ($r=0.361$), Öfke Dışta ($r=0.266$) ve Öfke İçte ($r=0.230$) alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öfke Alt Ölçeği puanları arttıkça Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte puanları da artmaktadır. Düşmanlık alt ölçeği ile Sürekli Öfke ($r=0.576$), Öfke Dışta ($r=0.483$) ve Öfke İçte ($r=0.382$) alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Düşmanlık Alt Ölçeği puanları arttıkça Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte puanları da artmaktadır.

Kesen ve arkadaşları tarafından 2007 yılında yapılan bir çalışmada kurumda kalan gençlerin öfke düzeyleri arttıkça saldırganlık düzeylerinin de arttığı bulunmuştur. Furlong ve Smith (1994), Brezina, Piquero ve Mazerolle, (2001), saldırganlık ve öfke durumu arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Karataş tarafından 2008 yılında yapılan bir çalışmada da öğrencilerin öfke durumları yükseldikçe saldırganlık gösterme durumları da artmakta, öfke kontrolleri arttıkça saldırganlık gösterme durumları da azalmaktadır. Ebeveyni hayatta olmayan çocuklarda ya da anne ve babası, boşanmış korunma ihtiyacı olan çocuklarda öfke, hırçınlık, antisosyal ve kendine dönük saldırganca davranışlar ile korunma ihtiyaçları olup olmamalarına bağlı olarak kendilerinde eziklik duygusu hissetme, içedönüklük, hırçınlık ve dışa yönelik saldırgan davranışlara rastlanılmaktadır (Köknel, 1996). Bu çalışmada öfke ve saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunması, çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin öfkelerini dışarıda belli etme şekli olarak saldırganlık göstermeleri olabilir. Araştırmada ayrıca öfke kontrol seviyesi yükseldikçe saldırganlık puanlarının azaldığı görülmektedir. Bu da ergenlerin öfkelerini kontrol altına alabildikçe saldırgan davranışlarını da kontrol altına alabilmesi ve saldırganlık gösterme durumlarının en alt düzeye gelmesi ile açıklanabilir.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin psiko-sosyal sorunları ile saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin sonuç ve öneri kısımları aşağıda tanzim edilmiştir.

Çalışmaya katılan ergenlerin yaş ortalaması 15,7'dir çocukların en küçüğü 12, en büyüğü ise 18 yaşındadır. Araştırmaya katılan ergenlerin tamamı eğitim hayatlarına devam etmekte olup çoğunluğu ortaokul ve üzeri eğitim düzeyine sahiptir.

Araştırmaya katılan ergenlerin genelinin anne ve babası hayatta olmasına rağmen, araştırmaya dahil olan ve çocuk evleri sitesinde yaşayan ergenlerinin genelinin anne ve babasının ayrı yaşamakta olduğu araştırma sonunda saptanmıştır. Araştırmaya göre boşanmış bir aileye sahip olmanın çocuk ihmal ve istismarı açısından önemli bir risk faktörü oluşturduğu söylenebilir.

Araştırma kapsamında ulaşılan çocukların tamamına yakının kardeşi olduğu, yarıya yakının 4 ve üzeri kardeş sayısına sahip olduğu, kardeş sayısının fazla olmasının kurum bakımına alınmada bir risk faktörü olduğu, kardeş sayısı arttıkça çocukların aile içinde ihmal ve istismara maruz kalma riskinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya dahil olan ergenlerin yarısından fazlasının 6 ve üzeri yıldır devlet koruması altında oldukları, çocuk evleri sitesine gelme dönemlerinin ilkökul ve okul öncesi döneme denk geldiği çocukların aile yaşamına dair deneyimlerinin olmadığı, güvenli bağlanma gerçekleştiremedikleri ve bu durumun da ergenlik döneminde kurdukları ilişkilere yansıdığı dolayısıyla öfke duygusunun oluşmasına ve saldırgan eylemlerde bulunma ihtimalinin artmasında önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin genelinin öfkelenediklerinde ev iznine gitmedikleri, yarısından fazlasının öfkelenediklerinde öfkelerini kontrol edemedikleri, yine yarısından fazlasının öfkelerini arkadaşları ile paylaştıklarını ancak öfkelerini ve sorunlarını sosyal servis ile paylaşmadıkları, genelinin sosyal aktivitelere katılarak sakinleştikleri, yarısından fazlasının öfkesini sözel veya fiziksel olarak ifade ettikleri, sözel ve fiziksel olarak paylaştıkları yani öfkelenediklerinde arkadaşlarına karşı sözel ve fiziksel şiddet uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin, ailesiyle birlikte kalan ergenler gibi duygusal destek kaynağı olarak daha çok arkadaşlarını tercih ettikleri, bu durumunun nedeninin ise ergenlik dönemine özgü akranlarla bir arada olma, aile dışı sosyal bir grupta kendini var etme davranışı olduğu düşünülmektedir. Öfke kontrol sorunu yaşayan ergenlerin sosyal servise başvurmaması ergenlerin öfke kontrol sorunlarını tek başına çözmekte güçlük yaşamasına ve zaman zaman davranışlarını saldırganca eylemlere çevirmesine sebep olmakta olduğu söylenebilir. Buradan hareketle çocuk evleri sitelerinde yer alan sosyal servislerin yeterince işlevsel çalışmadıkları, koruyucu ve önleyici tedbirler almadıkları şeklinde bir değerlendirme yapılabilir.

Okula giden ve gitmeyen ergenlerin arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Öfke duygusunun oluşmasında eğitim ve öğretimin etkisinin olmadığı, öfkenin doğal bir duygu olduğu ve her insanının bu duyguya sahip olabileceği önemli olan noktanın öfkenin ifade ediliş biçiminin olduğu ancak ergenlik döneminde; çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin birçoğunun uzun yıllardır kurum bakımında kalmasından ötürü ebeveynleri ile güvenli bağlanma oluşturmamaları, saldırganlığın kurum içinde bir otorite figürü ve güç alanı sayılması, sosyal servisin 24 saat esasına göre değil de çocukların eğitim için okulda oldukları saatlerde hizmet vermesi, okullarda rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin çocuğun sosyal çevresini tam manasıyla kapsamaması yani okul sosyal hizmeti uygulamamasının olmaması nedenlerinin bu durumun sebebi olduğu söylenebilir.

Ortaokula ve lise, üniversite ve diğer eğitim kurumlarına devam eden ergenlerin arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerden annesi ve/veya babası hayatta olan ve olmayanlar arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Annesi ve/veya babası sağ olmayan ergenlerin Sürekli Öfke ölçeğinden aldıkları puanlar, annesi ve/veya babası sağ olan ergenlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Buradan anne ve baba kaybı yaşamış ergenlerin anne ve babası hayatta olan akranlarına oranla daha öfkeli bir tutum içerisinde oldukları ancak bu öfkelerini saldırganca eylemlere dökmedikleri söylenebilir.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerden anne ve babası birlikte yaşayan ve yaşamayanlar arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Yine çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerden anne ve babası birlikte yaşayan ve yaşamayanlar arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Araştırmaya göre anne ve babanın ayrı yaşamasının çocuk ve ergen açısından bir risk faktörü oluşturduğu ancak saldırgan davranışlar ve öfke duygusunun oluşmasında bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin, kardeş sayıları arasında Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar ve Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Araştırmaya göre kardeş sayısı çocuk ve ergenlerin kurum bakımına alınmalarında bir risk faktörü oluşturduğu ancak saldırgan davranışlar

sergilemelerinde ve öfkelenmelerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin, kurumda kaldıkları yıllar arasında Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından ve Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Literatür incelendiğinde Kesen ve arkadaşları tarafından yapılan bir araştırmada ergenlerin yetiştirme yurdunda kalma süreleri arttıkça atak, dolaylı ve genel saldırganlık düzeylerinin arttığı negatif ve sözel saldırganlık puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Literatürde var olan çalışmalardan bu yana kurum bakım standartlarının iyileştirilmiş olması ve yeni hizmet modellerinin geliştirilmesinden dolayı farklı bir görünüm sergilediği söylenebilir.

Kurum bakımında başka kardeşi olan ve olmayan ergenler arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öfkelenildiği zaman ev iznine giden ve gitmeyen ergenler arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından ve Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çalışmaya katılan ergenlerin yarısından fazlasının kardeşleri ile aynı kurumda kalmamasından dolayı istatistiksel bir anlamlılığın çıkmamış olabileceği düşünülmektedir.

Arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çeken ergenlerin Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık ve Düşmanlık alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalaması, öfkesini kontrol etmekte zorlanmayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksektir. Yine arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin Sürekli Öfke

puanlarının ortalaması, öfkesini kontrol etmekte zorlanmayanlardan anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Öfkesini kontrol etmekte güçlük çeken ergenlerin akranları ile yaşadıkları sorunlarda fiziksel ve sözel şiddete başvurdıkları söylenebilir.

Arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte güçlük çeken ve çekmeyen ergenler arasında, Öfke Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ancak arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin Öfke Kontrol puanlarının ortalaması, öfkesini kontrol etmekte zorlanmayan ergenlerden anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Yine, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçekleri için de, arkadaşlarıyla yaşanan problemlerde öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin ortalama puanları, öfkesini kontrol etmekte zorlanmayan ergenlerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur bu sonuca göre ergenlerin benzer durumlara aynı düzeyde öfkelenedikleri fakat öfke gibi doğal bir duygunun ifade ediliş biçimine göre saldırganlık gibi olumsuz bir eyleme dönüşebileceği, öfkeyi ifade etmenin sağlıklı ilişkiler ve iletişim kurmada önemli olduğu, öfkesini kontrol edebilen ergenlerin sosyal aktivitelere yönlendirerek olumlu çıktılar elde edebilecekleri ve olumlu ilişkiler kurabilecekleri, öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin ise arkadaşlarıyla yaşanan sorunlarda saldırgan davranışlarda bulunabileceği söylenebilir. Dryden (1990), öfkenin şiddetini, çoğunlukla kişinin kendi benlik saygısı ile doğru orantılı olduğunu ileri sürmekte, düşük benlik saygısı olan kişilerin, yüksek benlik saygısı olan kişilere nazaran daha çabuk öfkelenme eğiliminde olduklarını ifade etmektedir, araştırma sonucuna göre öfkesini kontrol etmekte zorlanan ergenlerin düşük benlik saygısına sahip oldukları ve bu durumun arkadaşlık ilişkilerini de olumsuz etkilediği söylenebilir.

Kuruluştaki öfkelenildiği durumları arkadaşlarıyla paylaşan ve paylaşmayan ergenler arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından ve Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Kuruluştta öfkelenildiği durumları servisle paylaşan ve paylaşmayan ergenler arasında, Fiziksel Saldırganlık, Sözel Saldırganlık, Öfke Alt Ölçeği ve Düşmanlık Alt Ölçeğinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Aynı zamanda kuruluştta öfkelenildiği durumları servisle paylaşan ve paylaşmayan ergenler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu veriler göz önüne alındığında ve ergenlik döneminde artan akran etkisinden kaynaklı sosyal servise başvuran ve başvurmayan ergenlerin öfke puanları arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığı söylenebilir. Ayrıca ergenlik döneminin bir kimlik oluşturma süreci olması ve doğası gereği bir çatışmayı barındırmasından ötürü de anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmadığı şeklinde bir değerlendirme yapılabilir.

Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşen ve sakinleşemeyen ergenlerin Sözel Saldırganlık ve Düşmanlık Alt ölçeğinden aldıkları puanların ortancaları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşemeyen ergenlerin Sözel Saldırganlık puanları, sakinleşen ergenlerin aldıkları puandan anlamlı düzeyde yüksektir. Benzer şekilde, öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşemeyen ergenlerin Düşmanlık alt ölçeğinden aldıkları puanlar, sakinleşen ergenlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşemeyen ergenlerin Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte puanları, sakinleşen ergenlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Öfkelenildiğinde sosyal etkinliklerle sakinleşen ergenlerin Öfke Kontrol alt ölçeğinden aldıkları puanlar, sakinleşemeyen ergenlerin aldıkları puanlardan anlamlı düzeyde yüksektir. Çalışma sonucunda sosyal aktivitelere katılan, entelektüel etkinliği fazla olan ergenlerin öfkelerini, sosyal aktivitelere katılmayan ergenlere daha fazla kontrol edebildikleri, sosyal aktivitelerin kişilik gelişimine ve sosyal gelişime olumlu katkıları olduğu söylenebilir.

Öfkesini dışa vuran ergenlerin Fiziksel Saldırganlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmayan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Öfkesini dışa vuran ergenlerin Sözel Saldırganlık alt ölçeğinden

aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmayan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Benzer şekilde, öfkesini dışa vuran ergenlerin Öfke alt ölçeğinden ve Düşmanlık alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmayan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Öfkesini sözlü veya fiziksel dışa vuran ergenlerin Sürekli Öfke alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmayan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Öfkesini dışa vuran ergenlerin Öfke Dışta alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmayan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Benzer şekilde, öfkesini dışa vuran ergenlerin Öfke İçte alt ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması, dışa vurmayan ergenlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir. Bu çalışmada öfkesini dışa vuran ergenlerin çevrelerine karşı saldırganca davranarak öfkelerini ifade ettikleri yönünde bir kanıya ulaşıldığı söylenebilir.

Fiziksel Saldırganlık alt ölçeği ile Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Fiziksel Saldırganlık puanları arttıkça Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte puanları da artmaktadır. Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin öfkelenme düzeyleri arttıkça fiziksel saldırganlıklarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sözel Saldırganlık alt ölçeği ile Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu, Öfke Kontrolü alt ölçeğiyle ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ergenlerin Sözel Saldırganlık puanları arttıkça sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte puanları artmakta, Öfke Kontrol puanları ise düşmektedir. Öfkesini kontrol edemeyen çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin sözel saldırganlık gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Öfke alt ölçeği ile Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öfke Alt Ölçeği puanları arttıkça Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte puanları da artmaktadır. Düşmanlık alt ölçeği ile Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçekleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Düşmanlık Alt Ölçeği puanları

arttıkça Sürekli Öfke, Öfke Dışta ve Öfke İçte puanları da artmaktadır. Bu çalışmada öfke ve saldırganlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunması, çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin öfkelerini dışa vurma şekli olarak saldırgan davranışlar göstermeleri olabilir. Araştırmada ayrıca öfke kontrol seviyesi yükseldikçe saldırganlık puanlarının azaldığı görülmektedir. Bu da ergenlerin öfke durumlarını kontrol altına aldıkça saldırgan davranışlarını da kontrol altına alabilmesi ve saldırgan davranışlar gösterme durumlarının düşmesi ile açıklanabilir.

Okula giden ve gitmeyen öğrenciler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$). Araştırma kapsamında ulaşılan çocuk evleri sitesinde kalan ergen gençlerin tamamına yakını eğitim yaşamlarını sürdürmekte olduğu için anlamlı bir farklılığın bulunmadığı söylenebilir.

Ortaokula ve lise, üniversite ve diğer eğitim kurumlarına devam eden öğrenciler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Çalışmada ise sınıf düzeyi ve saldırganlık puanları arasında farklılaşma olmadığı saptanmıştır, bu durumun nedeni olarak çalışma kapsamında değerlendirilen gençlerin yaşlarının birbirine yakın olması ve aynı sosyal çevre içerisinde yaşamalarından kaynakladığı söylenebilir.

Öfkelendiği zaman sakinleşmek için ev iznine giden ve gitmeyen ergenler arasında, Sürekli Öfke, Öfke Kontrol, Öfke Dışta ve Öfke İçte alt ölçeklerinden aldıkları puanlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Çalışma sonucunda genel itibariyle ölçeklerden alınan veriler, sosyo demografik veriler ışığında çocuk evleri sitelerinde kalan çocuklar arasında öfke ve saldırganlık temelinde bir sosyal çevrenin olduğu, çocuk evleri sitelerinde kalan ergenlerin ergenlik döneminden kaynaklanan içsel çatışmalar, anne ve babanın olmayışı, akranları ile yaşanan sorunlar vb gibi nedenlerden ötürü öfkelendikleri, genelinin öfke kontrol sorunları yaşadığı, öfkelerini şiddet içeren sözel veya

fiziksel eylemelere döktükleri, saldırganca eylemlerden dolayı akran grupları ile sorunlar yaşadıklarını ve bu sorunları sosyal servisle paylaşmadıkları yine bir sarmal şeklinde akran grupları içerisinde çözüm aradıkları tespit edilmiştir. Ergenlerin bu davranış biçimlerinin kısır bir döngüye yol açtığı, sosyal servislerin ergenlik dönemindeki bireylere yeterince hizmet üretememesinden dolayı öfke gibi doğal bir duygunun saldırganlık gibi yıkıcı ve olumsuz bir davranışa dönüştüğü ve bu durumda şiddet döngüsüne dönüşerek devlet koruması altına alınan birçok bireyin ilerleyen yaş dönemlerinde de sorunlar yaşamasına neden olabileceği söylenebilir.

ÖNERİLER

- Çocuk evleri sitesinde ergenlerin yaşamış olduğu öfkenin saldırganlık boyutuna gelmeden, ergenlerdeki enerjinin olumlu alanlara yönlendirilmesi gerekmektedir.
- Öfkenin saldırganlık boyutuna gelmeden önce kuruluştaki koruyucu önleyici faaliyetlere yönelik çalışmaların yapılması,
- Çocuk evleri sitesi, çocuk evleri gibi kuruluş bakımında kalan ve anne baba yoksunluğu yaşayan çocuklara sevgi, saygı vb. gibi evrensel değerlerin kazandırılması konularında çalışmaların yapılması,
- Ergenlerin öfkelerinin saldırganlık boyutuna ulaşmaması için bakım hizmeti veren kuruluşlarda nitelik ve nicelik açısından yeterli sayıda sosyal ve kültürel etkinliklerin yapılması,
- Kurum bakımında olan ergenlerin öfke ve saldırganlık duygularını yansıtabilecekleri şekilde (tahta oymacılığı, heykel, seramik, vb) düzenlemelerin yapılması,

- Çocuk bakım kuruluşlarında okula devam etmeyen ve gün içerisinde kurumda kalan ergenlerin ilgileri doğrultusunda bir meslek edindirme kursuna yönlendirilmesi,
- Çocuk bakım kuruluşlarında okula devam etmeyen ve gün içerisinde kurumda kalan ergenlerin kuruluş içindeki vakitlerinin nitelikli bir şekilde yapılandırılması,
- Ergen bireye iyi ya da kötü kavramının anlatılarak değil yaşatılarak öğretilmesi,
- Korunma altına alınma tarihinden itibaren çocuğun ailesi, yakınları ve doğal çevresi olan iletişiminin sürdürülmesi,
- Kurum bakımına alınan ergenlerin çoğunun anne ve babalarının hayatta olmasına rağmen uzun yıllar kuruluşlarda kalmalarının önlenmesi için aile odaklı çalışmaların yapılması,
- Kurum bakımında olup okula devam eden ergenlerin yaşamış oldukları sorunların çözümü ve ergenlere okulda sağlanan eğitimden tam olarak yararlanabilmeleri aynı zamanda duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının belirlenebilmesi amacıyla mutlaka okul sosyal hizmetinin hayata geçmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adams, G. (2000). *Adolescent Development. The Essential Readings*. Blackwell Publishers Ltd. UK: Oxford
- Adams, J.F. (1995). Ergenliğı Anlamak. J.F. Adams (Ed) Ergenliğı Anlamak (13-47) (Çev. A. Dönmez) B. Onur (Ed.). İmge Yayınevi, Ankara
- Ahioglu, E.N. ve Lindberg. (2011). Piaget Ve Ergenlikte Gelişim. Kastamonu Eğitim Bilimleri Dergisi
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*, T.C. Resmi Gazete, 08.06.2011, Sayı: 27958
- Akgün, S. (2005). Akran zorbalığının anne-baba tutumları ve anne-baba ergen ilişkisi açısından değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ando, M ve Asakura, T. (2005). Psychosocial influences on physical, verbal and indirect bullying among Japanese early adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 25(3), 268–90.
- Apuhan, R. Ş. (2005) *Ergenlerle İletişim*. Timaş Yayınları, Ankara
- Aşık, E. (2006). Yetiştirme Yurdunda Kalan Gençlerin Ergenlik Sorunları Ve Başetmeleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Altshuler, S. ve Poertner, J. (2002). The Child Health And Illness Profile-Adolescent Edition: Assessing Well-Being in Group Homes And Institutions. *Child Welfare*, 81(3), 495-513.
- Aşık, E. (2006). “Yetiştirme Yurdunda Kalan Gençlerin Ergenlik Sorunları ve Başetmeleri”, Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Aydinoğlu-Avcı, F. (2009). *“İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Arkadaş İlişkileri ve Cinsiyete Göre Öfke Düzeyleri Ve Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi”*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Baygöl, E. (1997). *Ergenin Öfke Tepkilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 17-20.

Ballard, M.E, Rattley, K.T, Fleming W.C ve diğ. (2004) School aggression and dispositional aggression among middle school boys. Research in middle level. *Education Online*, 27(1): 1-11.

Baldry, A.C. ve Farrington, P.D (2000). Bullies and delinquents: personal characteristics and parental styles. *Journal of Community and Applied Psychology*, 10,17–31.

Balkaya, F. (2001). Öfke: Temel Boyutları, Nedenleri ve Sonuçları. *Türk Psikoloji Yazıları*, IV, 7, 21-45

Baltaş, Z. ve Baltaş, A. (2008). *Stres Ve Başa Çıkma Yolları*, İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.

Bilge, A. ve Ünal, G. (2005) Öfke, Öfke Kontrolü Ve Hemşirelik Yaklaşımı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 21(1):189-96.

Cebe, F. (2005). *Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtlarında Barınan Çocukların “Benlik Saygısı”, “Depresyon”, “Kaygı” Skorlarının Ailesi Yanında Kalan Çocuklarla Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Compton B.R., Galaway, B. ve Cournoyer, B.R. (2005). *Social Work Processes USA: Brooks/Cole*

Cowan, M. K. (2000). *Child And Adolescent Health*. Stanhope M., Lancaster J. *Community Public Health Nursing*. Fifth Edition, USA: Mosby.

Cüceloğlu, D. (1994). *İnsan ve Davranış, Psikolojinin Temel Kavramları*. Remzi Kitabevi. İstanbul.

Çavusoglu, T. (2005). Sosyal Hizmetlerin Yakın Tarihinden Sayfalar, Çocuk Esirgeme Kurumu Yaprakları 1917-1983, Sabev Yayınları, Ankara

Çengelci, E. (1996). Cumhuriyet Türkiye'sinde Sosyal Hizmetlerin Örgütlenmesi. Şafak Matbaacılık.

Dacey, J.S. ve Kenny, M. (1994). Adolescent Development. USA: Brown & Benchmark Publishers

Dallos, R. ve Draper, R. (2005). An introduction to Family Therapy: Systemic Theory and Practice(second edition). Berkshire: Open University Press

Derman, O. (2008). Ergenlerde Psiko Sosyal Gelişim. Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi, 63, 19-21.

Dönmez, A. (1995). *Ergenliği Anlamak*. Onur, B. Birinci Baskı, Ankara: İmge Kitabevi,13-48.

Duyan, V. (2010). Sosyal hizmet: temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayın, (16)

Ekşi, A. (1990). *Çocuk, Genç, Ana Babalar*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Erim, B. (2001) Yetiştirme Yurtlarında Ve Aileleri Yanında Yasayan Ergenlerin, Benlik Saygısı, Depresyon Ve Yalnızlık Düzeyleri İle Sosyal Destek Sistemleri Açısından Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erkuş, A. (1994). *Psikoloji Terimleri Sözlüğü*. Doruk Yayınları. Ankara

Ekşi, A. (2004) Koruma Altında Çocuklar; Dünyada Beş Kıtanın Çeşitli Ülkelerinden Örnekler- Koruma Altındaki Çocuklar. Ankara Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları, Yayın No: IX. Ankara Üniversitesi Basımevi, 9-24.

- Gallatin, J. (1995). Ergenlik Kuramları. J.F. Adams (Ed) Ergenliği Anlamak (49-80) (Çev. Nermin Çelen) B. Onur (Ed.). Ankara: İmge Yayınevi
- Gander, M.J. ve Gardiner H.W. (1993). *Çocuk Ve Ergen Gelişimi*. B. Onur (Ed). Ankara: İmge Yayınevi
- Garland, A. F. ve Diğerleri (2001). Prevalence Psychiatric Disorders İn Youths Across Five Sectors Ofcar J Am Acad Child Adolesc Psychiatry 40, 409-418.
- Gençtan, E. (1995). *Psikanaliz Ve Sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi A.Ş.
- Geçtan, E. (1982). *Çağdaş Yaşam Ve Normal Dışı Davranışlar*, Maya Mat. Ltd. Şti. Ankara.
- Güleç, C. ve Köroğlu, E. (1998) Psikiyatri Temel Kitabı. Hekimler Yayın Birliği: 661-670.
- Hortaçsu, N. (2003). *İnsan İlişkileri*. Ankara: İmge Kitapevi
- Hughes, G. (2005). The Relationship between bullying and achievement; a study of related school and family factors. Master Thesis, The Universty of Calgary, Alberta, Canada.
- İnanç, B., Bilgin, M. ve Atıcı, M. (2007) *Gelişim Psikolojisi*. Üçüncü Baskı. Pegem Yayınları, 256
- Kadushin, A. (1970). *Child Welfare Services: A Sourcebook*.
- Kahn, A. J. (1963). *Planning Community Services For Children in Trouble*. Columbia University Press, Columbia.
- Kapçı, E.G. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi [Bullying type and severity among elementary school students and its relationship with depression, anxiety and self esteem], Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, yıl: 2004, cilt: 37, sayı: 1, 1-13, 37, (1), 1–13.

Kayaoğlu, M. (2016) *Sorunlarla Ve Örnek Vakalarla Öfke Kontrolü*. Yirmi Beşinci Baskı.

Kesen, N. F., Deniz, M. E. ve Durmuşoğlu, N., 2007. "Ergenlerde Saldırganlık Ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki: Yetiştirme Yurtları Üzerinde Bir Araştırma", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (17). ss. 353-364.

Kısaç, İ. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Sürekli Öfke Ve Öfke İfade Düzeyler*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Klomek, A.B, Marrocco, F., Kleinman, M., Schonfeld I. ve Gould J.M (2007). Bullying, depression and suicidality in adolescents, Child Adolescent Psychiatry, 46(1), 40–49.

Kraus, R. G. (1997). *Recreation Programming: A Benefits-Driven Approach*. Allyn And Bacon.

Koşar, N. (1989). *Sosyal Hizmetlerde Aile Ve Çocuk Refahı Alanı*. Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.

Köknel, Ö. (1979). *Cumhuriyet Gençliği Ve Sorunları*. Cem Yayınevi.

Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*. Altın Kitaplar Yayınevi. İstanbul.

Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınevi.

Kut S. ve Özaltın, G. (1987) *Bakırköy Çocuk Yuvasında 3-12 Yas Çocuklarının Davranış Sorunlarında Bir Araştırma*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi:135-147

Kutlu, M. (2003). *Yetiştirme Yurdunda Ve Ailesiyle Birlikte Kalan Öğrencilerin Yalnızlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. VII. Ulusal Psikoloji Ve Rehberlik Danışma Kongresi.

Küçükköse, İ. ve Bedel, A. (2015). “Lise Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri İle Sürekli Öfke, Öfke İfade Tarzları Ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi.

Lerner, R. M. ve Steinberg, L. (Eds.). (2009). Handbook Of Adolescent Psychology, Volume 1: Individual Bases Of Adolescent Development (Vol. 1). John Wiley & Sons.

Loy Jr, J. W., Kenyon, G. S. ve Mcpherson, B. D. (1981). Sport, Culture And Society: A Reader On The Sociology Of Sport (No. Ed. 2).

Mccann, J.B., James, A., Wilson, S. ve Dunn, G. (1996). Prevalence Of Psychiatric Disorders In Young People In The Care System. British Medical Journal, 313,1529-1530.

Meier, E. (1964). Child Neglect. Social Work And Social Problems. New York: National Association Of Social Workers.

Mete, B. K. (2015). Çocuk İstismarı: Stres, Aile İşlevselliği, Sosyal Yalıtım, Kabul/Red. Yüksek Lisans Tezi

Moeller, T.G. (2001). *Youth Aggression and Violence*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers. New Jersey.

Nelson-Jones, R., (1982). Danışma Psikolojisi Kuramları, Editör: Füsün Akkoyun, Cassell Educational Limited.

Nicolson, D. ve Ayers, H.(2004) Adolescent Problems. British; David Fulton Publishers Ltd, :4-7.

Nichols, M. P., Schwartz, R. C. ve Minuchin, S. (1984). Family therapy: Concepts and methods (ss. 149-150). New York: Gardner Press.

Roy, P. ve Rutter, M. (2006). Institutional Care: Associations Between Inattention And Early Reading Performance. Journal Of Child Psychology And Psychiatry, 47(5), 480-487.

Olweus, D. (1994). Bullying At School: Basic Facts And Effects Of A School Based Intervention Program, Journal of Child Psychol Psychiatry. 35(7), 1171–90.

Öcal, A. ve Kemer kaya, G. (2011). Yetiştirme Yurdunda Kalmış Yetişkinlerin Devlet ve Vatandaşlık Algıları Üzerine Nitel Bir Araştırma. On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2011, 30(1), 63-82

Öngen, D. (1995). Ergenlikte Zihinsel Gelişim. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2 (1): 289-302.

Özbay, H ve Öztürk, E. (1992). *Gençlik*. İletişim Yayıncılık: İstanbul

Özbay, H.M. (2000). Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Kliniğine Başvuran Ergenlerin Kendilerini Algılamalarıyla Başvurmayanların Kendilerini Algılamalarının Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Önem, Ç. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Öfke Ve Öfkeyi İfade Etme Biçimlerinin Akılcı Olmayan İnançlar ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Özmen, A. (2006). “Öfke: Kuramsal Yaklaşımlar Ve Bireylerde Öfkenin Ortaya Çıkmasına Neden Olan Etmenler”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 39(1). ss.39-56.

Özmen, D., Özmen, E., Çetinkaya, A. ve Akil, İ. Ö. (2016). Ergenlerde Sürekli Öfke Ve Öfke İfade Tarzları, Anadolu Psikiyatri Dergisi, 17: 65-73.

Sayıl, M., Güre, A. ve Uçanok, Z. (2002). Ergenliğe Geçişte Bilgilendirmenin Ergenin Bilgi Düzeyi Ve Benlik Algısına Etkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 17(50), 47-58.

Seyhun, G. (2007) Kayseri Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumunun Kuruluş ve Gelişimi (Tarihsel Bir Değerlendirme), Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü, Kayseri

Siyez, D. M. ve Tan-Tuna, D. (2014). Lise Öğrencilerinin Öfke Kontrolü Ve İletişim Becerilerinde Çözüm Odaklı Psiko-Eğitim Programının Etkisi”, Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, 5(41). ss.11-22.

Sloutsky, V.M. (1997). Institutional Care And Developmental Outcomes Of 6 And 7 Year Old Children: A Contextualist Perspective. International Journal Of Behavioral Development, 20(1), 131-151.

Soyaldın, S. Z., (2007), Orta Öğretim Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzları İle Mizah Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin

Soykan, Ç. (2003). Öfke Ve Öfke Yönetimi, Kriz Dergisi, 11(2). Ss.19-27

Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., ve Özcan, Ö. Ö. (2008). Kurum Bakımındaki Çocuk Ve Ergenlerde Davranış Ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. Türk Psikiyatri Dergisi, 19(3).

Tahiroğlu, A. Y., Fırat, S., Diler, R. S., ve Avcı, A. (2005). Erkek Çocuklarda Yeme Bozuklukları; Bir Anoreksiya Nervosa Vakası. Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Dergisi, 48, 151-157.

Temel, F. ve Aksoy, B.(2001) Ergen Ve Gelişimi. Birinci Baskı, Ankara: Nobel, 11, 148.

Tizard, B. ve Hodges, J. (1978). The Effect Of Early Institutional Rearing On The Development Of Eight Year Old Children. Journal Of Child Psychology And Psychiatry, 19, 99-118.

TÜBA, (2004) Ergen Ve Ruhsal Sorunları: Durum Saptama Çalışması.

Tümkaya, S. (2005). Ailesi Yanında Ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(4), 445-459.

Türker, S., (2010), Öğretmenlerin Çatışma Yönetim Stratejileri İle Sürekli Öfke Ve Öfke İfade Düzeyleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Türkmen, B. (2005). Sosyal Risk Altındaki Çocuklar, Gençler Ve Yaşlılar. Kastamonu Eğitim Dergisi, 11.

4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı Çalışma Grupları Ön Raporu, Ankara 1994

UNICEF, (2006) http://www.unicef.Org/Turkey/Pr/_Ah7.Html. Erişim Tarihi: 03.01.2018.

Wolff, P.H. ve Fesseha, G. (1999). The Orphans Of Eritrea: A Five-Year Follow-Up Study. J Child Psychol Psychiatry, 40 (8), 1231-1237.

WHO, (1993) The Health Of Young People: A Challenge and A Promise, Geneva.

Yalın, A., Oral, N., Gökler, I. ve Yılmaz, B. (2007). Aile Terapisi. A. Soykan, Aysev, Y. Işık-Taner (Ed.), Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi (917-932). İstanbul: Golden Print

Yavuzer, H. (1996). Ana Baba ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2001) Çocuk Psikolojisi, Yirminci Baskı, İstanbul; Remzi Kitapevi, 264-288.

Yeni, B. (2010), İstanbul Çocuk Mahkemelerinde Yargılanan Çocuklarda Sürekli Öfke- Öfke İfade Tarzları İle İstismar Yaşantıları Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, N. (2004), Öfke İle Başa Çıkma Eğitiminin Ve Grupla Psikolojik Danışmanın Ergenlerin Öfke İle Başa Çıkabilmeleri Üzerindeki Etkileri, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Youngleson, M. (1973). The Need To Affiliate and Self-Esteem İn Institutionalized Children. Journal Of Personality And Social Psychology, 26(2), 280-286.

Yörükoglu, A. (2004) Gençlik Çağı. 12. Baskı, İstanbul: Özgür Yayınları,:13-203.

EKLER

Ek-1. Anket Formu

- 1) Yaşınız:
- 2) Okula gidiyor musunuz: Evet() Hayır() Diğer ()
- 3) Eğitim durumunuz nedir: Orta Okul () Lise () Üniversite () Diğer ()
- 4) Kaçınıcı sınıfa gidiyorsunuz:
- 5) Anneniz sağ mı: Evet () Hayır ()
- 6) Babanız sağ mı: Evet () Hayır ()
- 7) Anne babanız birlikte mi yaşıyor: Evet () Hayır ()
- 8) Kardeş sayınız nedir:
- 9) Kaç yıldır kurum bakımında kalmaktasınız:
- 10) Kurum bakımında olan başka kardeşiniz var mı: Evet () Hayır ()
- 11) Kuruluştaki öfkelendiğiniz durumlarda sakinleşmek için ev iznine gider misiniz:
Evet () Hayır ()
- 12) Kuruluş içerisinde arkadaşlarınızla yaşanan problemlerde öfkenizi kontrol etmekte güçlük çekiyor musunuz: Evet () Hayır ()
- 13) Kuruluştaki öfkelendiğiniz durumları arkadaşlarınızla paylaşıyor mısınız: Evet ()
Hayır ()
- 14) Kuruluştaki öfkelendiğiniz durumları sosyal servisle paylaşıyor mısınız: Evet ()
Hayır()
- 15) Öfkelendiğinizde kitap okumak, televizyon izlemek, spor yapmak vb gibi etkinlikler sakinleşmenize yardımcı olur mu: Evet () Hayır ()
- 16) Kuruluş içerisinde öfkelendiğiniz durumlarda öfkenizi sözlü ya da fiziksel olarak dışa vurur musunuz: Evet () Hayır ()

Ek-2. Buss Peryy Agresyon Ölçeği

BUSS-PERRY Agresyon Ölçeği

BUSS-PERRY ÖLÇEĞİ

KARAKTERİNİZE EN UYGUN OLAN YANITI (X) ŞEKLİNDE İŞARETLEYİNİZ.	HİÇ BENİM ÖZELLİĞİM DEĞİL	ÇOK AZ	BİRAZ	ÇOK	TAMAMEN BENİM ÖZELLİĞİM
1 . Arada bir başka bir insana vurma arzumu kontrol edemem.					
2 . Yeterince kışkırtılırsam başka bir insana vurabilirim.					
3 . Eğer biri bana vurursa, ben de ona vururum.					
4 . Birçok insana göre biraz daha fazla kavgalara katılırım.					
5 . Haklarımı korumam için şiddete başvurmam gerekirse, başvururum.					
6 . Beni o kadar zorlayan insanlar olmuştur ki, kavgaya tutuştuk.					
7 . Bir insana vurmak için iyi bir sebep düşünmüyorum.*					
8 . Tanıdığım insanları tehdit ettim.					
9 . O kadar kızdım ki, bir şeyleri kırdım.					
10. Arkadaşlarımla aynı fikirde olmadığımında onlara açıkça söylerim.					
11. Sıklıkla kendimi insanlarla tartışırken bulurum.					
12. İnsanlar sınırları bozduklarında onlara haklarında ne düşündüğümü söyleyebilirim.					
13. İnsanlar benimle fikir ayrılığına düştüğünde münakaşaya girmekten kendimi alıkoyamam.					
14. Arkadaşlarım münakaşayı seven biri olduğumu söylerler.					
15. Çabuk parlar fakat çabuk sakinleşirim.					
16. Engellendiğimde kızgınlığımı gösteririm.					
17. Bazen kendimi patlamaya hazır barut fıçısı gibi hissederim.					
18. Ben sakin bir insanım.*					
19. Bazı arkadaşlarım asabi olduğumu düşünüyor.					
20. Bazen hiçbir sebep yokken tepem atar.					
21. Öfkemi kontrol etmekte zorluk çekerim.					
22. Bazen kıskançlık beni yiyip bitirir.					
23. Bazen hayatın bana adaletli davranmadığını hissederim.					
24. Fırsatlar her zaman diğer insanlardan yana gibi.					
25. Bazen niye bu kadar sert olduğumu merak ediyorum.					
26. "Arkadaşların", arkamdan hakkımda konuştuklarını biliyorum.					
27. Fazla dostça davranan yabancılardan şüphelenirim.					
28. Bazen insanların arkamdan bana güldüklerini hissederim.					
29. İnsanlar özellikle nazik davrandıklarında, ne isteyeceklerini merak ederim.					

Ek-3. Sürekli Öfke Öfke Tarzı Ölçeği

SÖÖTÖ

I. BÖLÜM

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında sizi en iyi tanımlayanı seçerek üzerine (X) işareti koyun. Doğru ya da yanlış cevap yoktur.

1. Hiç

2. Biraz

3. Oldukça

4. Tümüyle

	Hiç		Tümüyle	
	(1)	(2)	(3)	(4)
1. Çabuk parlarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
2. Kızgın mizaçlıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)
3. Öfkesi burnunda bir insanım.	(1)	(2)	(3)	(4)
4. Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
5. Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır.	(1)	(2)	(3)	(4)
6. Öfkelenince kontrolümü kaybederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
7. Öfkelendiğimde ağızıma geleni söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
8. Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir.	(1)	(2)	(3)	(4)
9. Engellendiğimde içimden birilerini vurmak gelir.	(1)	(2)	(3)	(4)
10. Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.	(1)	(2)	(3)	(4)

II. BÖLÜM:

YÖNERGE: Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir. Aşağıda, kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan sayının üzerine (X) işareti koyarak belirtin. Doğru veya yanlış cevap yoktur.

1. Hiç
2. Biraz
3. Oldukça
4. Tümüyle

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

	Hiç		Tümüyle	
11. Öfkemi kontrol ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
12. Kızgınlığımı gösteririm.	(1)	(2)	(3)	(4)
13. Öfkemi içime atarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
14. Başkalarına karşı sabırlıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)
15. Somurtur ya da surat asarım.	(1)	(2)	(3)	(4)

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

	Hiç		Tümüyle	
16. İnsanlardan uzak dururum.	(1)	(2)	(3)	(4)
17. Başkalarına iğneli sözler söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
18. Soğukkanlılığımı korurum.	(1)	(2)	(3)	(4)
19. Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.	(1)	(2)	(3)	(4)
20. İçin için köpürürüm ama gösteremem.	(1)	(2)	(3)	(4)

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

	Hiç		Tümüyle	
21. Davranışlarımı kontrol ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
22. Başkalarıyla tartışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
23. İçimde, kimseye söylemediğim kinler beslerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
24. Beni çileden çıkaran herneyse saldırırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
25. Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.	(1)	(2)	(3)	(4)

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

	Hiç		Tümüyle	
26. Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)
27. Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.	(1)	(2)	(3)	(4)
28. Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
29. Kötü şeyler söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
30. Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

	Hiç		Tümüyle	
31. İçimden insanların farkettiğinden daha fazla sinirlenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
32. Sinirlerime hakim olamam.	(1)	(2)	(3)	(4)
33. Beni sinirlendirene, ne hissettiğimi söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
34. Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)

SÜREKLİ ÖFKE ÖLÇEĞİ ve ÖFKE İFADE TARZI ÖLÇEĞİ

Öfke duygusu ve ifadesini ölçer. Bireysel ya da grup olarak uygulanabilir. Ergen ve yetişkinlere uygulanmaktadır. 44 maddelik bir ölçektir.

Puanlama

“Hiç tanımlamıyor” yanıtından 1,

“Biraz tanımlıyor” yanıtından 2,

“Oldukça tanımlıyor” yanıtından 3

“Tümüyle tanımlıyor” yanıtından 4 puan elde edilir.

SÜREKLİ ÖFKE ÖLÇEĞİ

1-Sürekli Öfke (10 madde), ilk 10 maddenin toplanmasıyla,

2-Durumluluk Öfke (10 madde), ikinci 10 maddenin toplanmasıyla,

ÖFKE İFADE TARZI ÖLÇEĞİ

Öfke İfade Tarzı Ölçeği'nin (24 madde)alt ölçekleri:

Kontrol altına alınmış öfke (8 madde), 11, 14, 18, 21, 25, 28, 30 ve 34 no'lu maddelerin toplanmasıyla

Dışavurulan Öfke (8 madde) 12, 17, 19, 22, 24, 29, 32 ve 33 no'lu maddelerin toplanmasıyla;

İçte tutulan öfke (8 madde). 13, 15, 16, 20, 23, 26, 27 ve 31 no'lu maddelerin toplanmasıyla elde edilir.

Sürekli öfke alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar, öfke düzeyinin yüksek olduğunu;

Kontrol altına alınmış öfke alt ölçeğindeki yüksek puanlar öfkenin kontrol edilebildiğini;

Dışa vurulan öfke alt ölçeğindeki yüksek puanlar, öfkenin kolayca ifade ediliyor olduğunu;

İçte tutulan öfke alt ölçeğindeki yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermektedir.

Ek-4. Aydınlatılmış Onam Formu

ÇALIŞMANIN ADI

ÇOCUK EVLERİ SİTESİNDE KALAN ERGENLERİN PSİKOSOSYAL SORUNLARI İLE SALDIRGANLIK VE ÖFKE DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını bilgilerinizin nasıl kullanılacağını çalışmanın neleri içerdiğini ve olası yararlarını, risklerini ve rahatsızlık verebilecek konuları anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Eğer çalışmaya katılmaya karar vererseniz imzalamanız için size bu Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu verilecektir. Çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz.

ÇALIŞMANIN KONUSU VE AMACI :

Çocuk Evleri Sitesinde kalan ergenlerin yaş, sosyo-demografik özellikleri, aile özellikleri ve psikolojik durumlarına bağlı psiko-sosyal sorunları ile saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki olup olmadığı araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın genel amacı, Çocuk Evleri Sitesinde kalan 13-18 yaş grubu ergenlerin yaş, sosyo-demografik özellikleri, aile özellikleri ve psikolojik durumlarına bağlı psiko-sosyal sorunları ile ergenlerin saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak ve bu ilişkinin görünür kılınmasını sağlamaktır.

ÇALIŞMA İŞLEMLERİ:

Çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde;

Size yaşanan durum ve aile bilgilerinizle ilgili bir anket uygulanacaktır. Ayrıca size Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ), ve Saldırganlık Ölçeği S.Ö. (Aggression Questionnaire) uygulanacaktır.

Bu işlemler şu sırayla gerçekleştirilecek olup;

Size sosyo-demografik ve ekonomik durumunuzu belirlemek amacıyla oluşturulmuş anket formu doldurmanız için verilecektir. Anket doldurulduktan sonra Sürekli Öfke-Öfke İfade Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ) ve Saldırganlık Ölçeği S.Ö. (Aggression Questionnaire) uygulanacaktır.

ÇALIŞMAYA KATILMAMIN OLASI YARARLARI NELERDİR?

Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin sosyo-ekonomik ve psikolojik durumları kıyaslanarak çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin saldırganlık davranışlarının nedenleri araştırılacaktır. Çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin saldırganlık davranışları onların gelecek yaşamını etkileyecek bir sorun olduğundan, bu sorunun nedenlerinin erkenden tanınması ve çözülmesi önemlidir.

Ayrıca saldırganlık ve öfke kontrolünün ergenlik döneminde sıkça görülmesi ve çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerde de görülen önemli problemlerin başında gelmesi bu konuyu araştırmaya değer bir konu haline getirmiştir. Bunun için çocuk evleri sitesinde kalan ergenlerin davranışlarını ve bu davranışların kaynaklarını tespit ederek çözüm üretmek önemlidir.

Ayrıca bu araştırmanın bu alanda yapılacak diğer çalışmalara ve araştırmacılara ışık tutması ve literatüre katkı sağlayacak olması açısından da önemli olduğu düşünülmektedir.

ÇALIŞMAYA KATILMAMIN OLASI RİSKLERİ NELERDİR?

Sizden doldurmanız istenen anket ve ölçeklerde cevaplamak istemediğiniz, sizi rahatsız edebilecek sorular olabilir veya ölçekleri doldururken sıkılabilirsiniz. Çalışmaya katılım gönüllü olduğundan istediğiniz zaman çalışmadan çekilebilirsiniz.

Çocuk Evleri Sitesi yapısında güvenlik ön planda olduğundan katılımcılara yönelik tehdit ve suiistimalin olması ihtimali yoktur. Bu doğrultuda tüm kimlik bilgileriniz gizli tutulacak olup çalışma tez ve yayına dönüştürülürken kimlik bilgilerinizden hiç biri kullanılmayacaktır.

KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?

Bu formu imzalayarak araştırmaya katılım için onay vermiş olacaksınız. Bununla birlikte kimlik bilgileriniz çalışmanın herhangi bir aşamasında hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Doldurduğunuz anketlere verdiğiniz cevaplar ve araştırma süresince edinilen her türlü bilgi yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Bilgileriniz hiçbir kimse ile ya da ticari bir amaç için paylaşılmayacaktır.

SORU VE PROBLEMLER İÇİN BAŞVURULACAK KİŞİLER :

Adı-Soyadı : Nilgün KÜÇÜKKARACA

Unvanı : DOÇENT

Görev yeri : HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ

Telefonu : (0312) 297 63 63 (356)

E-posta : nilgunk@hacettepe.edu.tr

Adresi : HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ

Adı-Soyadı : Cezmi ERVÜZ

Unvanı : Sosyal Çalışmacı

Görev yeri : ASPB ÇHGM

Telefonu : 05535621360

E-posta : cervuz013@gmail.com

Adresi : ASPB ÇHGM

ÇALIŞMAYA KATILMA ONAYI

“Bu bilgilendirilmiş onam belgesini okudum ve çalışmayla ilgili her soruyu sorma fırsatını buldum. Cevapları ve bana verilen bilgiyi anladım. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum ve bu onay belgesini kendi hür irademle imzalıyorum. Çalışma boyunca tüm kurallara uyacağıma, araştırmacıyla tam bir uyum içinde çalışacağıma ve konuyla ilgili herhangi bir sorun çıktığında hemen onu arayacağımı kabul ediyorum. Bu çalışma sonuçlarının kullanılmasını kısıtlamayacağımı ve yayın, rapor ve benzeri bilimsel dokümanlarda kullanabileceğini kabul ediyorum. Bu çalışmadan istediğim zaman çıkabileceğimi anladım.

Bu onay, ilgili hiçbir kanun ve yönetmeliği geçersiz kılmaz. Araştırmacı saklamam için bu belgenin bir kopyasını çalışma sırasında dikkat edeceğim noktaları da içerecek şekilde bana teslim etmiştir.”

Gönüllü Adı Soyadı:		Tarih ve İmza:
Adres ve Telefon:		

Veli / Vasinin Adı Soyadı:		Tarih ve İmza:
Adres ve Telefon:		

Tanık ¹ Adı Soyadı:		Tarih ve İmza:
Adres ve Telefon:		

Araştırmacı ² Adı Soyadı:		Tarih ve İmza:
Adres ve Telefon:		

Ek-5. Etik Kurul Raporu

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172/ 431 - 3854

20 Kasım 2017

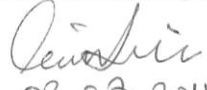
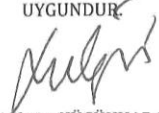
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

Fakülteniz Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA sorumluluğunda yüksek lisans öğrencisi Cezmi ERVÜZ tarafından yürütülen “Çocuk Evleri Sitesinde Kalan Ergenlerin Psikososyal Sorunları ile Saldırganlık ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki” başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 07 Kasım 2017 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Rahime M. NOHUTCU
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek-6. Orijinallik Raporu

 HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: 03/07/2018
Tez Başlığı : <i>Çocuk Evleri Sitesinde Kalan Ergenlerin Psiko-Sosyal Sorunları İle Saldırganlık Ve Öfke Düzeyleri Arasındaki İlişki</i> Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 90 sayfalık kısmına ilişkin, 02.07.2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 9. 'tür. Uygulanan filtrelemeler: 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☒ Alıntılar hariç 4- ☐ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. 03.07.2018 Tarih ve İmza Adı Soyadı: CEZMİ ERVÜZ Öğrenci No: N14124909 Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET Programı: YÜKSEK LİSANS
<u>DANIŞMAN ONAYI</u> UYGUNDUR Doç. Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIAL WORK DEPARTMENT

Date: 03/07/2018

Thesis Title : *The Relationship Between Aggression and Anger Levels and Psycho-social Problems of Adolescents Staying in Child Homes,*

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 03/07/2018 for the total of 90 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 0.0 %.

Filtering options applied:

1. ☒ Approval and Declaration sections excluded
2. ☒ Bibliography/Works Cited excluded
3. ☒ Quotes excluded
4. ☐ Quotes included
5. ☒ Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

03.07.2018
Date and Signature

Name Surname: CEZMİ ERVÜZ
Student No: N14124909
Department: SOCIAL WORK
Program: MASTER PROGRAM

ADVISOR APPROVAL

APPROVED

Doç. Dr. Nilgün KÜÇÜKKARACA